

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра географії та туризму

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

**РОЗКРИТТЯ ТУРИСТИЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ БЕРЕГІВСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЗАКАРПАТТЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ
ТЕМИ ПРИ ВИКЛАДАННІ ГЕОГРАФІЇ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ**

ГАЛ ШТВАН ШТВАНОВИЧ

Студент II-го курсу

Освітньо-професійна програма: ГЕОГРАФІЯ

Спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202_

Науковий керівник:

ФОДОР ДЮЛО ДЮЛОВИЧ

*(кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та туризму)*

Завідувач кафедри географії та туризму:

ТОРПОІ ЙОСИП ЙОСИПОВИЧ

*(доктор філософії з галузі науки про землю, доцент,
доцент кафедри географії та туризму)*

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра географії та туризму

Кваліфікаційна робота

**РОЗКРИТТЯ ТУРИСТИЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ БЕРЕГІВСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЗАКАРПАТТЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ
ТЕМИ ПРИ ВИКЛАДАННІ ГЕОГРАФІЇ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ**

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студент II-го курсу

ГАЛ ШТВАН ШТВАНОВИЧ

світньо-професійна програма: ГЕОГРАФІЯ

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник: **ФОДОР ДЮЛО ДЮЛОВИЧ**

(кандидат географічних наук, доцент,

доцент кафедри географії та туризму)

Рецензент: **ТОРПОІ ЙОСИП ЙОСИПОВИЧ**

(доктор філософії з галузі науки про землю, доцент,

доцент кафедри географії та туризму)

Берегове

2024

Зміст

Вступ.....	8
Розділ 1. Загальні відомості про територіальну громаду.....	10
1.1. Географічне положення.....	10
1.2. Рельєф, корисні копалини.....	10
1.3. Кліматичні умови.....	11
1.4. Гідрографічні особливості.....	12
1.5. Ґрунти.....	13
1.6. Природна флора і фауна.....	13
1.7. Основні демографічні характеристики Берегівської територіальної громади.....	15
1.7.1. Національний склад населення.....	16
1.7.2. Відтворення населення.....	17
1.7.3. Статевий склад і вікова структура.....	17
1.7.4. Релігійний склад.....	18
1.7.5. Розподіл населення за рівнем освіти.....	20
1.8. Поточні туристичні проекти.....	20
Розділ 2. Населені пункти Берегівської територіальної громади.....	27
2.1. м. Берегове.....	27
2.2. с. Бадалово.....	29
2.3. с. Бене.....	31
2.4. с. Четфалва.....	32
2.5. с. Галь.....	34
2.6. с. Галабор.....	35
2.7. с. Кідьош.....	35
2.8. с. Яноші.....	36
2.9. с. Геча.....	37
2.10. с. В. Бакта.....	38
2.11. с. Боржава.....	39
2.12. с. Мужієво.....	40
2.13. с. Оросієво.....	42
2.14. с. Чома.....	43
2.15. с. Вари.....	44
Розділ 3. Туристичні можливості Берегівської територіальної громади.....	47

3.1. Загальна характеристика туризму Берегівської територіальної громади.....	47
3.2. Інвентар туристичних привабливостей Берегівської територіальної громади.....	48
3.3. Термальний туризм як продукт-флагман №1 регіону.....	55
3.4. Винний туризм як продукт-флагман №2 регіону.....	58
3.4.1. SWOT-аналіз винного туризму Берегівської територіальної громади.....	69
3.4.2. Висновки та рекомендації.....	71
3.5. Гастрономічний та фестивальний туризм, як продукт-флагман №3 регіону.....	73

Розділ 4. Використання теми при викладанні географічних знань в загальноосвітній

школі.....	82
Висновки.....	92
Підсумки.....	92
Список використаної літератури.....	94
Список ілюстрацій.....	100
Список таблиць.....	101
Резюме (українською мовою).....	102

Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Földrajz és Turizmus Tanszék

**A BEREKSZÁSZI TERÜLETI KISTÉRSÉG IDEGENFORGALMI
LEHETŐSÉGEINEK FELTÁRÁSA ÉS A TÉMA HASZNOSÍTÁSA A
KÖZÉPISKOLAI OKTATÁSBAN**

Diplomamunka

Készítette: GÁL ISTVÁN

II. évfolyamos földrajz

szakos hallgató

Témavezető: FODOR GYULA

*(a földrajztudományok kandidátusa, docens,
a Földrajz és Turizmus Tanszék docense)*

Recenzens: TARPAI JÓZSEF

*(a földrajztudományok kandidátusa, docens,
a Földrajz és Turizmus Tanszék docense)*

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	8
1. FEJEZET. Általános tudnivalók a kistérségről.....	10
1.1. Földrajzi fekvés.....	10
1.2. Domborzat, ásványi kincsek.....	10
1.3. Éghajlati viszonyok.....	11
1.4. Vízrajzi adottságok.....	12
1.5. Talajviszonyok.....	13
1.6. Természetes növényzet és állatvilág.....	13
1.7. A Beregszászi területi kistérség főbb demográfiai jellemzői.....	15
1.7.1. Nemzetiségi összetétel.....	16
1.7.2. Természetes szaporodás.....	17
1.7.3. Nemek szerinti összetétel és korszerkezet.....	17
1.7.4. Vallási megoszlás.....	18
1.7.5. Iskolai végzettség szerinti megoszlás.....	20
1.8. Folyamatban lévő turisztikai projektek.....	20
2. FEJEZET. A Beregszászi területi kistérség települései.....	27
2.1. Beregszász.....	27
2.2. Badaló.....	29
2.3. Bene.....	31
2.4. Csetfalva.....	32
2.5. Gát.....	34
2.6. Halábor.....	35
2.7. Kigyós.....	35
2.8. Makkosjánosi.....	36
2.9. Mezőgecse.....	37
2.10. Nagybakta.....	38
2.11. Nagyborzsova.....	39
2.12. Nagymuzsaly.....	40
2.13. Sárosoroszi.....	42
2.14. Tiszacsoma.....	43
2.15. Vári.....	44
3. FEJEZET. A Beregszászi kistérség idegenforgalmi lehetőségei.....	47
3.1. A Beregszászi területi kistérség idegenforgalmának általános jellemzése.....	47

3.2.	A Beregszászi területi kistérség vonzerőleltára.....	48
3.3.	Termálturizmus, mint a kistérség 1. számú Vezérterméke.....	55
3.4.	Borturizmus, mint a kistérség 2. számú Vezérterméke.....	58
3.4.1.	A Beregszászi területi kistérség borturizmusának SWOT-elemzése.....	69
3.4.2.	Következtetések és javaslatok.....	71
3.5.	Gasztonómiai és fesztiválturizmus, mint a kistérség 3. számú Vezérterméke.....	73
4.	FEJEZET. A téma hasznosítása a középiskolai oktatásban.....	82
	Következtetések.....	92
	Összegzés.....	93
	Felhasznált irodalom.....	94
	Ábrák jegyzéke.....	100
	Táblázatok jegyzéke.....	101
	Резюме.....	102

Bevezetés

Szakedolgozatom a Beregszászi területi kistérség idegenforgalmi lehetőségeit tárgyalja, melyek létjogosultsága több szempontból is igazolható. Egyik ilyen érv az idegenforgalom mindenre kiterjedő szerepe, mely a mai napra minden régió vagy ország gazdaságában jelen van.

Választásom azért esett erre a témára, mert mint 47 éve itt élő Beregszászi területi kistérségi lakos, fontos számomra milyen lehetőségeink és adottságaink vannak ahhoz, hogy fejlesszük a kistérség gazdaságát. Helyi lakosként az évek folyamán szemtanúja voltam a pozitív és negatív irányú változásoknak is.

A Beregszászi területi kistérség Kárpátalja egyik meghatározó idegenforgalmi térsége néhány turisztikai szegmensnek köszönhetően, de nagyon sok problémával is küzd.

Munkám első részében az érintett területhez kapcsolódó általános tudnivalókat dolgoztam fel, mely magába foglalja a földrajzi fekvést, ezen belül is a természetföldrajzi áttekintést, a kistérség demográfiáját, továbbá megvizsgáltam a folyamatban lévő turisztikai projekteket. A dolgozat második fejezetében az öt éve alakult kistérség településeit mutatom be. A harmadik fejezetben részletesen jellemzem a Beregszászi területi kistérség lehetséges kiemelt turisztikai termékeit, Vezértermék megnevezéssel. Részletesen jellemzem a beregszászi termálfürdőket, feltérképeztem a térség borászatait és pincészeteit, továbbá összeírtam a kistérség nagyobb fesztiváljait és rendezvényeit.

A szakedolgozat alapvető célkitűzései között szerepelt, hogy a térségi turizmusfejlesztés lehetőségeit feltérképezsem, továbbá átfogó képet szerettem volna kapni a térség természeti, gazdasági, infrastrukturális és társadalmi szférájáról.

Munkám célja az volt, hogy feltárjam a Beregszászi területi kistérség idegenforgalmi lehetőségeit, mely szekunder források elemzésére épül.

Választott témám egy kisebb területre koncentrál, mely jellegénél fogva így is hiánypótlónak tekinthető, hiszen a kistérség jövőképét bemutató részletes összefoglaló munka eddig nem született.

A szakedolgozat valós tudományos innovációja abban rejlik, hogy egyben láttatja, összegzi az idegenforgalmi lehetőségeket. A téma eddig nem került ily módon a kutatók látókörébe. Külön-külön ugyan találunk mind a borturizmusra, mind a rendezvényturizmusra

tanulmányokat, összegezve viszont nem. Jelen munka leíró és részben elemző jellegénél fogva alapja lehet egy későbbi, még részletesebb kutatásnak azok számára, akik jobban megszeretnék ismerni a kistérség viszonyait.

A téma aktualitását figyelve fontos felmérni, hogy milyen jövőbeli lehetőségek adóttak a kistérség fennmaradásához, és hogy milyen jövő vár a nemrég alakult területi kistérségekre.

1.FEJEZET.

Általános tudnivalók a kistérségről

1.1.Földrajzi fekvés

Az egykori Bereg vármegye szívét alkotó Beregszászi kistérség Ukrajna nyugati részén és Kárpátalja délnyugati részén helyezkedik el. Bár Ukrajna inkább kelet-európai országgént van elkönyvelve, a kárpátaljaiak előszeretettel helyezik vidéküket Közép-Európába, aminek van is alapja mind geopolitikai, mind földrajzi értelemben.

A földrajzi fekvés sajátossága, hogy a kistérség öt másik kistérséggel határos: északon a Munkácsi kistérséggel, északkelet-kelet irányban a Nagyberegi kistérséggel, délkeleten a Tiszaújlaki kistérséggel, nyugaton a Nagybégányi kistérséggel, észak-északnyugaton pedig a Gorondi kistérséggel.

A Beregszászi kistérség fekvésének fő pozitívumai, hogy Európa közepén helyezkedik el és határos egy EU-s országgal (Magyarország), ennek folyományaként területén keresztül fontos közutak, vasutak, csővezetékek és villamosvezetékek húzódnak, amelyek Ukrajnát a közép-európai országokkal kötik össze. Az elhelyezkedés negatívumai, hogy az országon belül perifériális helyzetet foglal el (a fővárostól több mint 800 km-re van), távol esik a tengerpartoktól, valamint az ukrajnai iparvidékektől. (Molnár, 2014)

1.2.Domborzat, ásványi kincsek

A Beregszászi járás (átlagmagassága 130,2 méter) a Kárpátaljai-alföld része, felszínének közel 99 %-a 100 és 200 méter között található. Ezzel Kárpátalja legalacsonyabban fekvő járásának számít.

Az alföldiesség egyhangú képét főként a Beregszászi-dombság töri meg a járás délkeleti részén. Legmagasabb pontja a Nagy-hegy (365,7 m); további csúcsok: Virághegy, Kuklya-hegy, Szár-hegy, Bikk-hegy, Lant-hegy, Medvés-hegy, Sarok-hegy, Hosszú-hegy, Ardói-hegy, Lant-hegy. Ezen nevekre nagyon kevés írásbeli utalás van, viszont a mapire.hu történelmi térképei az idők során egyre részletesebben közölték a megnevezéseket. A legtöbbet a Harmadik Katonai Felmérésen találjuk. (Oroszi, 2017)

A járás, különösen a dombvidéki része, gazdag a különböző ásványi kincsekben. A Beregszászi-dombvidék 2 km²-s területén, vegyes-fémű érceket találtak (réz, ólom, cink stb.), a lelőhely Beregszásztól 5 km-re található, a kvarcosodott riolit-tufákban. A vegyes-fémű érceken kívül a Beregszászi-dombvidék méhében a geológusok nemesfém lelőhelyeket is

feltártak (ezüst, arany). Alunit lelőhelyek Kovászó, Nagymuzsaly és Déda közelében található. Az aluniton kívül már régóta bányásznak kaolint is. A kaolint a 18. századtól bányásszák a Beregszászi Nagy-hegy délkeleti oldalán. Fontos ásványkincs lelőhely található Nagybégány mellett. Itt alunit-barit bánya működik, valamint vegyes-fémű érceket is bányásznak.

A Beregszászi-dombvidék területén több helyen is találtak perlitlelőhelyet. Kitermelése külszíni fejtéssel folyik nem messze Nagymuzsalytól.

1.3. Éghajlati viszonyok

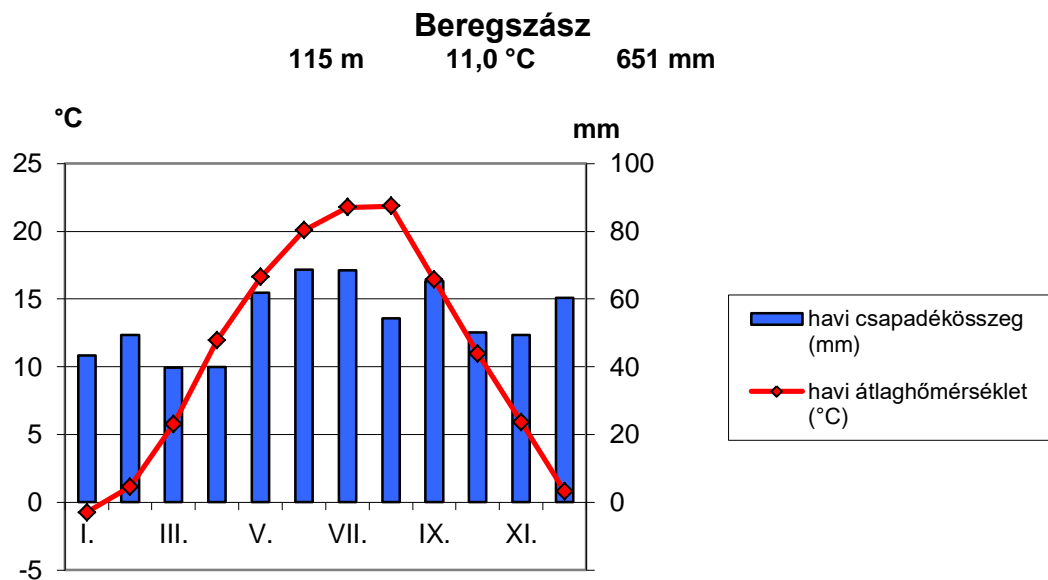
Ukrajna jelenlegi éghajlatkutatói is a szovjet éghajlatkutatás hagyományait követve az Aliszov-féle éghajlati osztályozást használják. A megye éghajlata ennek megfelelően a nedves kontinentális éghajlattípushoz tartozik, Kárpátalja nagyobb részét képező Északkeleti-Kárpátokban pedig ennek hegyvidéki változata jellemzi. A Kárpátok vonulatának nagyon fontos szerepe van a terület éghajlatának kialakulásában, hiszen egyrészt gyengíti a szibériai és erősíti az azori anticiklon hatását, másrészt növeli a konvekciós légmozgást, ezzel a vidéken időnként heves esőket, árvizeket okozva (Molnár, 2009).

A felszint érő teljes napenergia-mennyiség (globálsugárzás) évi átlagos értéke a kistérség területén 4370 MJ/m^2 . Ennek alig több mint a fele (50,4 %-a) közvetlen sugárzás, a fennmaradó része pedig a felhőzetten és a légkörön szóródva éri el a földfelszínt. A téli hónapokban kapja a terület a legkevesebb napenergiát, decemberben mindössze 67 MJ/m^2 -t. A maximum nyáron, júliusban érkezik, 633 MJ/m^2 (Molnár, 2009).

A megyében eddig a beregszászi meteorológiai állomáson mérték a legmagasabb hőmérsékletet, $+41^\circ\text{C}$ -ot. A nevezett állomás adatainak a tanúsága szerint viszont 1947, az állomás üzembe helyezése óta, az itt mért abszolút maximum csupán $+38,5^\circ\text{C}$ volt (2007 július). A megye alföldi részét reprezentáló Beregszász városában eddig mért legalacsonyabb hőmérsékleti érték $-32,5^\circ\text{C}$ volt, amit 1954 januárjában mértek (Molnár, 2009).

A vegetációs időszak alatt a növények számára rendelkezésre álló hőmennyiséget az effektív hőösszeg (az 5°C fölötti napi átlaghőmérsékletű napok középhőmérsékleteinek összege) jellemzi. A vegetációs időszak március közepétől november közepéig (240 nap) tart. Az aktív hőösszeg átlagos értéke a síkságon 3200°C . Az utolsó tavaszi fagyok átlagos időpontja április közepére esik (Beregszászban - április 19.), március 15-től május 20-ig ingadozhat. A fagymentes időszak átlagosan kb. 180 nap. Az első őszi fagyok a sokévi

átlagban október közepén köszöntenek be, Beregszászban október 14-én (Voropaj-Kunica, 1996).

1.számú ábra. Beregszász éghajlati diagramja

Forrás: Baranyi, 2009

A csapadék átlagos évi összege Beregszászban 671 mm/év. A csapadék éves járása enyhe nyári maximumot mutat, a legcsapadékosabb hónap a június. A legkevesebb csapadék tél végén, tavasz elején hullik. A csapadék havi összegei Beregszászban 39 (március) és 81 mm (június) között váltakoznak. A hótakaró a kistérség részein nem tartós, egy átlagos tél folyamán többször is elolvad és újraképződik (Baranyi, 2009).

1.4. Vízirajzi adottságok

A Beregszászi kistérség vízkészletekkel való ellátottsága jónak minősíthető. A vízkészletek bősége a megye nagyobb, hegyvidéki részének csapadékbőségével (évi 1000-1500 mm) függ össze, ami biztosítja az utánpótlást mind a felszíni, mind a felszín alatti vizek számára.

A folyók táplálásában a hólé, az esővíz és a felszín alatti vizek vesznek részt. A hólé táplálásban játszott fontos szerepének köszönhető a folyók rendszeresen jelentkező tavaszi áradás. Az intenzív esőzések játszották a főszerepet az ezredforduló katasztrofális áradásainak (1998 novemberében és 2001 márciusában) a kialakulásában is a Tiszán és annak mellékfolyóin (Baranyi, 2009).

A kistérség folyóhálózata a Tisza jobb oldali vízgyűjtő medencéjéhez tartozik. Legfontosabb folyója a Borzsa. Mezővárinál éri el a Tiszát a Borzsa, mely a róla elnevezett Borzsa-havas lejtőin ered. A Tisza Badalónál teljesen átlép Magyarország területére. A geológiai múltban a vulkanikus tevékenység eredményeként Makkosjánosi, Nagyberég, Beregújfalú, Gát környékén a felszín megsüllyedt. Ebbe a süllyedékbe több évszázadon át folyt a felszíni víz és idővel egy tó keletkezett, amely később mocsárrá alakult át (Szernye-mocsár). A XIX. század végén lecsapolták, több csatornát is vágtak rajta és átalakították legelővé, termőföldre (Molnár, 2009).

A Vérke-csatorna a Borzsa folyó jobb oldali mellékága, korábban a nagy kiterjedésű Szernye-mocsár legfőbb táplálója volt. A szervezett vízszabályozási munkálatok megjelenésével medrén jelentős munkálatokat hajtottak végre, s vizét a Szernye-patak által a Latorcába terelték. A Nagyborzsova közelében eredő vízfolyás Beregszászon áthaladva Gút mellett egyesül a Szernye-patakkal. Jelenlegi hossza 33 km, amely 179 km² területű vízgyűjtő területtel párosul. Folyása lassú: esése csupán 0,3 m/km (Kurtyák, Csoma, 2014).

A tavak a Beregszászi kistérségben jóval kevésbé elterjedtek, mint a folyók. Ennek fő oka a nedves éghajlat, ami a tavakat lefolyásossá teszi, és ezzel felgyorsítja a lecsapolásos tópusztulást.

1.5. Talajviszonyok

Beregszász Ukrajna nyugati peremén elhelyezkedő, valamivel több, mint 24 ezer fős város (Molnár D., 2009). Két természetföldrajzi tájegység, a Beregszászi dombvidék és a Kárpátaljai-síkság határán terül el (Molnár 2009). A várost keleti oldalról határoló, a síksági környezetből szigetszerűen kiemelkedő Beregszászi-hegység lejtőin, riolit, andezit és azok tufáinak elúviumán és delúviumán változó mélységű podzolos barna erdőtalajok képződtek (Baranyi, 2009).

Nyugati oldalon a Beregi-síkságot a Tisza és mellékfolyói évezredekken keresztül rendszeresen elárasztották, és a szerkezet nélküli allúviumon gyepes podzolos talajok alakultak ki. A talajképző folyamatokban meghatározó a vastag és tömör, nagyjából kolloid frakcióból álló felhalmozódási szint felett időszakosan kialakuló pangó víz, amelynek következtében ezek a talajok különböző mértékben elglejesedtek. (Vince Tímea; Csoma Zoltán; Szabó György, 2014)

1.6. Természetes növényzet és állatvilág

Kárpátalja Ukrajna természeti értékekben egyik leggazdagabb területe. Mind állatvilága, mind növényzete rendkívül gazdag. Ukrajna edényes növényfajainak (4 523) több mint a fele megtalálható Kárpátalján (Baranyi, 2009).

A Beregszászi járás ugyanúgy, mint egész Kárpátalja a közép-európai lomblevelű erdők övezetéhez tartozik. Ez elsősorban bükkerdőt, ritkábban tölgyerdőt jelent (Izsák, 2007).

Uralkodó fája a kocsányos tölgy (*Quercus robur*). Rajta kívül az erdőkben bükk (*Fagus sylvatica*), gyertyán (*Carpinus betulus*), kőris (*Fraxinus ornus*), szil (*Ulmus campestris*) stb. nő.

A cserjéseket berkenye (*Sorbus*), mogyoró (*Coryllus avellana*), fekete bodza (*Sambucus nigra*), kecskerágó (*Euonymus*), fűz (*Salix*), a valamivel szárazabb helyeken tatárjuhar (*Acer tataricum*), kökény (*Prunus spinosa*), som (*Cornus*) alkotja. Jellemző a másodlagos réti növényzet, amely a kivágott erdők helyén alakult ki. Réti növényzet honos a folyók árterein, folyóteraszokon. A folyóhoz legközelebb eső partrészen, teraszokon ligeterdők húzódnak, ahol főleg a nyárfa (*Populus alba*, *Populus nigra*), az akác (*Robinia pseudo-acacia*), és a szeder (*Rubus fruticosus*) honos (Izsák, 2007).

A kistérség erdőiben többféle ehető és mérgező gomba nő: gyilkos galóca (*Amanita phalloides*), légyölőgalóca (*Amanita muscaria*), galambgombák (*Russula* spp), ízletes vargánya (*Buletus edulis*), aranytinóru (*Xerocomus chrysenteron*), labirintustapló (*Daedalea quercina*), lepketapló (*Trametes versicolor*), bükkfatapló (*Fomes fomentarius*), sárga kénvirággomba (*Hypholoma fasciculare*), sziki csiperke (*Agaricus bernardii*), pöffeteggombák (*Lycoperdaceae*), keserűgomba (*Lactarius piperatus*) stb (Izsák, 2007).

Védett növényeink (Ukrajna Vörös Könyve alapján):

Csertölgy (*Quercus austriaca*) – Mezővári erdő; fehér ibolya (*Viola alba*) – Beregszász környékén; Vízi tóalma (*Ludwigia palustris*) – Kígyós környékén; gyapjas gyűszűvirág (*Digitalis lanata*) – Beregszász környékén; kikeleti hóvirág (*Galanthhs nivalis*) az erdőkben, bokros réteken; Király vargánya (*Boletus regius*) – Makkosjánosi környékén; cézár galóca (*Amanita caesarea*) – Kígyós és Makkosjánosi környékén (Izsák, 2007).

Kárpátalja faunáját az erdőlakó állatfajok dominanciája jellemzi. A sík vidéken viszont az erdők visszaszorulása miatt a pusztára jellemző fajok vannak túlsúlyban. A helyi emlősfauna különlegessége, hogy nagy számban vannak jelen a rágcsálók és a ragadozók (a fajok 56%-a), illetve a rovarévők és a denevérek (37%) (Kolozsvári, 2020).

Az emlősök közül megtalálható az őz (*Capreolus capreolus*), a vaddisznó (*Sus scrofa*), az erdei nyest (*Martes martes*), a vidra (*Lutra lutra*). Mindenhol található róka (*vulpes vulpes*), mezei nyúl (*lepus europaeus*), sün (*erinaceus europaeus*), mókus (*Sciurus vulgaris*), vakond (*Talpa europaea*), közönséges menyét (*Mustela nivalis*), görény (*Mustela putorius*), pézsmapocok (*Ondatra zibethica*), helyenként borz (*Meles meles*) (Izsák, 2007).

Erdőkben, mezőkön, lakott településeken, folyópartokon nagyon sok madárfaj él. A költözések idején gyakran itt maradnak a vadlibák, sirályok, vadkacsák és más madarak. Az egész régió területén elterjedtek a varjak és a verebek (Izsák, 2007).

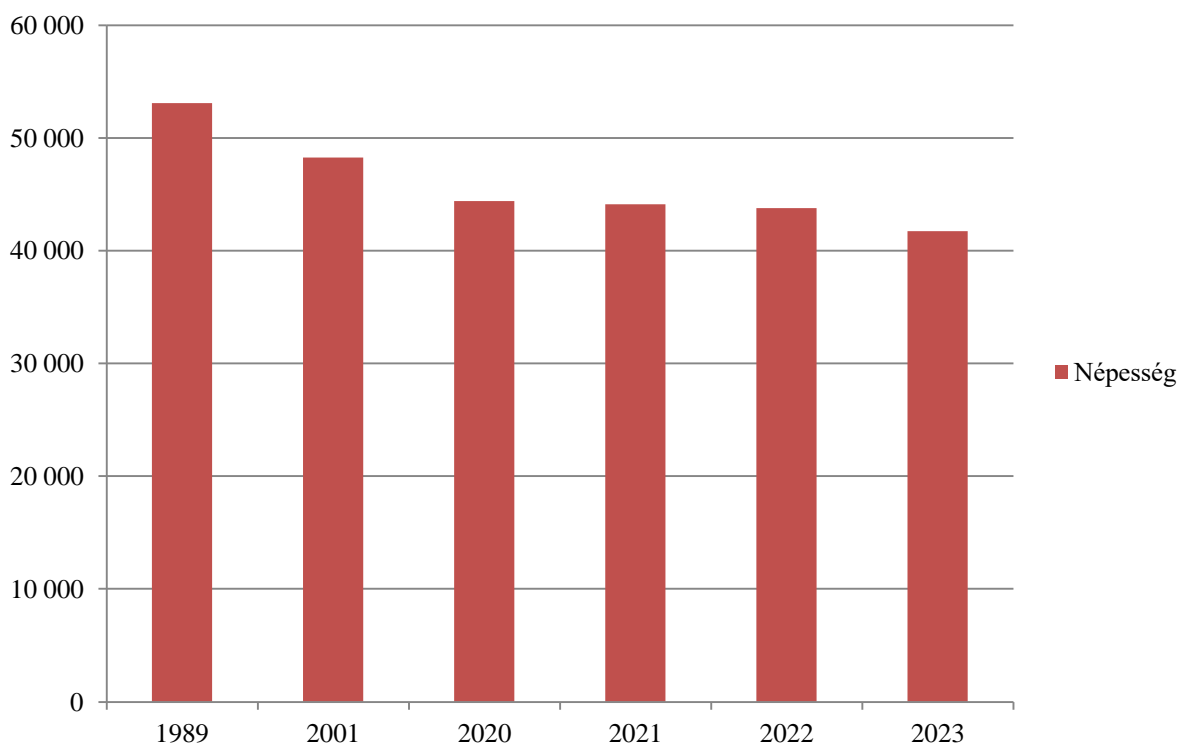
1.7. A Beregszászi kistérség főbb demográfiai jellemzői

A népesség számára vonatkozó megbízható adatok csak valamivel több, mint kétszáz éve állnak rendelkezésünkre, korábbiakról csak becslések vannak. A II. József-féle összeírás volt az első, amely legalább valamennyire megfelel a modern népszámlálások fogalmának és követelményeinek. Az első hivatalos népszámlálás idején, 1869-ben 6 272 főt tett ki Beregszász népessége, és ez a növekvő tendencia egészen 1992-ig tartott, amikor 30 400 fő volt a város lakossága (Корчинська, 2020).

A Beregszászi Adminisztratív szolgáltatásokat nyújtó központ 2023. januári adatai alapján a Beregszászi kistérség népessége 43 779 főt tett ki, Beregszász megyei alárendeltségű városé pedig 23 325 főt. A kistérség és a város Kárpátalja megye népességének (2022-es adat alapján 1 243 700 fő) 3,52 %-át, illetve 1,8 %-át adja (Beregszászi Polgármesteri Hivatal, 2023; Мінфін, 2022).

A mai Beregszászi kistérség népessége az utóbbi 34 évben jelentősen csökkent. Az 1989-es népszámláláskor még 53 105 fő élt a kistérség településein, 2001-ben viszont már csak 48 581 fő. 2023-ban a népesség száma 41 731 fő volt, amely 1989-hez képest 21,5 százalékos népességcsökkenést jelent. Az említett népességi adatokkal Kárpátalja megye 64 kistérsége közül a Beregszászi az 5. legnagyobb.

Tizenhét településének átlagos lakosságszáma ugyanakkor magas, 2 455 fő. Legnépesebb települése, az egyetlen város, Beregszász, amelynek lélekszáma 23 246 fő. A községek viszont nem túl népesek: a legnagyobb lélekszámú Mezővári (2 554 fő), de a legkisebb településen, Csikós-Gorondán 51-en laknak (Центр надання адміністративних послуг, 2023).

2.ábra. A népesség változása a Beregszászi kistérségben 1989-2023 között

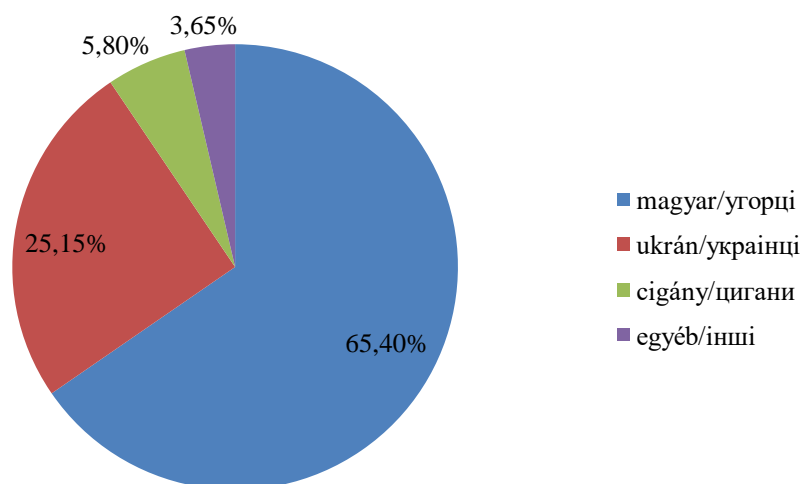
Forrás: Корчинська, 2020; Molnár, Molnár D., 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023

A Beregszászi kistérség területe 255,6 km².(2023-ban a kistérség népsűrűsége 163,2 fő/km² (41 731 fő / 255,6 km²), Beregszász megyei jogú város területe 19 km², népsűrűsége 1 223 fő/km² (23 246 fő / 19 km²) (decentralization.gov.ua).

1.7.1. Nemzetiségi összetétel

Ha a kistérség nemzetiségi összetételét szeretnénk megvizsgálni, akkor az ez idáig utolsó népszámlálási (2001) adatokat tudjuk alapul venni. Az elmúlt években készültek ugyan felmérések a kárpátaljai magyarok számát illetően, de Kárpátalja egész területét érintő, minden nemzetiséget felölelő adatsorok csak a 2001-es népszámlálásnak köszönhetően állnak rendelkezésünkre (Molnár D., 2021).

A 2020-as közigazgatás reform következtében létrejött Beregszászi kistérség lakosságának 65,4 %-át alkotják a magyarok, míg az államalkotó ukrán nemzetiségűek 25,15 %-át. Számottevő még a cigány nemzetiségűek aránya a kistérség területén, 5,8 %.

3.ábra. A Beregszászi kistérség lakosságának nemzetiségi összetétele, 2001

Forrás: Molnár, Molnár D., 2005. adatai alapján saját szerkesztés

A kistérségben 2001-ben 31 548 fő magyar élt, ami a kárpátaljai magyarság (151 516 fő) 20,82 %-át tette ki (Molnár, Molnár D., 2005).

1.7.2. Természetes szaporodás

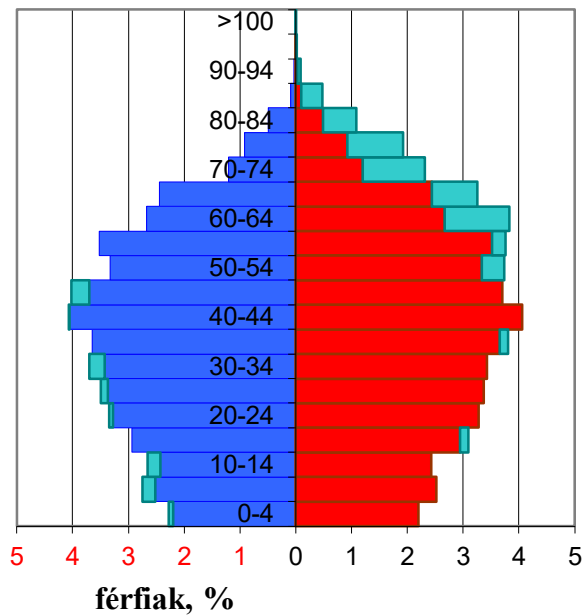
Az 1991-es függetlené válás óta a kistérség a demográfiai helyzet jelentősen rosszabbodott. Ezek a mutatók Beregszászi kistérségben ugyanazokat a fejlődési tendenciákat mutatják, mint Ukrajna egészében: évről évre csökken a születési ráta, nő a halálozási ráta, így a természetes szaporodás is csökken. A kistérség területére rendelkezésre álló adatok sajnos nem elérhetőek, ami elérhető az a Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal 2020-as adatai a városra és a Beregszászi járásra.

A 2020-as évben a születések és a halálozások egyenlege a statisztikai hivatal szerint - 110 fő volt, ami éves átlagban 4,7 ‰-es csökkenést jelentett, a beregszászi járás esetében - 330 fő, 6,6 ‰ (Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal, 2020).

1.7.3. Nemek szerinti összetétel és korszerkezet

Ami a kistérség népességének a korszerkezetét illeti, sajnos nem állnak rendelkezésre adatok, így kénytelenek vagyunk Kárpátalja és a helyi magyarság korszerkezetét figyelembe venni. A megyében élő magyarok korösszetétele, korfája, ún. urna (szűkülő alapzatú) alakú, és 1991 óta születésszám-csökkenésének köszönhetően egyre szűkül, és ebből kivehető, hogy a megye magyar lakossága fokozatosan előregedik. A 2017-es évekhez képest az öregedési index még rosszabb képet festhet, mivel az ukrán-orsz háború kitörése óta eltelt 2 év alatt főként a

fiatalabb, szülőképes korban levő generációk, családok vándoroltak ki ((Molnár, Molnár D. 2017).

4.ábra A kárpátaljai magyarság korfája

Forrás: Tátrai – Molnár – Kovály – Erőss, 2017

Az 1980-as évek demográfiai pezségését tükrözi a korfa kiszélesedése a most húszéves korosztályok csoportjában, ami az 1960 körül született nagy létszámú korosztály szülőképes korba lépésével függött össze. Ez a csoport szintén jól kivehető hullámként jelenik meg az ábrán a gyenge korosztály esetében. (Baranyi, 2009)

A fenti ábra megmutatja nekünk a nemek szerinti aszimmetriákat is. Az ábrán jól megfigyelhető, hogy az adott régióban a férfiak vannak többségben a fiatalabb korosztályban, mivel a térségben több fiú születik, mint kislány. A magasabb halandóság végett is a 40 év körül a nemek aránya majdnem hogy teljesen kiegyenlítődik, és 50 év fölött már jelentős nőtöbbség figyelhető meg.

A Beregszászi kistérség lakosságának a 45 %-át 2023-ban a férfiak alkották, vagyis 1 000 férfi lakosra 1 222 nő jutott. Beregszász megyei jogú városban az arány egy kicsit még rosszabb, ugyanis a lakosság 44 %-át alkották a férfiak, vagyis 1 000 férfi lakosra 1 272 nő jutott. (Цент надання адміністративних послуг, 2023)

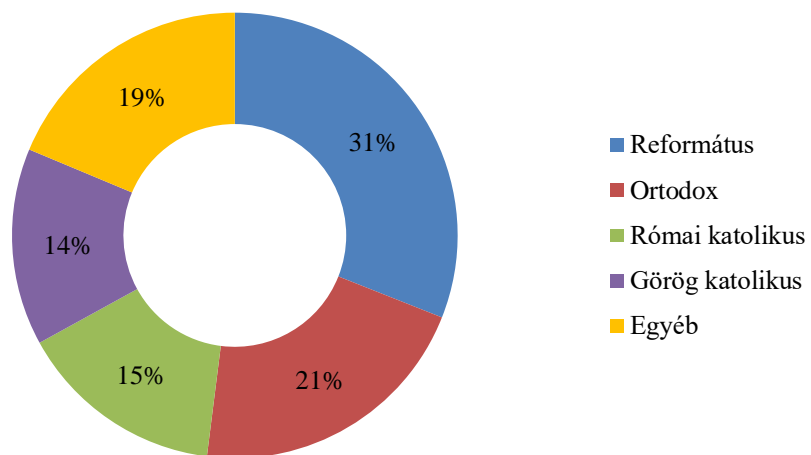
1.7.4. Vallási megoszlás

A kistérség egyik sajátos vonása a változatos vallási megoszlás. A vallási összetételről nincsenek hivatalos statisztikai adatok, mivel sem az 1989-es, sem a 2001-es népszámlálási kérdések nem tértek erre ki, és az adatokat az egyházak sem publikálják. A szakdolgozatban pontos adat csak a református egyháztól származik, a többinél csak becslült számok vannak.

A kistérség legnagyobb számú felekezete a református 11 026 fővel. Ez az egyetlen felekezet, mely minden településen reprezentálva van. Legnagyobb számban Beregszászban (2 855 fő) és Mezőváriban (1 581 fő) vannak a hívek (Kárpátaljai Református Egyház, 2023).

A hívek száma alapján a második helyen az ortodoxok, vagy ahogy magukat nevezik, pravoszlávok állnak. Pravoszláv vallású az ukránok közel kétharmada, az oroszok zöme, számuk becslés alapján 7 ezerre tehető. Számottevő ortodox vallású ember Beregszászban és Nagybaktán él.

A római katolikus egyház híveinek száma 5 ezer körülire tehető a kistérség területén, és ezzel a Beregszászi kistérség területén élő magyar lakosságból a második legszámosabb felekezetet alkotják.

5.ábra. A Beregszászi kistérség vallási megoszlása

Forrás: Kárpátaljai Református Egyház, 2023; Tóth A-Fodor Gy-Berghauer S., 2023 adatai, és saját becslések alapján, saját szerkesztés

A hívek számát tekintve a negyedik legnépesebb feleket a görög katolikus egyház áll, becslült számuk 4,7 ezer főre tehető. Nagyszámú magyar görög katolikus lakosa van Beregszásznak (1 206 fő) és Makkosjánosinak (1 200 fő). A lakossághoz mérten nagy

arányban élnek még Tiszacsomán görög katolikusok (675 fő) (Tóth A-Fodor Gy-Berghauer S., 2023).

A kistérségben a fent említett felekezeteken kívül számos kisebb egyház működik, melyek közül a baptisták, a Jehova Tanúi és az adventisták a legszámosabbak. Mint általában a többi egyháznál, úgy ezekre is jellemző, hogy híveinek számáról nincsenek hiteles információk. Becslések szerint néhány száz, esetleg ezer lehet az egyháztagok száma. A zsidó vallásúaknál 43 család (kb. 81 tag) tartozik a hitközséghez. A források 4-5 %-ra teszik az ateisták, és 10-20 %-ra a felekezet nélküliek számát.

1.7.5. Iskolai végzettség

A kárpátaljai magyarok legmagasabb iskola végzettsége az utolsó népszámlálás óta nagymértékben javult. 23 évvel ezelőtt a magyarok között a 18 év felett csak 5,9 %-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel, jelentősen alulmúlva az átlagokat. A kárpátaljai magyarok közel 61 %-ának a legmagasabb iskolai végzettsége középfokú volt, általános iskolai végzettséggel 24 %-uk rendelkezett, míg 9 %-nak elemi iskola volt a legmagasabb iskolai végzettsége (Molnár, Molnár D, 2010).

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 1996-os megalapítása után 2001-ben bocsátotta ki első végzőseit. A magyar nyelven oktató főiskola végzősei – kiegészülve az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar–Ukrán Oktatási-Tudományos Intézetében végzett hallgatókkal – a 2001-es adatokhoz képest jelentősen javítottak a kárpátaljai magyar lakosság iskolázottsági mutatóin: érzékelhető módon nőtt a felső végzettséggel rendelkezők aránya a kárpátaljai magyarok körében, főként a fiatalabb generációknál (Hodinka, 2020).

1.8. Beregszászi kistérség területén folyamatban lévő turisztikai projektek

A Vérke csatorna tisztítása

A Vérke csatorna több mint egy száz éve különleges ökológiai szerepet játszik Beregszász városában és annak környékén. A csatorna vize a Szernye folyón keresztül jut el a vidék legnagyobb folyójába, a Tiszába. Történelme 1892-ben kezdődött, a csatorna ekkor nyerte el végső formáját. A megépített gátak segítségével a víz Beregszász városán keresztül jutott el a beregszászi járás falvaiba, több mint 40 hektár termőföld vízutánpótlását biztosítva. A bővizű és különleges élővilágú patak az utóbbi évtizedekben – főleg a város kiépülésének köszönhetően – sokat változott, így a tisztítása egyre időszerűbb (<https://kmsz.com.ua/2019/10/22/magyarorszag-i-szakemberek-vizsgaljak-a-verke-csatorna-mederuledeket/>, 2019).

A 36,6 km hosszú folyómeder hosszú ideje szennyeződött, mely kedvezőtlen közegészségügyi és ökológiai következményeket is maga után vont. A kezdeményezés fő céljai közt szerepel a határmenti vidék talaj termékenységét növelő rendszerének felfrissítése, mely fontos vízgazdálkodási jelentőséggel bír mindkét ország oldalán. A vízgazdálkodás mellett a kitisztított folyómeder újra Beregszász és annak környékének fontos idegenforgalmi vonzerővé válhat (<https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/megtisztitjak-a-verke-csatornat/>, 2022).

6.ábra. A Beregszász területén található egykori strand a) a múlt század közepén, b) a Vérke csatorna tisztítása előtt és c) a Vérke csatorna tisztítás folyamatában

Forrás: <https://hirnavigator.hu/hir/1126874-egy-lokalspatriota-feljegyzesei-a-beregszaszi-strand-anno>; saját felvétel

Örömteli hír volt 2020-as évben, hogy a Külgazdasági és Külügyminisztérium államtitkára Magyar Levente bejelentette, hogy a Magyar Kormány 3,5 millió euróval (közel 1,2 milliárd forint) járul hozzá a Vérke csatorna tisztításához. A tisztítás művelete három fő szakaszra oszlik: a Vérke csatorna beregszászi szakaszának szennyvíziszap-mentesítése, a Borzsa folyón egy duzzasztógát felépítése, valamint egy csatorna, amely összeköti a Borzsa folyót a Szipa-folyóval – mindez elérhetővé teszi, hogy a szennyvíziszaptól mentesített Vérke csatorna vize és medre a folyamatos vízutánpótlás biztosításával tiszta maradjon hosszú időn át (<https://karpataljalap.net/2020/10/20/magyar-levente-magyar-kormany-12-milliard-forinttal-jarul-hozza-verke-megtisztitasahoz>, 2020).

A fenntarthatóság jegyében a Beregszászi Vízművek (Kárpátvíz) is egy jelentős, mintegy 200 millió forintos támogatást kap a támogató részéről, hogy azokat a kézenfekvő lépéseket meg tudják oldani, amelyek a Vérke csatorna további rendkívül súlyos szennyezésének mértékét lényegesen csökkenhetik (<https://karpataljalap.net/2020/10/20/magyar-levente-magyar-kormany-12-milliard-forinttal-jarul-hozza-verke-megtisztitasahoz>, 2020).

A csatorna megtisztítása nem kimondottan turisztikai beruházás, de nagy hatással lehet rá pozitív értelemben. Csak egy példa, volt olyan belföldi és külföldi érdeklődő, aki azt kérdezte, hogy iható-e már a beregszászi (!) víz. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy sok esetben csak annyi információ jutott el a turistákhoz, hogy Beregszászban „baj van” a vízzel. A turizmus elsődleges meghatározó tényezői a természeti adottságok, amelyek egy része vonzerőként közvetlen hatást is gyakorol a vendégek motivációjára.

Az egykori Beregszászi Nagyzsinagóga felújítása

XIX. sz. végén épült beregszászi nagyzsinagógát a 60-as években az akkori beregszászi főépítész, Homoki József tervei alapján alakították át kultúrházzá szocialista ízlésben. A belső kialakítása és a külső megjelenésében szerepet vállalt Medveczky Miklós képzőművész (https://karpatalja.blog.hu/2015/03/28/a_beregszaszi_nagyzsinagoga, 2015).

1945-ben a holokausz következtében jelentősen megcsappant a város zsidó hitközösség létszáma, lévén a hazatértek közül is sokan az elkövetkező években elhagyták szülővárosukat. A város központjában álló nagyzsinagógát 1945 után a szovjetek kereskedelmi raktárnak rendezték be, az épületét teljesen lepusztították. A hatvanas évek elején a egyöntetű döntés született az egykori nagyzsinagóga kultúrházzá való átépítéséről. Az építkezés kezdete tehát még a Hruscsov-korszakba nyúlik vissza, pénzsűke miatt azonban hamarosan elakadtak az építkezés munkálatai, az épület köré emelt magas állványok éveken át még jobban rondították a város központjának külső megjelenését. Majdcsak 1965-ben kezdték el újra az építkezést, többszöri halasztás után 1969. július 7-én nyitották meg a kultúrházat (https://karpatalja.blog.hu/2015/03/28/a_beregszaszi_nagyzsinagoga, 2015).

Az épület nagytermében működött éveken át a Beregszászi Népszínház. Az épület ma járási kulturális és szabadidő központként működik.

A megye legjelentősebb kulturális beruházása 5 évvel ezelőtt 2019-ben a színháztér balesetveszélyes boltívének stabilizálásával és épülettörténeti kutatásokkal indult (<https://life.karpat.in.ua/?p=90640&lang=hu>, 2022).

Közvetlenül a 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háború előtti hetekben jelentették hivatalosan, hogy a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) és a Beregszászi Városi Tanács által kezdeményezett fejlesztés megvalósítása végre elkezdődhet, köszönhetően a magyar kormány finanszírozásának. A projektet támogatja még a Kárpátaljai Megyei Államigazgatási Hivatal (Zelenszkij elnök által kezdeményezett Nagy építkezés projektbe így kerülhetett bele a beregszászi nagyzsinagóga rekonstrukciójának a terve), az

Emlékezet és Gyökerek Nemzetközi Jótékonyági Alapítvány, valamint a beregszászi Shalom Alapítvány.

7. ábra. Az egykori Beregszászi Nagyszinagóga rekonstrukciójának tervezete

Forrás: Megyei Adminisztráció, 2022

Belül legújabb technikával felszerelt, egyéb kulturális szerepek befogadására is alkalmas nagytermet alakítanak ki. Egy minden célnak megfelelő időszakú, üveghomlokzatú épületszárnyat is hozzáépítenek majd, amelyben publikumi terek és egy nagyobb színházat kiszolgáló helyiségek lesznek kialakítva, a két épületet pedig egy üvegezett átrium köti majd össze a beregszászi Barna Miklós építész tervei alapján. A speciális technológiákat a budapesti Bárdos Tamás tervezte (<https://economic.karpat.in.ua/?p=19899&lang=hu>, 2022).

A projekt előzetesen 2023-ban kezdődött volna és a tervek szerint 2024 végére készült volna el, de az orosz-ukrán háború következtében toródik. Remélhetőleg rövid időn belül elbontják azt a betonszarkofágot, amelybe a múlt század hatvanas éveiben gyakorlatilag bezárták a XIX. század végén épült impozáns nagyszinagógát, amikor művelődési házzá alakították át.

Az új kulturális központ növeli a térség turisztikai vonzerejét, ezért a megye vezetése nagyra értékeli a magyar részről érkező partneri segítséget, és támogatja a folytonos párbeszédet.

Az épületnek szerintem nagy történelmi, kulturális és turisztikai jelentősége van mind Beregszász, mind az egész kistérség számára, ami a jövőben idevonzhatja a turistákat segítve a térség fejlődését.

Az Arany Páva Hotel és Étterem bővítése

Beregszászban a Vérke csatorna mellett áll az egykori Úri Kaszinó épülete, mely a XX. század elején épült a beregszászi építésmérnök Méhes Samu irányításával és Beszenszky

Gyula munkácsi építész tervei alapján. A Kaszinó létrehozásának ötlete Eötvös Tamás Bereg vármegye másodalispánjától ered, aki a kérdés megvitatására összehívta az alakuló közgyűlést. A kaszinó ünnepélyes megnyitására 1913. július 6-án került sor (<https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-ma-100-eves-az-uri-kaszino-beregszaszban/>, 2013).

8. ábra. Az Arany Páva Hotel és Étterem

Forrás: <https://www.booking.com/hotel/ua/zolota-pava.uk.html?activeTab=photosGallery>

A szecessziós épületben tartották az egész megye kulturális és társadalmi nagyobb rendezvényeit, a közgyűléseket, a bálakat és különböző estélyeket, melyeken fellépett többek között Fedák Sári primadonna, megfordult az épületben Móricz Zsigmond és Kosztolányi Dezső is. Az egész épület felújítására az 1980-as években került sor, ekkor kapta meg a jelenleg is használt Arany Páva nevet. Napjainkban az épületében hotel és étterem működik, és egy kisebb szépségszalón (<https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-ma-100-eves-az-uri-kaszino-beregszaszban/>, 2013).

Jelenleg az épületben egy 15 szobás 3 csillagos hotel és 200-220 fő befogadására alkalmas étterem működik.

Az Arany Pávában 2021-ben bővítési munkálatok kezdődtek, melynek eredményeként a komplexum jelentősen bővül. A projekt során a hotel befogadóképessége 15-ről 96 szobára növekszik. Továbbá kialakításra kerül egy új, minden igényt kielégítő, a legmodernebb technikával felszerelt Konferencia Központ. A wellness részleggel is fejlesztik, ami új élményelemek kialakítására ad lehetőséget. Legfőképpen a családokra gondolnak ennél a projektnél, ennek megfelelően egy 200 fős termálvizes medencét terveznek ebbe a részlegbe.

A jelenlegi ütemezés szerint várhatóan 2024 decemberére készülnek el az új szárnyal, a beruházás várható költsége 5 millió euró.

A Kismuzsalyi középkori romtemplom felújítása

Nagymuzsaly Beregszásztól 7 km-re elhelyezkedő település, mely a középkorban még két településből állt: Nagymuzsaly és Kismuzsaly, azonban az utóbbi az 1657-es lengyel betörés következtében teljesen elpusztult templomával együtt.

A templom romjai a város irányából vezető közúttól mintegy 250-300 méterre, jobbra találhatóak. Méretei nem túlságosan nagyok (teljes hossza 17,3 m, a hajó szélessége 8,2 m), falait törtkőből emelték, szerkezeti elemeit faragott kövekből készítették.

Építésének pontos dátuma ismeretlen, erre utaló írásos források a lengyel csapatoknak köszönhetően is nem maradtak fenn. Bizonyos építészeti sajátosságokat figyelembe véve egyes tudósok a XIV. századra, míg mások a XV. századra datálják. Viszont pontosan tudjuk pusztulásának évét: a templomot 1657-ben pusztították el Lubomirski marsall lengyel csapatai. A betörés bizonyosan válaszcsapás volt II. Rákóczi György lengyelországi hadjáratára, melyet a lengyel trón elfoglalásáért indított (<https://karpataljalap.net/2005/01/28/kismuzsaly-csak-egy-templomrom-orzi-emleket>, 2005).

A 2016-os évtől kezdve az Ungvári Nemzeti Egyetem régészexpedíciója a Teleki László alapítvány támogatásával megkezdte a romtemplom rekonstrukcióját. A feltárási munkálatokban az egyetem csapatán kívül a Pázmány Péter Katolikus Egyetem régész hallgatói is részt vettek (<https://www.telekialapitvany.hu/riport-a-kismuzsalyi-templomromrol/>, 2022).

9. ábra. A kismuzsalyi középkori romtemplom

Forrás: <https://www.magyarokegyhelyen.hu/csodaszarvas/epulet/muzsalyi-romtemplom>, 2022

A magyar kormány finanszírozásából működő Rómer Flóris-terv keretében (érdekesség, hogy 1864-ben Rómer Flóris és Schulz Ferenc járt a helyszínen, rajzokat és jegyzeteket készítettek.), a Teleki László Alapítvány szervezésében megkezdődtek a templom felújítási munkálatai. Mint a Kárpát-medence című műsor riportjából kiderül, az ungvári Szarvas Péter tervei alapján zajló felújításon a megmaradt falrészeket eredeti állapotukban mutatják be, míg a most készülő, kiegészítő téglafal részeket fehérre festik, a tető pedig sötét színű lesz. Az épület kívül-belül megvilágítást kap majd, külön kiemelve középkori műemlékünk jelentőségét. A felújítást Stark István és csapata végzi.

Nagymuzsalyon a borászattal együtt a romtemplom jelenthetne turisztikai vonzerőt a falu és a kistérség számára. Ha a kistérség és az adott település felismeri értékeit, azokat megfelelően hasznosítja, összekapcsolja és összehangolja, jelentős vallási turizmust tud kialakítani.

2. FEJEZET

A Beregszászi területi kistérség települései

2.1. Beregszász

Beregszász Ukrajna Kárpátalja megyéjének délnyugati részén fekszik, 2020. júliusi ukrajnai közigazgatási reform során létrejött Beregszászi járás központja. Földrajzi koordinátái: északi szélesség 48° 12', keleti hosszúság 22° 38'. Abszolút tengerszint feletti magassága 115 méter, legmagasabb pontja a Nagy-hegy, 365 méter tengerszint felett. A megyei jogú város területe 19 km². A várost a Vérke-csatorna szeli át, amely a Borzsa és a Latorca folyókat köti össze. Vízmagasságát a Borzsa folyón épített zsilippel szabályozzák. (Izsák, 2007).

10. ábra. A Beregszászi területi kistérség térképe

Forrás: Beregszászi Polgármesteri hivatal, 2023

A római birodalom korában a város környékén keleti határmenti erődítmény létezett „Peregium” néven (Izsák, 2007).

A Képes Krónikák szerint hadak huzamosabb ideig tartózkodtak vidékünkön és már a IX-X. században megtelepedtek honszerző őseink, amelyet a tiszacsomai honfoglaláskor temető illetve a Beregszászban feltárt síremlékek és bizonyítanak (Zubánics, 2009).

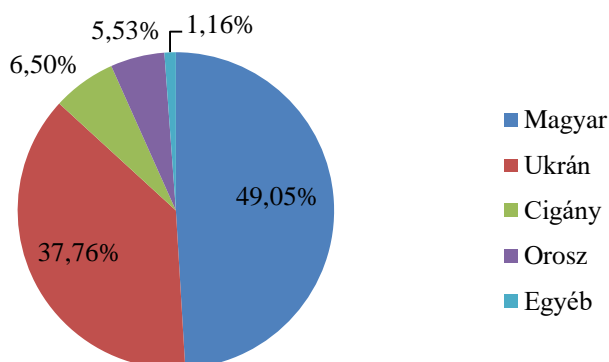
Magát a várost 1063 környékén említették először Villa Lamperti néven, mint Lampert herceg, I. Béla király legkisebb fia birtokát. II. Géza király időszakában a városba szászok telepedtek. „Beregszász” első említése 1504-es évre tehető (Zubánics, 2009).

1657-es év gyászba borította a várost, amikor is a lengyelek bosszúból felgyújtották II. Rákóczi György ellen irányulva. A Rákóczi szabadságharc idején maga a fejedelem is sokszor megfordult Beregszászban, 1703. május 22-én a beregszászi hetivásáron meghirdették a felkelést (Zubánics, 2009).

Az első világháború után a város Csehszlovákiához került és csak hozzávetőlegesen 20 év múlva került vissza az anyaországhoz az első bécsi döntés értelmében. A II. világháború után a város a Szovjetunióhoz csatolták, és a város Berehovo néven járási központ lett (Zubánics, 2009).

Beregszász lakossága a következőképpen alakult: 1857-ben 3 801 fő, 1870-ben 6 272 fő, 1900-ban 9 629, 1910-ben 12 933 fő, ebből magyar 12 434 fő, 1920-ban 13 846 fő, 1930-ban 19 007 fő, ebből magyar 9 190 fő, 1938-ban 19 050 fő, 1941-ben 19 373 fő, ebből magyar 17 809 fő, 1944-ben 19 373 fő, 1969-ben 24 700 fő, 1989-ben 29 116, ebből magyar 12 000 fő, 2001-ben 26 050 fő, ebből magyar 12 779 fő, 2023-ban 23 246 fő (Botlik-Dupka, 1993; Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023).

A 2001-es adatok alapján Beregszász lakosságának túlnyomó részét a magyarok alkották, megelőzve az ukrán nemzetiségűeket.

11. ábra. Beregszász lakosságának nemzetiségi összetétele, 2001

Forrás: <https://lehoczkyintezet.uz.ua/2020/10/01/beregszasz-es-tersegenek-fejlesztési-terve-keszult-2017-ben/>

A kistérséggel ellentétben Beregszász legnagyobb vallási felekezete az ortodoxok vagy pravoszlávok. Becslések alapján számuk 7-8 ezer főre tehető. A reformátusok hívő 2 855 fő, római katolikus 1 350 fő, míg görögkatolikus 1 206 fő. Ezeken kívül élnek még itt Jehova tanúi, baptisták, adventisták.

A város a szocializmus korszaka idején nyerte el mai arculatát. Fokozatosan betagozódtak a Szovjetunió iparágazataiba. Mivel nem volt elegendő "saját" nyersanyag, elsősorban a feldolgozóipar és az élelmiszeripar fejlődött, messze földön híres lett a bútorgyártásról és szőlészetről. Emellett nagy sikereket ért el a diagnosztikai és garázsberendezéseket gyártó kísérleti üzem, a finommechanikai üzem, a rádiógyár, a ruhagyár, a majolikaüzem, a konzervgyár. Azonban a téglagyártás is megtartotta vezető pozícióját. Beregszászban helyezték el a Kárpátaljai Geológiai Expedíció központját is. Az itt dolgozók számára egy egész lakótelepet alakítottak ki. A szőlészetben jelentős eredményeket ért a Beregszászi Szovhozüzem, amelynek borai több országos és nemzetközi versenyen dobogós helyezéseket értek el. A városban a 70-es években 23 iparvállalat működött, amelyekben több mint 13 ezer munkást foglalkoztattak.

2.2. Badaló (Бадалово)

Badaló Árpád-kori település, A falu nevének pontos eredete ismeretlen. Elképzelhető az is, hogy egy ősszláv személynévből ered, például hasonlítható a szerb-horvát Budilo személynévvvel (Erdélyi, 2021). A község első írásos említése 1226-ból való, ekkor Bodolou néven írták nevét, és még Borsova vármegye része volt (Lehoczki, 1881).

Fényes Elek leírása 1851-ből: „Magyar falu Beregh vármegyében, 4 római katolikus, 527 református lakja (...) Református anyaszentegyház. (...) árvizektől sokat szenved, egyébiránt gyümölcsben, fában, halban bősége van" (Fényes, 1851).

Első birtokosa a Hontpázmány nemzetségből való Hunt fia Gergely volt, aki a birtokot a Balogsemjén nemzetséghez tartozó Vbul fia Egyednek adta cserébe, és ettől kezdve Egyed fiainak birtoka, akik közül az 1332-ben élt Iván e faluról is nevezte magát. (Lehoczki, 1881).

A reformáció szele a XVI. század derekán érte el a települést, s 1550-ben a gyülekezet – szentegyházával együtt – csatlakozott a nyugati keresztyénséget alapjáig átható szellemi

forradalom kálvini irányzatához. Nyomatott források szerint Badaló református egyháza 1550-ben keletkezett, amit valószínűsít Beregszász közelsége és az a tény, hogy 1550–1553 között a többi környékbeli faluhoz hasonlóan plébánosa volt, aki a régi névhasználat ellenére már a reformáció híve lehetett (Erdélyi, 2021).

Az egykori virágzó község fele, a templommal és a paplakkal együtt 1834-ben leégett. A templomot a következő évben újra felépítették. Anyakönyve 1759-ben kezdődik (Botlik-Dupka, 1993). A 2020-as évben a református egyház tagjainak száma 1010 fő (KRE, 2020).

Az 1880-as években a faluban 162 ház volt, területe pedig 2122 hold volt. Egészen a 19. század legvégéig a falu nyugodt életét élte, amíg a vasútépítések szükségtelessé, illetve a trianoni határmódosítások lehetetlenné nem tették a tiszai kereskedelmet. A falu így folyamatosan veszített jelentőségéből. A trianoni békeszerződés után a csehszlovák korszakban állami magyar tannyelvű népiskolája volt, négy osztálynyi diákkal (Botlik-Dupka, 1993).

Az 1938. november 2-i első bécsi döntéssel a település visszakerült Magyarországra (Szarka– Sallai - Fedinec Csilla, 2017).

A község lakossága elég gyakran ki volt téve Kárpátalja legnagyobb folyója, a Tisza áradásainak. 1998-ban és 2001-ben a Tisza árvizei a falut súlyosan pusztították, mivel a termőföldeket teljesen elmosták, így a mezőgazdaságból élő falu megélhetését tették lehetetlenné, de a község házait sikerült megvédeni (Budai-Elbe-Tóth, 2013).

Lakossága: 1910-ben 1 107 fő, 1941-ben 1 250 fő, 1944-ben 1 248 fő, 1969-ben 2 278 fő, 1982-ben 1 627 fő, 1989-ben 1 672 fő, ebből magyar 1 335 fő, 1991-ben 1700 fő, ebből magyar 1 400 fő, 2001-ben 1 714 fő, ebből magyar 1 682 fő, 2023-ban 1 587 fő (Botlik-Dupka, 1993; Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023).

Gazdasági életét a mezőgazdasági termelés, ezen belül a kertészet, a gyümölcsstermesztés, az állattenyésztés határozta meg. Badaló lakosainak élete a korábbi időkhez képest a mai napra jelentősen megváltozott. Megszűnt a közös gazdaság, a járási központban megszűntek, tönkrementek a gyárak és üzemek, valójában megszűntek a munka- és kereseti lehetőségek (Erdélyi, 2021).

Némi bizakodásra ad okot a Szijjártó Péter magyar és Dmitro Kuleba ukrán külügyminiszterek által aláírt nemzetközi szerződés, amely többek között a Badaló–Tarpa határátkelőhely megnyitásáról is szól. Ha erre sor kerülne, új lehetőségek nyílnának Badaló község fejlődése szempontjából (Erdélyi, 2021).

A községről köztudott, hogy Petőfi Sándor 1847. július 7-én innen indult Macsolán, Tiszacsomán és Badalón keresztül menyasszonyához, Szendrey Júliához, Erdődre. A badalói református templom falán márványtábla hirdeti ma is, hogy ott járt Petőfi Sándor. 1763–1766 között több mint 3 évig tartózkodott a faluban gróf Gvadányi József, a magyar felvilágosodás és a nemesi–nemzeti ellenállás sajátos alakja (<https://kmmi.org.ua/regiok/telepulesek/beregszaszi-jaras/badalo>).

2.3. Bene (Бене)

A község a Beregszászi járás déli részén helyezkedik el. A járás és a kistérség központjától 12 kilométerre délkeletre, a Borzsa folyó jobb partján fekszik, de a településtől néhány kilométer távolságra folyik a megye legnagyobb folyója, a Tisza is. A községen áthalad a Bátyú-Királyháza-Taracköz-Aknaszlatina nem villamosított vasútvonal.

Bene nevét 1269-ben Bhene néven említette először oklevél. IV. Béla király ekkor adományozta a falut János fiainak, Péternek és Mártonnak. 1333-ban szerepelt a pápai tizedjegyzékben is, ez évben papja 3 garas pápai tizedet fizetett. Régi temploma a 14. század második felében épült (Mónus-Szerényi, 1934).

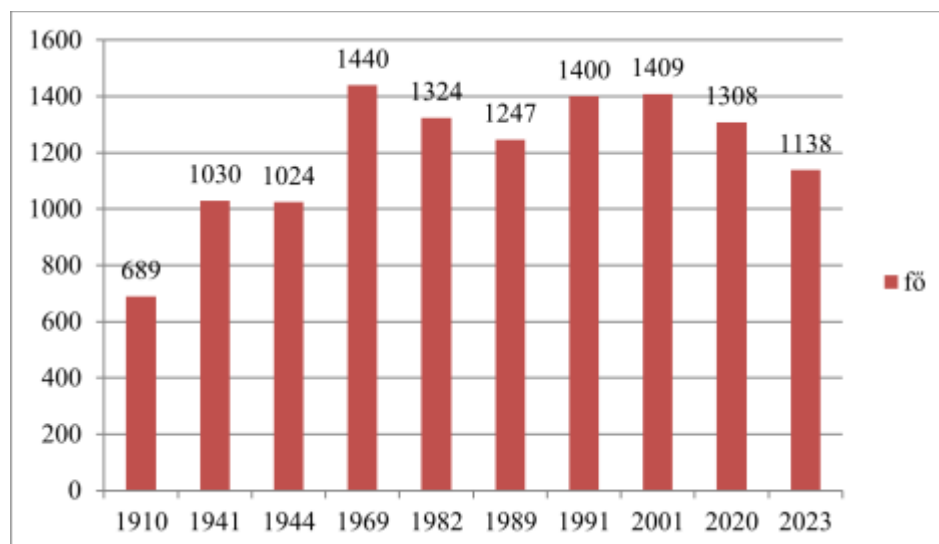
A falut 1567-ben a tatárok, 1657-ben a lengyelek pusztították el. A település egykori nagyobb birtokosai voltak a Kusalyi Jakcs család, Szilágyi Erzsébet, a Ruszkai, Dobó, Székely, Perényi, Matucsina, Rátonyi, Makkay, Vásárhelyi és Pogány családok (Mónus-Szerényi, 1934).

A trianoni békeszerződésig Bereg vármegye Tiszaháti járásához tartozott. Az első világháborúba bevonult 80 katonából 20-an haltak oda. A sztálinisták 1944 őszén 141 férfit hurcoltak el, ebből 32-en odahaltak. A második világháború frontjain 18-an pusztultak el. Konceptió per folytán 4 férfit végeztek ki (https://beregvidek.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=70:bene&catid=141:a-telepueles-bemutatas&Itemid=731&lang=hu).

Az utolsó, azaz 2001-es népszámláláskor a községben 1409 fő élt, melynek 97,2 %-a magyar anyanyelvű volt. 2020-ban 1308 főt, 2021-ben 1298 főt, 2022-ben 1288 főt, 2023-ban pedig 1138 főt számláltak a településen.

A 2001-es adatok alapján a település lakosságának 90 %-át (1270 fő) alkotják a magyar nemzetiségűek, míg az államalkotó ukrán etnikumúak 9,1 %-át. Az azóta eltelt 23 évben a hol nagyobb, hol kisebb intenzitású elvándorlásnak köszönhetően ez az arány jelentősen megváltozott, és nem a magyarok javára.

Amint a kistérség, úgy a település esetében is az egyik sajátos vonás a vallási sokszínűség. A falu legnagyobb felekezete (380 fő) a református, de élnek itt római- és görög katolikusok, pravoszlávok, Jehova tanúi valamint szombatisták is.

12. ábra. Bene népességszámának változása 1910-2023 között

Forrás: Botlik-Dupka, 1993; Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023

Bene lakosságának nagyobb része mezőgazdálkodással foglalkozik, 14 család pedig a falusi turizmus keretében (is) tevékenykedik. A családi gazdaságok különböző mezőgazdasági profilúak, de legfőképpen a zöldség- és gyümölcsstermesztés (őszibarack, földieper, szőlő) jellemző rájuk. A település nevezetes szőlőműveléséről és borászatáról is. Számos országosan ismert és nemzetközileg elismert borász él és tevékenykedik a faluban (Parászka, Urszta, Varga családok).

A szőlőtermesztést és ebből kifolyólag, a borászatot sokan Bene védjegynek tekintik, ám kevesen tudják, hogy a település földrajzi fekvésének köszönhetően kiváló helyszínül szolgál, egy másik gyümölcs, az őszibarack-stermesztéshez is. Mivel a település már régóta méltán híres Kárpátalja-szerte az itt termesztett barackról és a gyümölcs felhasználásával készült termékeiről, 2017-ben úgy döntöttek, hogy első ízben megszervezik a Benei Barackfesztivált. A rendezvényt ezután a koronavírus-járvány kirobbanásáig minden év nyarán megszervezték.

2.4. Csetfalva (Четфалва)

A Beregszászi területi kistérség délkeleti részén található Csetfalva a Tisza jobb partján, mely természet alkotta határfolyóként játszik szerepet. A kistérség központjától 20 kilométerre fekszik közúton. A település teljes területe 9,82 km².

A népmonda szerint nevét „a magyar Cset (1211: Chet...) személynévnek és a birtokos személyranggal ellátott falu főnévnek az összetétele...” A monda szerint Cset nevű alapítójától vette nevét. Legkorábbi történeti adatok: 1341: de villa Chet. 1408: Chetfalwa (Botlik-Dupka, 1993).

A helység neve viszonylag későn, csak az 1400-as évek elején bukkant fel a oklevelekben. A XV. század elején a Széchy család birtokolta. A reformáció időszakában a protestánsok a régi XV. századból való római katolikus templomot megtartották. A község lakosságának nagyobbik része az új hitet fogadta el, s 1645-ben már virágzó gyülekezet volt itt. Később templomát teljesen átalakították. Anyakönyvét 1767 óta vezetik (Botlik-Dupka, 1993).

A 2001-es népszámlás adatai alapján a településen 755 fő élt, melynek 96,8 % -a magyar nemzetiségű (731 fő). A 2023-as adatok alapján a település lakossága 682 főre csökkent.

A vallási megoszlás tekintetében Csetfalván három felekezet található: református (415 fő), görög katolikus (112 fő), római katolikus (60 fő). Felekezeti vallását tekintve megtalálhatóak még Jehova tanúi valamint szombatisták.

Református temploma egész Kárpátalja egyik legszebb műemléke. A 2001-es árvíz elöntötte a települést és a gótikus eredetű református templomát is. Az árvízi helyreállítások során a magyar állam támogatásával elindulhatott a műemlék szakszerű helyreállítása, amelyet átfogó régészeti és restaurátori kutatások előztek meg (<https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/csetfalvai-reformatus-templom>).

A településen található katolikus templom modernnek mondható, mivel a XXI. század legelején készült el. A templom közösen használják a római- és görög katolikus felekezetűek.

A település lakosságának nagyobb része gazdálkodással foglalkozik, a szántóföldeket hasznosítják. Csetfalván 18 falusi vendégház fogadja az ide érkező turistákat, összesen 85 vendég elszállásolását tudják megoldani egy időben. A Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács által életre hívott napraforgós minősítést 2 vendégház érdemelte ki (<https://www.kmtt.org>). Itt is elmondhatjuk azt amit általában, a világháború és az orosz-ukrán háború következtében a

Magyarországról érkező vendégek elmaradása nehéz helyzetbe hozta a falusi turizmusból élő helyi lakosságot.

2.5. Gát (Гать)

Az egykori Szernye-mocsár – más néven Gáti-tó – nyugati szélén, a Munkács-Beregszász közötti országút felénél található az Árpád-kori eredetű település: Gát település. A Beregszászi területi kistérség északi részén helyezkedik el. Beregszásztól mintegy 14 kilométerre található. Csikósgorondal és Nyárasgorondal alkotnak egy előljárói körzetet, összesen 4,15 km² területen.

A létét mindig meghatározó tó – stagnum – először 1272-ben említetik, V. István király adománylevelében. Az 1374. évi beregszászvégardói határjárásról szóló oklevél Gát (Gaath) falut már, mint a (Makkos)Jánosival szomszédos és határos települést említi. Neve a „gát” (töltés) főnévből keletkezett, valaha a mocsaras helyeken áthaladó utakat is gátnak nevezték (Botlik, 2001).

1552-ben a teljesen elpusztult települések közt szerepelt. 1566-ban a török–tatár támadás csaknem teljesen elpusztította. 1726-tól a Schönborn családé, akiknek udvarházuk is volt itt. (Botlik, 2001).

A település lakóinak száma a 2001-es népszámlálás adatai szerint 3 122 fő, ebből 2 561 magyar (82 %) nemzetiségűnek vallotta magát. Hozzávetőlegesen 6 %-a tehető az államalkotó ukrán ajkúak száma, akiknek zöme Csikósgorondon és Nyárasgorondon él. Meghatározó a település a cigány nemzetiségűek aránya is (11 %). A 2023-as adatokban Nagymuzsaly lakossága már csak 2 537 fő, ami közel egy 500 fős fogyás a közel 20 év alatt.

Református egyházát 1599-ben alapították. A hívők száma napjainkban 1 299 fő. Csekély számú görög katolikus hívő a makkosjánosi anyaszentegyházhoz tartozik. Jehova tanúinak erős szektája működik itt (Botlik-Dupka, 1993).

Nagy hagyománya van errefelé a kocatartásnak. A földterület jelentős része azonban továbbra is a helyi tenyésztéshez tartozik, amely igen komoly finanszírozási gondokkal küzd évek óta. Szorult helyzetéből úgy próbál szabadulni, hogy a rendelkezésre álló földterület egy részét bérbe adja. (A munkácsi székhelyű Artosz vállalat több mint ezer hektár földet bérel.) A helyi gazdaság mintegy hatvan munkást, az Artosz Mezőgazdasági Kkft. 45-50 dolgozót foglalkoztat (<https://kmmi.org.ua/regiok/telepulesek/beregszaszi-jaras/gat>).

2.6. Halábor (Галабор)

Halábor magyar anyanyelvűek által lakott település, a Tisza jobb partján. Beregszásztól 13 km-re a Badaló és Mezővári közötti útvonalon terül el, kb. 5 km-re a nagyborzsovai vasútállomástól. Az ukrán–magyar országhatár mentén terül el.

Árpád-kori település. „Több birtokos között oszlott meg, illetve több faluból állt. 1300-ban egy itt levő udvarhely és föld felett Job és Thene fiai egyezkedtek." A régi okmányokban Hrabor, majd Hrabur és csak a XVI. század elejétől nevezik Halábornak. A XVII. századi fatemploma 1753-ban leégett. 1760-ban építettek egy új fatemplomot helyébe, mely később oldalt dőlt, ezért 1835-ben kőalapra került és helyreállították. Anyakönyvét 1777 óta vezetik (Botlik-Dupka, 1993).

A település lakossága a következőképpen alakult a XX. század elejétől: 1910-ben 508, 1941-ben 608. 1944-ben 645, 1989-ben 750, ebből magyar 743. A 2001-es népszámláláskor 752 lakosa volt halábornak, melyből 738 fő (98,1 %) vallotta magát magyarnak. A legfrissebb adatok szerint viszont már csak 676 fő lakja a települést (Botlik-Dupka, 1993; Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023).

Református egyháza 1559-ben keletkezett. Mai templomát 1911-ben építették, melyet 1984-ben felújítottak. A hívek száma 600 főre tehető (Botlik-Dupka, 1993).

A hagyományőrző takaros településen az asszonyok tél folyamán még igen sok portán szőnek rongypokrócot (Botlik-Dupka, 1993).

2.7. Kigyós (Кідьош)

A Szernye-mocsár déli partján, Beregszásztól 4 kilométerre fekszik a település.

A település nevét 1332-ben Kykos néven említette meg először oklevél, de Kigyós ennél jóval régebben keletkezhetett. A község eleinte királyi birtok volt, majd a XIV. században a beregszászi domonkos szerzetesek kapták meg adományként. A XVI. században említik őket, mint Kigyós birtokosait. 1557-ből való a helység pecsénymomája is (Németh, 1991).

A település birtokosai a XVII. századtól a Perényiek és a Forgáchok, majd a XIX. századtól a Károlyiak voltak (Németh, 1991).

Lakossága: 1910-ben 446 fő, 1941-ben 668 fő, 1944-ben 668 fő, 1989-ben 990 fő, ebből magyar 847 fő, 1991-ben 968 fő, ebből magyar 850 fő, 2001-ben 895 fő, ebből magyar

781 fő, 2023-ban 696 fő (Botlik-Dupka, 1993; Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023).

Református temploma a XIII-XIV. században épülhetett, a XVI. század végétől a reformátusoké. A hívők száma 410 fő. A településen jelen vannak még a görögkatolikusok, néhány évvel ezelőtt sikerült egy kápolnát építtetniük, becsült számuk 75 fő. Emellett Kigyóson egy baptista imaház is található.

Kigyóson szinte minden család foglalkozott mezőgazdasággal, sokan a háztájiban tevékenykedtek, illetve farmergazdaságot üzemeltettek (<https://kiszonet/2023/02/19/kigyos-egy-kozosseg-amelyik-nem-adta-fel-kiszo-riport/>, 2023). Emellett említésre méltó a település borászata (Sass pincészet).

2.8. Makkosjánosi (Яноши)

Az Ungvár - Munkács - Rahó főútvonal mentén, Beregszásztól északi irányba, a várostól hat kilométerre terül el az Árpád-kori település Makkosjánosi.

Makkosjánosi.. A Jánosi — régi nyelvi Ivánosi helynév a magyar János — Ivános személynévnek a birtoklást kifejező -i képzős származéka. A Makkos- előtag makkot termő erdővel kapcsolatos (Botlik-Dupka, 1993).

Balazsér nevét az oklevelek 1323-ban említették először Balasey néven (Györffy, 1963).

A község 1484-ben a munkácsi várhoz tartozott. 1566-ban az átvonuló krími tatárok elpusztították. Az 1649-i úrbér szerint Lórántffy Zsuzsanna birtoka (Botlik-Dupka, 1993).

Az utolsó, azaz 2001-es, népszavazáskor a községben 2 030 fő élt, melynek 81,6 %-a magyar anyanyelvű volt. 2023-as adatok szerint 1 632 főt számláltak a településen. Fontos megemlíteni, hogy a decentralizáció következtében Jánosi és Balazsér egy előljárói körzetté vált 2020-tól. Így a Jánosi előljárói körzet teljes lakossága 2 504 fő (Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023).

A településeket (Jánosi és Balazsér) túlnyomó részben görög katolikusok lakják, 1 695 fő. A települések református közössége valamivel több mint 683 lelket számlál.

A lakosság főként szántóföldi növényeket termeszt, jószágot tart. Emellett jelentős a településeken a turizmuson belőle részesedés. Itt található a Helikon hotel, ezen kívül sok a panzió, magán szállás.

2.9. Mezőgecse (Геча)

Mezőgecse a kistérség központjától 9,7 kilométerre terül el déli irányban. A vele szomszédos települések: Nagybakta 1,5 kilométerre, Tiszacsoma 1 kilométerre, Halábor 2 kilométerre, Vári 2,5 kilométerre helyezkedik el. Itt kanyarog a Borzsa folyóból eredő Szípa, amelynek medre az év nagy részében száraz. A csatorna Tarpánál torkollik a Tiszába. Tengerszínfeletti magassága 112 méter.

Nevének magyarázata: a Gecse helynév személynévből keletkezett magyar névadással; jelentheti a magyar Gergely személynév becéző változatát. A megkülönböztető szerepű Mező- előtag a tájnak mezőségi jellegével kapcsolatos (Botlik-Dupka, 1993).

A krónikákban első említése 1327-ben történik. A község a Gecsey család ősi fészke, már a XIV. században népes és virágzó volt. Évszázadokon át ez a família birtokolta (Botlik-Dupka, 1993).

Lakossága a századok alatt a következőképpen alakult: 1881-ben 241 fő, 1910-ben 359 fő, 1940-ben 538 fő, 1944-ben 538 fő, 1969-ben 860 fő, 1982-ben 947 fő, 1989-ben 985 fő, ebből magyar 980 fő, 2001-ben 1030 fő, ebből 913 fő a magyar, 2023-ban 902 fő (Botlik-Dupka, 1993; Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023).

Református egyháza 1719-ben keletkezett, jelenleg 372 tagot számlál. A görög katolikus hívek száma a településen hozzávetőlegesen 308 fő és saját templommal rendelkeznek.

13. ábra. A Mezőgecsei Nemzetközi Böllérvéseny

Forrás: <https://karpataljalap.net/2017/02/14/gasztronomiai-fesztivalla-alakult-bollerverseny>

A szovjet érában a többi Nagybakta fennhatósága alá tartozó hét településhez - hasonlóan a mezőgecseiek túlnyomó része is az ekkor jól prosperáló vállalatnál dolgozott. Az utóbbi években viszont mintegy két tucatnyian próbálkoznak árutermelő zöldségtermesztéssel. Ezen belül intenzív paradicsom és kordonos uborkatermesztéssel. Néhány mezőgecsei méhészkedéssel foglalkozik. 7-8 mezőgecsei gazda szőlőt bérel a nagybaktai gazdasághoz tartozó beregszászi és nagymuzsalyi hegyeken (<http://users.atw.hu/mezogece/tortenelem.html>).

A település és egyben a kistérség országosan és nemzetközileg nevezetes rendezvénye a Mezőgecsei Böllerverseny, melyet első ízben 2007-ben szerveztek meg. A rendezvény célja a Beregvidéken immár kihalt félben disznótorok felelevenítése és hagyományainak megőrzése. Minden év augusztusának utolsó vasárnapján kerül sor a Mezőgecsei Lekváfőző Fesztiválra (<http://users.atw.hu/mezogece/tortenelem.html>).

A településen 7 éve foglalkoznak falusi vendéglátással. Egy időben közel 80 személyt tudnak elszállásolni Mezőgecsében 2-3 ágyas szobákban (<http://users.atw.hu/mezogece/tortenelem.html>).

2.10. Nagybakta (Велика Бакта)

Nagybakta - magyar, ukrán, ruszin település, amely három kilométerre terül el az Ungvár–Beregszász–Rahó közüttől, 6 km-re a kistérség központjától Beregszásztól. A települést ketté szeli a Vérke-csatorna. 1996-ig a település közigazgatásilag Mezőgecséhez tartozott, jelenleg a Beregszászi kistérség egyik előljárói körzete.

„Bakta (Bagota)” települést 1232-ben említik először a Szentkirály jobbágyfiai falujaként. Utódaik a Baktai nemesek. Egy 1363-i oklevél szerint valaha kilátó várnépek lakták. Az egykori Árpád-kori település elpusztításának okai ismeretlenek. A XIV. században virágzó falu volt, amelynek nyoma a Gottesmann féle kastély-telek nyugati oldalán elterülő lapályon tűnik fel. 1851-ben az elpusztult települést „baktaerő”-nek is nevezik, amely a gróf Károlyi család birtoka volt. Jelenleg a Károlyi-kúria kéthektáros parkjában ritka fafajták találhatók. A XX. század elején még tanyaként tartották nyilván, a század közepétől pedig mesterségesen létrehozott újkori település lett. (Botlik-Dupka, 1993).

Az 1989-es népszámlálás adatai alapján a településen 1084 fő élt, 532 férfi és 552 nő. A 2001-es adatok alapján a község lakossága 1047 főt tett ki. Az orosz-ukrán háború kitörése után 1 évvel viszonyt már csak 922 fő. A település népsűrűsége 865,7 fő/km² (Nagybakta területe 1,065 km²).

A magyarok száma a 2001-es adatokat figyelembe véve 326 fő, ami 31,1 %. Az ukrán ajkú lakosság százaléka 60,74. A fennmaradó közel 8%-on az oroszok, az örmények, a moldávok, a szlovákok, fehéroroszkok osztoznak.

A Nagybaktai magyar közösség egyik része (89 fő) református, a másik része a görög katolikus felekezethez tartozik. A 90-es évek végén épült fel a református, majd 2001-ben avatták fel a görög katolikus templomot. Mindegy 360 fő az ortodox felekezetű hívő él a településen, templomjuk a Vérke-csatorna partján épült fel.

A korábbi tanya, illetve uradalom helyén Állami Mezőgazdasági Kísérleti Állomást szerveztek, amelynek célja: tudományos és gyakorlati segítséget adni a kárpátaljai síkvidéki gazdaságoknak. Vaszil Sepa akadémikus ukrán parlamenti képviselő irányításával az állomáson közel 100 tudós dolgozott, a mezőgazdasági tudományok kandidátusai, doktori. Az állomás tudósai azon is fáradoztak, hogy létrehozzanak Kárpátalján egy tudományos-kísérleti intézetet, amely az agráriparral és a környezetvédelemmel is foglalkozna. Egykori dicsfénye lealkonyult. Itt található a Megyei Agrokémiai Laboratórium is. Jelenleg facsemeteszaporítással, gyógynövény-termesztés és más mezőgazdasági tevékenységgel foglalkoznak (Botlik-Dupka, 1993).

2.11. Nagyborzsova (Боржава)

A település a Borzsa folyó jobb partján terül el, Beregszásztól 12 kilométerre délkeleti irányban. A települést egy hozzávetőlegesen 1 kilométeres bekötőút köti össze az Unvár-Munkács-Rahó országúttal.

A település alapításáról és ősi múltjáról Zágoni Á. Károly például a szarmatákhoz köti az eredetét, nevét pedig Brzva hegységről és az ebből eredő Borzsa folyótól származtatja (Zágoni, 2005).

Először Borsoha néven említik 1213-ban. Már a XIII. században virágzó település, és itt állt a borsovai vár is, mely a hajdani Borsova vármegye és esperesség központja volt; a körülötte kialakult Borsova városával. Az itt álló vár Anonymus szerint a honfoglalásig Zalán bolgár fejedelem vára volt, melyet Árpád serege foglalt el, s várát leromboltatta. A fennmaradt adatok alapján annyit bizonyosan tudhatunk, hogy az I. István király által szervezett megyeközpontok közé tartozott. Környékét Kutesk kun vezér dulta fel. Vára a tatárjárás alatt elpusztult (Györffy, 1963).

1264-ben mikor a pápa felszólította István ifjú királyt, hogy Borsovát adja vissza nővérének, Annának, aki a Rosztyiszlav halicsi fejedelem özvegye volt, már nem várként, hanem csak mint birtokot említik (Györffy, 1963).

A településen 1881-ben 549 fő él, 1989-ben már 1480 fő. A 2001-es népszámláláskor már 1502 fő, melynek 94,9 %-a (1426 fő) vallotta magát magyar anyanyelvűnek. Napjainkra a lakosság száma egy kicsit megfogyatkozott, mindösszesen 1219 fő éli minden napjait a településen (Botlik-Dupka, 1993; Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023).

A református egyház tagjainak száma 556 fő. A görög katolikus hívek száma 233 fő, míg a római katolikusoké hozzávetőlegesen 120 fő.

Egy református és egy katolikus templom található a településen. A római- és görög katolikusok a templomban felváltva tartják miséiket.

A szocialista korszakban a lakosság zöme a helyi kolhozban dolgozott. A település házai nagy részét átépítették, téglagyár, postahivatal, pékség, konzervgyár épült Nagyborzsován.

A XIX. század első felében a település alatt folyó Borszát új mederbe terelték. Hogy a folyó vize folyamatosan eljusson a Vérkébe, a Borzsa folyón duzzasztógátat építettek, amelynek környéke a beregszásziak és a környékbeli falvak kedvelt pihenőhelyévé vált. A közelben az 1960-as években panzió épült.

A településen működik a Borzsovai Falusi Vendégfogadók Szövetsége. A Szövetség keretén belül 12 falusi vendégház fogadja a faluba érkező vendégeket.

2.12. Nagymuzsaly (Мужієве)

Beregszásztól keletre, az északi hideg szelektől hegyekkel védve az Ungvár - Beregszász - Rahó országút mentén terül el a település. Kedvező fekvése, a Beregszászhoz való közelsége, termékeny domboldalai, szorgos népe mind-mind közrejátszott abban, hogy Nagymuzsaly virágzó településsé váljon. A település területe 11,2 km². Szomszédos települései: Beregszász, Bene, Nagyborzsova, Nagybakta.

A település vizekben „szegénynek” mondható, ugyanis nincs se folyója, se természetes tava.

Nagymuzsalyt, mint települést 1232-ben említik az írások Muse néven. Muzsaj Árpád – kori település. 1232-ben Muzsaj már két részből, ill. két faluból állt; keleti részén királyi

népek laktak. Nyugati része 5 ekére való várföld volt, melyet II. Endre ez évben odaadott Legyvnek, a beregi királyi uradalom gondnokának. Az 1241. évi tatárjárás után a király szászokat telepített a községbe (Botlik-Dupka, 1993).

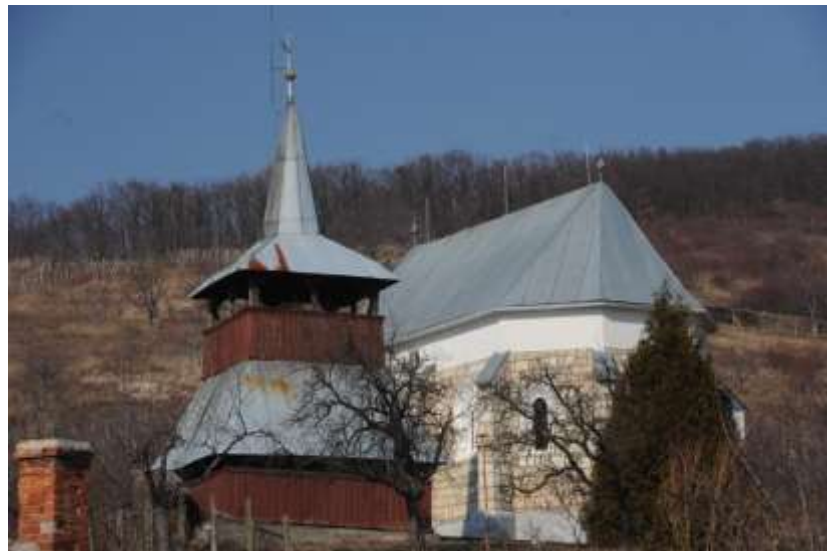
1566-ban a tatárok a helységet feldúlták, és 38 telekről elhurcolták a népet. Az 1567-es adóösszeírásnál csupán 15 népes telek találtatott (Botlik-Dupka, 1993).

1657-ben a berontott lengyelek e helységet is feldúlták s kirabolták (Botlik-Dupka, 1993).

A település lakóinak száma a 2001-es népszámlálás adatai szerint 2 086 fő, ebből 1 714 magyar (82,2 %) nemzetiségűnek vallotta magát. Hozzávetőlegesen 16 %-a tehető az államalkotó ukrán ajkúak száma. A 2023-as adatokban Nagymuzsaly lakossága már csak 1569 fő, ami közel 25 %-os fogyás a közel 20 év alatt (Botlik-Dupka, 1993; Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023).

Nagymuzsaly népsűrűsége 140 fő/km² (186 fő/km² – 2001-es adatokkal).

Vallási megoszlást vizsgálva, Nagymuzsalyra is jellemző a mi a kistérség településeire, hogy a három történelmi egyház hívei vannak többségben. A református egyház tagjainak száma 523 fő, a római katolikusok 400 fő, míg a görög katolikusoké 150 fő.

14. ábra. A Nagymuzsalyi református templom

Forrás: Nagymuzsalyi Református Gyülekezet

Az 1332—37 előtt létesített, ma is létező református templom megőrizte középkori jellegét. A vidék egyik legszebb gótikus emléke a kismuzsalyi római katolikus rom templom, amely a XIII. századból való (Botlik-Dupka, 1993).

Az 1950-es évektől felvirágzott a település. Nagymuzsaly északi részén elterülő hegyeken finomabbnál finomabb csemege- és borszőlő termett, és terem a mai napig. Az itt élők jövedelmének nagyobb részét a gyümölcsfák és a földieper adja. Eleinte sok utazással felvitték a megtermett gyümölcsöt Ukrajna nagyobb városaiba, jelenleg a felvásárlók jönnek ide és megvásárolják a településen megtermett portékát.

Nagymuzsalyban kaolin- és aranybánya, valamint az ércdúsító, település határában perlitbánya működött. Valamikor közel ötven embert foglalkoztatott az itt található borpalackozó üzem (Szkilur vállalat), és hozzávetőlegesen 25 munkást a nem messze tőle elhelyezkedő ásványvíz-palackozó üzem.

2.13. Sárosoroszi (Опociєвe)

A település 16 km-re keleti irányban fekszik a kistérség központjától Beregszásztól, a Borzsa folyó bal partjától 800 méterre. Sárosoroszi a következő településekkel szomszédos: északkeleti irányba található Puskinó (Пушкино) 2 kilométerre ukrán település, keletre Tiszakeresztúr (Перехрестя) 3 kilométerre, délre Csetfalva (Четфалва) 2 kilométerre, nyugatra Bene (Бене) 3 kilométerre. Kárpátalja legnagyobb folyója a Tisza 7 kilométerre folyik a településtől.

Fényes Elek leírása 1851-ből: „Oroszi (Sáros), magyar-tót falu, Beregh vmegyében... 174 r. kath., 60 g. kath., 388 református, 26 zsidó lakja. Katolikus anyaszentegyház. Református anyaszentegyház. Tölgyes, makkos erdeje szép, földje, rétje nem sok, gyümölcse elég" (Fényes, 1851).

A település a XV. századig Ugocsához tartozott. A Sáros-i melléknevet a Borzsa folyó kiöntése miatt kapta. A XIV. században a hasonnevű Oroszi család birtokolja. A protestánsoknak 1595-ben már népes anyaegyházuk volt itt, iskolája 1797 óta van. Az eredeti, XV. századbeli római katolikus templomot a reformátusok foglalták el, amelyet 1779-ben kibővítettek. Anyakönyvét 1777 óta vezetik (Botlik-Dupka, 1993).

1910-ben 751, túlnyomórészt magyar lakosa volt, a 2001-es népszámláláskor 895 főből 852 (95,2 %) vallotta magát magyar anyanyelvűnek. A 2023-as adatok alapján viszonyt már csak 705 fő lakja a települést.

A vallási megoszlás tekintetében Sárosorosziban a református (307 fő) és a római katolikus (450-470 fő) egyház hívei élnek. Felekezeti vallását tekintve megtalálhatóak még Jehova tanúi valamint szombatisták.

A szovjet érában a község földterülete a helyi közös gazdasághoz tartozik, központja is itt található. A sárosorosziak túlnyomó nagytöbbsége helyben dolgozott, de háztáji gazdálkodással is foglalkoztak. Sokan a járás központba és különböző településekre is eljárnak dolgozni (Botlik-Dupka, 1993).

2023-as év nyarán ünnepélyes keretek között megnyitották a Chateau Chizay borkészítő vállalat konyakgyárát Sárosorosziban. A sikeres termelés beindítása több milliós bevételt jelent a Beregszászi területi kistérség költségvetésébe, illetve több munkahelyeket teremt az itthon maradt lakosok számára. A konyakgyár kapacitása havi 600 ezer palack.

2.14. Tiszacsoma (Чома)

A település déli irányban helyezkedik el Beregszásztól. Tiszacsoma a következő településekkel szomszédos: északi irányba található Macsolával, keleten Mezőgecsével, délen Badalóval, nyugaton Hunyadival. Tengerszintfeletti magassága: 111 méter. Területe 1,61 km².

Nevét a település a Csoma folyóról kapta, melyet 1272-ben említenek először egy adománylevélben. A Csoma folyó az itt élők lakóházainak nagy részét még mai nap is egy nagyobb nyári vihar után elönti, mivel a múlt század közepén a folyó közelében lévő tölgyfákat kereskedelem céljából eltávolították a lakosok (Botlik-Dupka, 1993).

Tiszacsoma (Csoma, Csama) és környéke már a honfoglalás idején lakott hely volt, az itt talált e korból származó lelet tanúsága szerint. A honfoglalással kapcsolatos kutatásoknak köszönhetően a múlt század 80-as éveiben Bobkov Viktor régész a település melletti Szipahát dűlőben egy X-XI. századi magyar temetőre bukkant. A 90-es években az ungvári egyetem régészei elkezdtek a mintegy másfél hektárnyi terület feltárását. 1996-ban emlékparkot avattak a magyar honfoglalás ezerszázadik (millecentenárius) évfordulójának ünneplésére (Kész, 2021).

1327-ben Károly Róbert király, mint az örökös nélkül elhunyt Búcsú Mihály birtokát Pál fia Deseu beregi ispánnak adományozta. Az 1400-as évek elején pedig Upor István Beregszásznak zálogosította el a birtok harmadrészét. Később a Szentiványi, Kajdi és a gróf Károlyi családok birtoka lett. A XIX. században ruszin jobbágyok telepedtek le a faluban (Botlik-Dupka, 1993).

A település lakossága 1881-ben 383 fő volt. Az 1989-es népszámlálás adatai szerint 962 fő, melyből 873 magyarnak vallotta magát. Az eddigi utolsó hivatalos népszámlálás során

916 fő élt a településen, melynek 88,1%-a (807 fő) magyar volt. A legfrissebb adatok szerint napjainkban 743 fő Tiszacsoma lakossága.

Vallási megoszlása tekintve a tekintve a település görög katolikus felekezetű. A görög katolikus hívők száma közel 675 fő. Egyházuk a XVIII. században keletkezett. A Tiszacsomai Göröghatolikus Egyházközség 2009-ben Szent Istvánról elnevezett templomot építetett. A templom, Kárpátalján egyedülálló módon, Szent István király ereklyéjét őrzi. A reformátusok szórványban élnek itt (50 fő).

Gazdasági életét ebben a községben is a mezőgazdasági termelés, ezen belül a kertészet, gyümölcstermelés, állattenyésztés határozta meg. A Fricse-tanyán hagyományos méhészettel is foglalkoznak.

15. ábra. A Tiszacsomai Honfoglalási Emlékpark és Látogatóközpont

Forrás: saját szerkesztés

2023-as év második felében a Tiszacsomai Honfoglalási Emlékpark és Látogatóközpont területén a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács egy Jurta Tájháza adott át. A tájház tematikája a honfoglalás kora, illetve a lovász hagyományoknak a felelevenítése és bemutatása, ezért itt az íjászkodást, valamint a lovaglást gyakorolhatják majd az ide látogatók (<https://karpataljalap.net/2023/10/29/atadtak-tiszacsomai-jurtamuzeumot>).

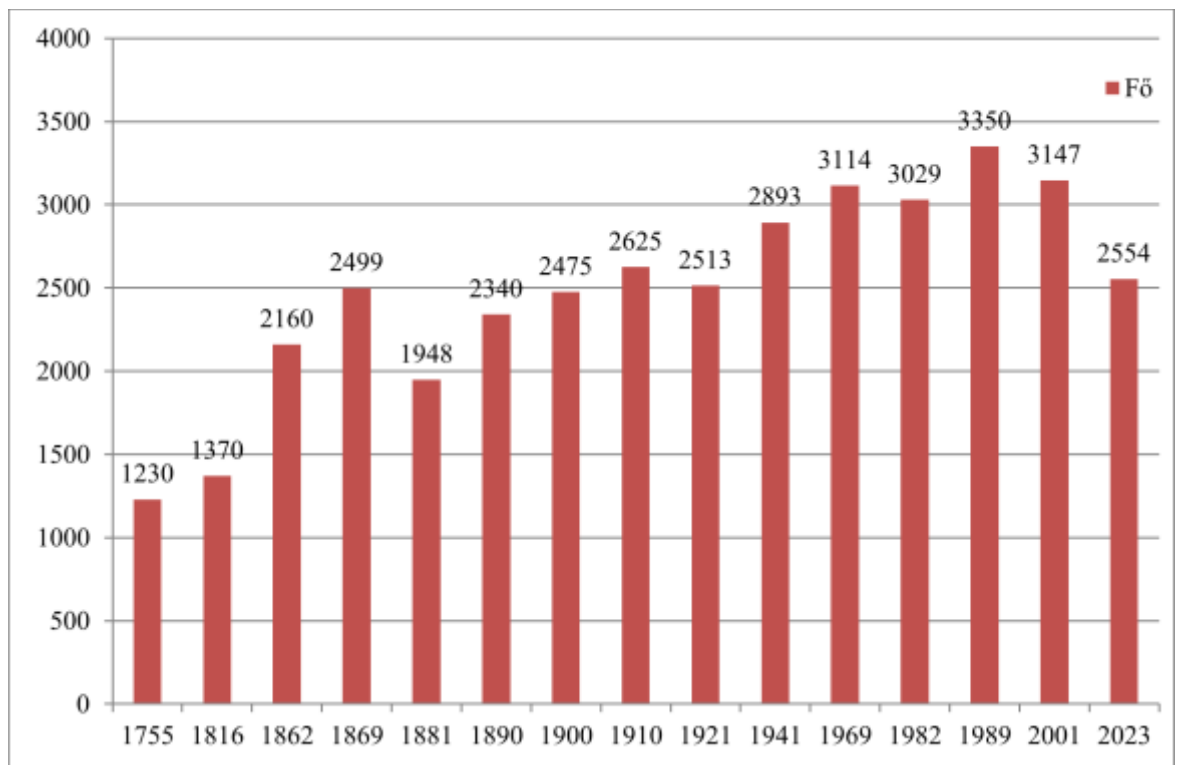
2.15. Vári (Вари)

Vári előljáró körzettel rendelkező magyarlakta település, mely a Beregszászi területi kistérségben helyezkedik el, a Borzsa-folyó torkolatánál, nem messze az ukrán-magyar határtól. A kistérség központjától 16 kilométerre található. Vári a következő településekkel szomszédos: északi irányba található Nagyborzsova 4 kilométerre, délnyugaton Halábor 4

kilométerre, keleten Csetfalva 7 kilométerre, északnyugatra Mezőgecse 5 kilométerre. Tengerszint feletti magassága 117 méter.

Vári nagy történelmi múlttal rendelkező, Árpád kori település. Nevét ősi földváráról kaphatta, és a vár főnévből eredhet. 1320-ban említik először Vári néven, azelőtt Borsovavárnak hívták. A vár egykor vármegyeszékhely volt. A falu a XIV. század közepén mezővárosi kiváltságokat kapott, 1566-ban a tatárok felgyújtották, majd 1657-ben a lengyelek dúlták fel, 1660-ban a török pusztította, 1716-ban a krími tatárok törtek be. 1703. május 21-én Esze Ramás kurucai a település piacán kibontották Rákóczi zászlóit (Barta, 2009).

A település lakosságának az alakulása változatos képet mutat a Mária Terézia korából származó első népszámlálástól napjainkig. A közel 250 év alatt hol folyamatos növekedést, hol pedig drasztikus népességfogyást mutatnak az adatok, ami köszönhető a kivándorlásoknak, a háborúknak továbbá a járványoknak. 1816-ban a település lakossága 1370 fő volt, 1869-ben már 2499 (Троцько, 1969).

16. ábra. A népesség változása Várban 1755-2023 között

Forrás: Botlik-Dupka, 1993; Molnár-Molnár, 2005; Центр надання адміністративних послуг, 2023

Az utolsó népszámlálás adatai alapján a településen 3147 fő lakott, melyből 1495 férfi és 1652 nő.

Ha megvizsgáljuk a 2001-es adatokat, akkor azt láthatjuk, hogy a településen a magyarok voltak többségben, arányuk 81,1 % (2552 fő). Jelentős számú cigány él Váriban (17,8 %), az ukrán nemzetiségűek aránya mindösszesen 1 % közelében mozog.

A vallási összetételben a református vallásúak vannak többségben. Részarányuk Váriban közel 70 % (1581 fő). Jelentős felekezetek még a településen: Jehova tanúi 3,6 %, görögkatolikusok 1,4 % és római katolikusok 0,3 % (Державна служба статистики України, 2001).

A szovjet érában a település lakói többnyire a helyi kolhozban dolgoztak, valamint a téglá- és konzervgyárban. A kolhoznak is köszönhetően a vidék egyik leggazdagabb települése volt Vári.

A település a Beregvidékre oly jellemző falusi turizmus egyik bölcsője, hisz itt már a 2000-es évek elején elkezdtek fogadni turistákat. A világjárvány kitöréséig 20 család akár 100 embert is vendégül tudtak látni szálláshellyel, házias ízekkel.

3. FEJEZET

A Beregszászi kistérség idegenforgalmi lehetőségei

3.1. A Beregszászi területi kistérség idegenforgalmának általános jellemzése

Az orosz-ukrán háború kitörése előtt Beregszász városa mind a belföldi, mind a külföldi (főleg magyarországi) vendégkör tekintetében jelentős idegenforgalmi célterületnek számított. A vidék számos üdülési, rekreációs, kulturális lehetőséget adott az ide látogató turistáknak.

A kistérség bővelkedik természeti, kulturális és építészeti vonzerőkben. Míg az első kategória eloszlása viszonylag egyenletes a területen belül, addig az utóbbi kettő nagyobb koncentrációban a kistérség központjában, Beregszászban fordul elő. Emellett a kistérség 14 előljárói körzetében további tucatnyi említésre és fejlesztésre érdemes kulturális-építészeti vonzerő található.

Mindezeket figyelembe véve, az alábbi idegenforgalmi ágazatokra építhet a kistérség a jövőben:

- *a termálvizek*

Jelenleg két termálvizes fürdő üzemel a vidéken (és további kettő, az Arany Páva Étterem és Szálloda, valamint a Magnum Hotel területén áll építés alatt).

- *a borászatok és pincészetek*

A Beregszászi területi kistérség területén számos borkóstoló hely és pincészet várja a turistákat, melyek tevékenysége az itteni több évszázados borkészítési hagyományokra épül.

- *a gasztronómia és a fesztiválturizmus*

A háború kitöréséig számos, a magyar kultúrához és gasztronómiához szorosan kötődő nagyrendezvény, illetve fesztivál került itt megrendezésre.

Fontos tényező a kereskedelmi szálláshelyek megléte. A város és a kistérség területén 2023-ban 333 különböző hotel, motel, hostel, vendégház, magánszállás és diákszálló kínált szálláshelyet (Tarpai, 2013).

1. táblázat. A turisztikai vállalkozások tevékenysége a Beregszászi területi kistérségben (2021–2023)

	Év		
	2021	2022	2023

Turisták száma (fő)	8605	5405	7512
Vendégéjszakák száma (éj)	9210	7506	11268
Idegenforgalmi hozzájárulás (UAH)	528 897,86	686 980,70	1 258 348,25
Szállásadók száma	275	366	333

Forrás: Beregszászi Polgármesteri Hivatal, Gazdaságfejlesztési Osztály, 2024

A mai kistérség területén a 90-es években az elsők között indult el a falusi vendégfogadás Kárpátalján. Az első fecskék között volt Vári (1995), Nagybakta (1996) és Bene (1998), később ezeket követte Nagyborzsova, Csetfalva, Mezőgecse, Sárosoroszi és Nagymuzsaly. A vidéken összesen mintegy 100-120 család foglalkozott falusi vendéglátással a járvány és a háború kitöréséig (Sass, 2019).

3.2. A Beregszászi területi kistérség vonzerőleltára

Az idegenforgalom fejlesztésének megtervezéséhez a turisztikai vonzerőleltár összeállítása az első és legfontosabb feladat. A vonzerő ugyanis az idegenforgalom alapja: ez az, amiért a turista útra kel, aminek alapján kiválasztja a meglátogatni kívánt úti célt. A vonzerő tehát meghatározza a lehetséges keresletet (azoknak a turistáknak a körét, akik motivációjának megfelel a vonzerőnk), de meghatározza a kínálatot is: a kialakítandó turisztikai terméket, annak színvonalát és összetételét (TDM Működési kézikönyv, 2008).

A vonzerő kapcsolódik a potenciális látogató érdeklődésének megfelelő motivációhoz, illetve váltja ki önmaga esetenként ezt a motivációt. Mi történik akkor, ha egy adott terület idegenforgalmi attrakcióval egyáltalán nem rendelkezik? A kérdés megválaszolását a vonzerő értelmezésével érdemes kezdeni. Nem mindegy, hogy kinek mi a vonzerő. Ha valaki a világtól való elzárkózásra és kikapcsolódásra vágyik, akkor lehet számára egy eldugott kis falusi házikó a maga zajmentes környezetével a tökéletes vonzerő. A vonzerő megítélése nem egy hétköznapi feladat: elképzelhető, hogy a helyiek által attrakciónak vélt vonzerő az idegenforgalom számára mégsem az, illetve fordítva, előfordulhat, hogy éppen a megjelenő idegenforgalom hívja fel a figyelmet az ott élők által fel nem ismert vonzerő meglétére. Általánosságban elmondható, hogy a kistérségi települések mindegyike rendelkezik valamiféle vonzerővel – természetesen nem feltétlenül világmegváltó attrakciókra kell gondolnunk!

Az idegenforgalom fejlődéstörténete során változott az attrakciók megítélése is – eleinte kizárólag a természeti elemek jelentettek vonzerőt az idegenforgalom számára, majd fokozatosan bővült az attrakciók köre, s egyre újabb és újabb elemek léptek fel forgalmat indukáló tényezőként. Napjainkban a világ legkedveltebb vonzerői közt túlnyomó többségben ember alkotta létesítményeket, illetve szórakozási és egyéb kikapcsolódási lehetőségeket találunk (Rátz–Michalkó 2015).

A Beregszászi területi kistérség idegenforgalmi vonzerőleltárának általános jellemzői:

- *a kistérség idegenforgalmi vonzerői ukrain viszonylatban legfeljebb közepesnek minősíthetők, és ebből következően könnyen helyettesíthetők más régiók hasonló attrakcióival. Vonzerőink hatókörét illetően univerzális (világviszonylatban is ismert és keresett) és regionális vonzerőnk egyáltalán nincs, lokális vonzerőink (a műemlékek, fürdőhelyek és a kulturális rendezvények többsége, bor, gasztronómia) noha jelentős számúak, de általában csak a már itt tartózkodóra hatnak.*
- *a kistérségben kis területen viszonylag sok vonzerő koncentrálódik. Ez a sokszínű vonzerő-kínálat azonban csak komplex turisztikai termékként válhat piacképesé, és a hazai turisztikai vállalkozók mindaddig viszonylag elvétve jelentek meg ilyen típusú termékekkel.*
- *az idegenforgalom csak a települések kis hányadában játszik meghatározó gazdasági szerepet.*
- *a vonzerők alacsony kihasználtsága: a kistérség idegenforgalmi vonzerőinek nagyobb hányada a szervezett turizmus szempontjából ma még szinte teljesen feltáratlan.*
- *a fejlesztési tervek és koncepciók hiánya: A településeknek jelenleg nincs idegenforgalmi fejlesztési terve vagy koncepciója, a 15 település többségében a turizmus fejlődése spontán módon, koordináció hiányában zajlik (igaz, folyamatban van a Beregszászi területi kistérség fejlesztési koncepciójának elkészítése).*
- *a kulturális turizmushoz tartozó termékek dominanciája.*
- *a turizmusmarketing hiánya Beregszász és az előjárói körzetek esetében.*

Történelmi fontossága alapján az egykori Beregszászi Nagyzsinagóga elvben lehetne országos, sőt nemzetközi jelentőségű attrakció, de ehhez el kellene kezdeni a 2022-ben beharangozott felújítást. A különféle szecessziós épületekkel díszített mai Kossuth tér, bár nagyon szép, de sem Ukrajnában, sem Európában nem képvisel unikális értéket, így

attrakcióként könnyen helyettesíthető. Hasonló a helyzet a kistérség más, épített vagy rendezvény-jellegű vonzerőivel is. Ebből adódóan *a Beregszászi területi kistérség idegenforgalmi vonzerői megyei összehasonlításban is maximum közepesnek minősíthetők.*

A vonzerőket általánosan két nagyobb csoportba szokás sorolni: természeti és nem természeti, azaz ember alkotta vonzerőkre. A vizsgált területen inkább az ember alkotta vonzerők a mértékadók, így én is ezeket próbálom meg jobban körbejárni.

2. táblázat. A Beregszászi területi kistérség vonzerőleltára

Nº	A vonzeró megnevezése	Keletkezési év	Földrajzi koordináták	Nyitvatartás	Elérhetőség	Belépőjegy / Látogatottság
Régészeti lelőhelyek, történelmi és kulturális emlékhelyek						
1.	Beregszászi római katolikus templom	1247	48.20602087698973, 22.647805754649156	látogatás rendje: csak előzetes bejelentkezéssel	+ 380 3141 420 87	n. a.
2.	Az egykori Beregszászi Nagyzsinagóga (jelenleg városi művelődési központ)	XIX. század vége	48.20653454892683, 22.641993791962957	n. a.	+380 3141 23219	n. a.
3.	Arany Páva Étterem és Szálloda (egykori Úri Kaszinó)	1913	48.20620911472154, 22.64660398545024	n. a.	+380 3141 23232	n. a.
4.	Kismuzsalyi középkori romtemplom	XIV-XV. század	48.17434815704556, 22.685240383821483	felújítás alatt	n. a.	-
5.	Tiszacsomai Honfoglalási Emlékpark	1996	48.14062257236435, 22.639704076453803	0-24	n. a.	n. a.
6.	Benei református templom	XIV. század második fele	48.16323139102165, 22.76964001161218	látogatás rendje: csak előzetes	beneirefegy@gmail.com	ingyenes, adományt

				bejelentkezéssel		elfogadnak
7.	Csetfalvai református templom	XV. század	48.12448861285678, 22.79152392156269	látogatás rendje: csak előzetes bejelentkezéssel	+380 3141 742 39	ingyenes, adományt elfogadnak
Termálfürdők						
1.	Zakarpattya Sporttelep	1967	48.211278, 22.648541	Mindennap 08 ⁰⁰ - 19 ⁰⁰	+380314122103	150 UAH
2.	Pacsirta Termálfürdő és Hotel	2011	48.212886, 22.657950	Mindennap 07 ⁰⁰ - 21 ⁰⁰	+38-(098)-240-00-07	250-450
Múzeumok, kulturális központok						
1.	Beregvidéki Múzeum	1964	48.205842216741644, 22.648369073867798	költözés miatt zárva	+380 3141 22785	-
2.	Polónyi Katalin Textilmúzeum	2008	48.20662564713847, 22.644087195658358	látogatás rendje: csak előzetes bejelentkezéssel	+380 66 5295949	ingyenes
3.	Nagymuzsalyi Tájház	2023	n. a.	látogatás rendje: csak előzetes	n. a.	n. a.

				bejelentkezéssel		
4.	Tiszacsomai Jurtamúzeum	2023	48.14062257236435, 22.639704076453803	n. a.	n. a.	n. a.
5.	Chizay Bormúzeum	2012	48.225651735472105, 22.641258998452713	Mindennap 08 ⁰⁰ - 18 ⁰⁰	+380 050 432 05 25	55 UAH
Kulturális fesztiválok, rendezvények						
1.	Beregszászi Nemzetközi Borfesztivál	2001	48.20648606416624, 22.64226576609361	március első hétvégéje	n. a.	ingyenes
2.	Mezőgecsei Nemzetközi Bölléerverseny	2008	48.14716037476382, 22.658930295654407	január utolsó hétvégéje	n. a.	ingyenes
Borászatok, pincészetek						
1.	Chateau Chizay Borkészítő Vállalat	1995	48.225651735472105, 22.641258998452713	Mindennap 08 ⁰⁰ - 18 ⁰⁰	+380 050 432 05 25	245 UAH
2.	Öreg Pince	n. a.	48.201732316014095, 22.655465134622986	Vasárnap kivételével, 08 ⁰⁰ - 16 ⁰⁰	+380509047266	n. a.
3.	Nota Bene	2007	48.201300288259326,	Vasárnap	+380664770240	n. a.

			22.655930096977563	kivételével, 09 ⁰⁰ - 17 ⁰⁰		
4.	Sass Pincészet	n. a.	48.21809636816, 22.696423530578613	n. a.	+38 050 934 76 71	n. a.
5.	"Bereczky" Borászat	2012	48.18157924521803, 22.701637269990265	Mindennap 08 ⁰⁰ - 19 ⁰⁰	+380950337465	n. a.
6.	"Ace&W by Stakhovsky"	2015	48.17954531102147, 22.672033466291342	Mindennap 08 ⁰⁰ - 20 ⁰⁰	+380504325244	500-700
7.	Varga Pincészet	2011	48.16784746896817, 22.760031790484682	n. a.	+380997356220	n. a.
8.	Parászka Pincészet	n. a.	48.16355360157107, 22.766869977260352	Mindennap 10 ⁰⁰ - 20 ⁰⁰	+380500737488	n. a.
9.	Úrszta Családi Pincészet	n. a.	48.17312295716023, 22.742820609854512	Mindennap 0-24	+380992377778	n. a.

Forrás: saját szerkesztés

3.3. Termálturizmus, mint a kistérség 1. számú Vezérterméke

A Beregszászi területi kistérség gazdasági életében komoly jelentősége van az idegenforgalomnak, ezen belül is a belföldi egészségturizmusnak.

A megyében és a kistérség területén a komplex turisztikai szolgáltatások között általában egyetlen teljes értékű turisztikai terméket szokás megnevezni – az egészség- vagy gyógyturizmust (Berghauer, 2010).

A szakemberek némileg tréfásan szokták megjegyezni, hogy a Beregvidéken bárhol végeznek próbafúrást, 250-350 méter mélyen biztosan találnak termálvizet. A legismertebb termálvizes lelőhelyek: Beregszász, Mezőkaszony, Nagybégány, Makkosjánosi, Nagyborzsova és Nagybakta. Többnyire hidrokarbonátos-kloridos-nátriumos vagy kalciumos-nátriumos, ritkábban szulfátos-kloridos-kalciumos-nátriumos összetételű vizet találtak, de előfordul szilíciumos víz is.

A Beregszász területén található termálvizekhez hasonló összetételű források nagyon kevés helyen törnek fel a Földön, csak Magyarországon, Új-Zélandon és Kamcsatkán (<https://go-to.rest/location/transcarpathia/beregove/derzhavnyi-termalny-basein-beregovo/>).

A termálvizek hőmérséklete a feltörő víz származásának mélységétől és a vízhozam mennyiségétől függően 21-36 °C lehet, de gyakoriak az ennél jóval forróbb vizek is, például a Beregszászi uszodát ellátó furat 54 °C-os gyógyvizet termel.

Beregszászban is kiemelkedő turisztikai termék a gyógyturizmus, a város két termálfördővel is rendelkezik. Az egyik a Zakarpattya Sporttelep, a másik a Pacsirta Termálfördő és Hotel.

A mindent sportolási igényt kielégítő beregszászi sportkomplexum 1972-ben került átadásra. A központi épületben található férfi- és női öltözőkből a mai napig egy előszobán és egy alagútszerű átjárón keresztül lehet kijutni az 51x22,2 méteres termálvizes úszómedencébe (Bógosh, 1972).

Az 1100 méter mélységből feltörő termálvíz hőmérséklete 50-54 °C, ami a medence felszínén 36 °C. A termálvíz orvosi javallat szerint egészségjavító hatású, mozgásszervi, szív- és érrendszeri, központi idegrendszeri, bőrbetegségek megelőzésére szolgál.

Az úszómedence mellett két sekélyebb vizű kismedence is várja a gyógyulni vágyókat, melyeket főleg a gyerekek vesznek előszeretettel birtokba.

Az 52 évvel ezelőtt átadott komplexumban az évtizedek alatt nagyon kevés korszerűsítés történt, sokan úgy vélik, még mindig a 70-es évek színvonalán van (<https://karpataljalap.net/2011/08/12/beregszaszi-uszoda-beregszasziak-nelkul>, 2011).

17. ábra. A Zakarpattya Sporttelep

Forrás: https://vidviday.ua/blog/10_thermalnyh_basejnih_zakarpattya/

E termálfürdő mellett egy 2003-ban épült, modern termálkomplexum is várja a gyógyulni és pihenni vágyókat, mégpedig a Pacsirta Termálfürdő és Hotelben, amely kiváló alternatívája a posztszovjet helyeknek. Az 1200 méter mélyen lévő forrásból eredő víz hőmérséklete a felszínre töréskor 57 °C. A termálvíz kémiai összetétele alapján kloridokat, szénhidrogéneket, szulfátokat, káliumot, nátriumot, kalciumot, magnéziumot, fluort, jódot és más, a szervezet számára hasznos ásványi anyagokat tartalmaz (<https://zhayvoronok.net>, 2024).

A komplexum egy fedett medencéből (31-33 °C) áll, amelyben hidromasszázs és két mesterséges vízesés működik, valamint egy ún. jacuzzi (42-45 °C) a medence elkülönített sarkában. A komplexum területén 2013-ban nyílt meg egy szabadtéri strand, amely további 3 medencét foglal magába: egy gyermek-, egy felnőtt és egy nagymedencét. Az ide való belépésért nem kell külön fizetni, és a napozóágyak is benne vannak az árban. A komplexum által nyújtott kiegészítő szolgáltatások között szerepel szálloda, étterem, fürdő, sókamra, masszázsszobák, szépségszalon, sőt, borkóstoló is (<https://vidviday.ua/blog/7-thermalnyh-basejnih-zakarpattja/>, 2023).

18. ábra. A Pacsirta Termálfürdő és Hotel

Forrás: <https://zhayvoronok.net>

A termálvízes fürdőbe a belépő egész napra 450 ukrán hrivnya, 2 órára 250 hrivnya (<https://zhayvoronok.net>, 2024).

A környék vendéglátóhelyeire jellemző, hogy az európai színvonalú vendéglátást már régen megelőzték az európai szintű árak, amelyek kifejezetten az ország központi régióiban élőkre szabottak.

A termálfürdő jó kiindulási alap lehet egy-egy település számára, ugyanakkor önmagában nem elegendő, más különböző attrakciókat kell hozzákapcsolni. Egy ilyen fürdőhely kínálata ugyanis az egyéb szolgáltatásokkal válik komplexé. Azok a fürdők működnek megfelelően hosszú távon, amelyek a helyi és a környékbeli szabadidő-töltési lehetőségeket egy csomagban tudják kínálni a turistáknak (<https://termalonline.hu/termal-hirek/mitol-vonzo-egy-termalfurdo>, 2013).

Fontos megjegyezni, hogy a Beregszász területén található 2 termálfürdő nem a helyi önkormányzat tulajdonában van, és nem is a helyi önkormányzat tulajdonában lévő cégek üzemeltetik.

3.4. Borturizmus, mint a kistérség 2. számú Vezérterméke

A szőlő- és borkultúra különleges helyet foglal el az emberiség és mindenekelőtt az európai civilizáció történetében az ókortól egészen napjainkig.

A turisztikai/idegenforgalmi ágazat fejlődésének egyik ígéretes iránya a borturizmus, melyet a minőségi turisztikai termékek közé sorolhatunk, és egy adott régió alkoholfogyasztásának történetét, technológiáját és kultúráját ismerhetjük meg általa, az alkoholos italok közvetlen kóstolójához is kapcsolódva. A magyarlakta területeken, ezen belül a Beregszászi kistérségben a borozás a felnőtt korosztály fontos velejárója az élet ünnepi, hétköznapi és társas helyzeteiben.

A borturizmus a borok kóstolása, fogyasztása, és készítésének megismerése által motivált utazás. A borturizmus sokrétű fogalom, a pincelátogatásoktól, borkóstolástól a szüreti eseményekig, borfesztiválokig minden állomást ide sorolhatunk (Várhelyi, 2013).

A borturizmus élményének alapját a bor és a hozzá kapcsolódó szolgáltatások, mint a borút, borkóstoló képezik. A borvidékeken tett bortúrák során a turisták különböző alap- (pl. pincelátogatással egybekötött borkóstolás, szüreti multság, borfesztiválok stb.) és kiegészítő (városnézés, helyi népszokások, illetve népviselet bemutatása, kirándulás, túrázás) programokon vesznek részt. E programok általában az eltérő ismeretekkel rendelkező, borhoz kevésbé értő, viszont iránta és a borkészítés iránt érdeklődő embereket szólítanak meg. Azonban a szakmai borutak is fontos és jelentős szerepet játszanak a borturizmusban. Ezek alkalmával komoly szakmai témákat is fel lehet vetni (boranalízis, különböző szőlőművelési módok stb.) a célcsoport képzettségének és felkészültségének függvényében.

Egy ilyen bortúrával egybekötött kirándulás lehet egyénekre vagy csoportokra szabott, időtartamát tekintve pedig a néhány órától az egész hétvégére szóló, vagy akár ennél nagyobb időszakot felölelő is. Egyik fontos alappillér és feltétel a borutak kiépítésénél az infrastruktúra megléte. Sajnos, ennek hiányában nagyon nehéz a vendégvárás, vendéglátás és szolgáltatás. A magas színvonalú éttermek, szállodák, panziók, pincék, megfelelő módon kialakított parkolók, valamint turizmusban és szőlő-bor szakmában jártas idegenvezető nélkül a borutak gyenge minőségűek. Lényeges a pincék megfelelő állapota is (Paska, 2005).

Alapvető követelmény a jó minőségű, a nemzetközi kritériumoknak megfelelő bor megléte is, mivel a borászok egyik legfőbb célja az általuk készített termék értékesítése. Fontos, hogy a borút minden pontja a borkultúrát és annak légkörét hirdesse. További szükséges szempont, hogy a marketing-anyagok, a motívumok, az épületek kialakítása az

adott szőlőfajtával, bortípussal, annak jelenével, történelmével, helyi hagyományaival foglalkozzanak. A bortúrák során a borászok kistérségünk kulturális örökségét, boraink minőségét mutatják be, vendégszeretettel ötvözve, ezért nem szabad eltérniük a valóságtól és a minőségtől. Sajnos, ez sok esetben nem történik meg.

Rendkívüli vonzerőnek számíthat a borvidék számára a rendezvények, fesztiválok szervezése. A különböző rendezvények olyan kuriózumok, amelyek felkeltik az érdeklődést és kellemes élményt jelentenek. Fontos szempont továbbá, hogy a Beregszászi kistérség területére látogató vendégek számára a vásárlási lehetőséget is megteremtsék, hogy a látogatók a borvidéken termelt nedük közül megfelelő minőségűt megfelelő áron tudjanak vásárolni, és a vásárlók haza tudjanak vinni emlékebe egy-egy, a vidékhez kapcsolódó ajándéktárgyat, mint például leporellót, könyvet, bögrét, ezáltal is népszerűsítve a területet. A borvásárlás az élménytől függően további vállalkozások létrejöttéhez is vezethet, emellett jó reklámot nyújt a vidék és az itteni vállalkozások borai számára, és fokozza a keresletet bel- és külföldön egyaránt (Gaál – Párdányi, 2006).

A kárpátaljai magyar borászok szervezettségi szintjét, egyesületekbe való tömörülését tekintve elmondható, hogy többségük tagja valamilyen Kárpátalján működő szakmai szervezetnek, egyszerre akár többnek is. A legnagyobb arányban a gazdák a Kárpátaljai Magyar Borászok Egyesületének és a Kárpátaljai Magyar Vállalkozók Szövetségének tagjai, valamint a vizsgált borászok fele a Beregszászi Szent Vencel Borlovagrend tagságával is büszkélkedik. Turisztikai profillal rendelkező szakmai szervezetnek, mint amilyen a Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács, a borászok körülbelül egyharmada, míg a Kárpátaljai Turisztikai Borútnak csupán 4 magyar borász tagja (Sass – Berghauer, 2019).

A kárpátaljai borturizmus kínálatához jelenleg a *Kárpátaljai Turisztikai Borút*, a borúthoz még nem tartozó számos kis családi pincészet (ukrán és magyar egyaránt), az évek óta rendszeresen megszervezett népszerű borfesztiválok, illetve a Cotnar, a Chizay és a Leányka Borüzem által kínált szolgáltatások tartoznak. A két legnagyobb borüzem, a Cotnar és a Chizay a Beregszászi területi kistérségben helyezkedik el, ők rendelkeznek a legnagyobb szőlőterületekkel, illetve hírnévvel is országos viszonylatban, az elmúlt években külföldre is exportálják termékeiket (Sass, 2019A).

Magát a borutat a Kárpátaljai Borászok Egyesülete hozta létre 2008-ban. Mindegyik helyszínen 6-12 féle bort ajánlanak kóstolásra. Különösen közkedvelt a posztszovjet térségben a tramini szőlőből készült Kárpátok Rózsája (Troyanda Karpat) édes fehérbor. A

turisztikai borút a Beregszászi területi kistérségen belül Bene, Nagymuzsaly, Beregszász és Kígyós településeket érinti.

19. ábra. A Kárpátaljai Turisztikai Borút

Forrás: <https://zak.depo.ua/ukr/zak/yak-zakarpatci-zavdyaki-svoyim-uminyam-i-smakam-zastavlyayut-gladshati-turistiv-20170919642967>

Rendkívül örömteli, hogy a kiváló környezeti adottságokkal rendelkező beregvidéki szőlő- és borgazdaság átalakulása és megújulása együtt járt a szőlő- és borkultúra társadalmi elismertségének újratemtésével és társadalmi szerepének kibontakozásával. Számos helyi kezdeményezésnek lehettünk tanúi, mely az utóbbi évtizedekben megerősödött, és híre átlépte a térség határait.

Jelentős lépések történtek a szőlőtermesztés és borkészítés hagyományainak megőrzésében a 2000-es évek elején az első beregszászi nemzetközi borfesztivál 2001-es megszervezésével. Mára a rendezvény egy több évtizedes hagyománnyal rendelkező fesztivállá nőtte ki magát, melynek célja a Beregszászon és környékén egykor méltán híres európai szőlőfajták újjáélesztése. A rendezvényt a Beregszászi Szent Vencel Borlovagrend szervezte, de a COVID, majd az ukrán-orosz háború szünetre kényszerítette. A több napos rendezvény fő profilja a versenyzés, a borkóstolás és a vásár. Kárpátalja szinte minden jelentős bortermelője és pincésze megjelent a fesztiválon. A Kossuth tér minden szegletében ízléses standokon kóstolhatta meg a legjobb kárpátaljai borokat a közönség, és személyesen lehetett találkozni a legnevesebb termelőkkel is.

20. ábra. A Beregszászi Nemzetközi Borfesztivál

Forrás: <https://tourinform.org.ua/festyval-bile-vyno-v-beregovo>

A Beregszászi Szent Vencel Borrend 2003 februárjában alakult azzal a céllal, hogy felelevenítse és életben tartsa a vidék gazdag szőlészeti és borászati hagyományait, népszerűsítse a kulturált borfogyasztást, s a környéken előállított tájjellegű borok révén minél több barátot és elismerést szerezzen a történelmi beregszászi borvidéknek. (https://www.borrend.hu/beregszaszi_szent_vencel_borlovagrend,2024)

Kezdetben csak a bor megismerése volt a cél, ízének, aromájának helyi jellegzetességeivel találkozhattak a városba látogatók, majd ezekhez idővel egyre inkább társult a gasztronómiai és egyedi kézműves termékek kínálata. Amennyiben a jövőben megrendezésre kerül majd a fesztivál, fontos szerepet kell, hogy kapjanak a látvány- és hangulati elemek. Helyi és külföldi együtteseknek és zenekaroknak kellene teljessé tenniük a fesztivál(ok) programjait.

A 20 év alatti törekvések a háború előtti években már megtérülni látszódtak, hiszen a több napos rendezvény nem csak megismertette a helyi és környékbéli borokat a vendégekkel, de a borfogyasztás hagyományai is előtérbe kerültek, illetve fontos szerephez jutottak. A helyi borfajták Kárpátalja más vidékein és a megye határain kívül is versenyképesé váltak. A fesztivál minden felnőtt korosztály számára elérhető pihenési és kikapcsolódási forma lett, hűen képviselve a helyi értékeket és adottságokat, mindemellett nyitottá vált más régiók

ízvilágának megismertetésére, ezáltal számos külföldi turista is egyre gyakrabban tett látogatást az évek alatt.

Úgy vélem, az idegenforgalom fejlesztési lehetőségeinek feltérképezéséhez fontos lenne sorra venni a kistérség területén működő nagyobb családi borászatokat és kóstolótermeket.

A Borzsa folyó jobb partján fekvő Bene község már évszázadok óta híres volt tüzes boráról és mézédés csemegeszőlőjéről. Itt dolgozik a *Varga család*, akik 2003 óta foglalkoznak szőlőműveléssel és bor előállításával. 2003-ban néhány száz tőkével kezdtek, ami 2011-re 6000 tőkére szaporodott közel 2 hektár területen. Ebből 3000 tőke borszőlő és 2000 tőke kiváló minőségű csemegeszőlő. Borszőlőik jelentős részét a Királyleányka, az Ottonel muskotály, a Sárga muskotály és a Tramini teszi ki, de kisebb tőkeszámban megtalálhatók náluk a Néró, a Pölöskei muskotály, Cserszegi fűszeres, a Chasselas, a Medina és a Golubok is.

A család 2011-ben létrehozott egy kisebb-nagyobb csoportok fogadására alkalmas kóstolótermet (<https://karpatokbora.hu/karpatalja-varga-istvan>, 2024).

Szintén Benében található a *Parászka Pincészet*. A Parászka család már több generáció óta készíti a tüzes, lángnyelvű nedűket. A pincészetet 2013-ban bekövetkezett haláláig a családfő, Parászka György vezette, aki a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanára is volt. Jelenleg két fia, Gergely és a fiatalabb László igazgatja a vállalkozást.

A borászatban mindkét, a szakmában elterjedten használt technológia megtalálható: a tradicionális hordós, illetve a modernebb reduktív erjesztés és érlelés is. A család rendelkezik egy több mint 100 éves, sziklába vájt boros pincével, amelyet még az Osztrák-Magyar Monarchia idején vájtak ki olasz hadifoglyok. Emellett feldolgozó, prэшház (borház) és még egy pince (már épített és klímatisztított) tartozik még a családi birtokhoz.

Mint a legtöbb családi borászatban, itt is van lehetőség borkóstolóra jelentkezni. Ezek az alkalmak nem csak a szakmai tudás és a borkultúra elmélyítése a cél, hanem a vendégek jó hangulatának biztosítása is. Külön kérésre birtoklátogatás és szőlőkóstoló is megvalósítható (<https://karpatiaborhaz.hu/webshop/felfedezesre-varo-boraszatok/37-paraszka-pince-bene.html>, 2024).

21. ábra. A Parászka Pincészet

Forrás: <https://karpatokbora.hu/karpatalja-paraszka-laszlo/>

Még egy pincészet található a településen, amely az *Urszta család* tulajdonában van. A borkóstolás alkalmával itt is nagyon sok érdekes információt hallhatunk, és borvásárlásra is alkalma nyílik az ide érkező vendégeknek. A pincészet 2016-ban nyílt meg. A pincék életkora hozzávetőlegesen 400 év, mélységük 5-25 méter (<https://svitkarpat.com/hotels/degustatsiya-vina-sim-yi-ursta/>, 2024).

A család saját területe, amelyen szőlőtermesztéssel foglalkoznak, 4 hektár. Azzal tűnnek ki a többi borászat közül, hogy ökológiailag tiszta környezetben, a «Мала гора»-n („Kishegy”-en) található 200-250 méteres tengerszint feletti magasságban. A hegy lábánál található a több mint 300 éves őstölgyes az «Атак» („Атак”). (<https://svitkarpat.com/hotels/degustatsiya-vina-sim-yi-ursta/>, 2024)

"Bereczky" Borászatot 2012-ben alapították, kis családi vállalkozásként, Nagymuzsaly településen, Beregszásztól 8 km-re, mely a Munkács-Nagyszőlősi történelmi borvidék része volt egykor. Szőlőterületük egy része a településhez tartozó, vulkanikus "Kápolna" dűlő déli vonulatán található, melynek mikroklímája nagyon hasonló a Tokaji dombvidékhez, így minőségi borszőlő termesztésére kiválóan alkalmas.

Jelenleg 2,5 hektáros területen természetnek közel 7000 tőke szőlőt. A borászat tulajdonosának elmondása szerint rövidtávú terveik közt szerepel egy újabb 2-2,5 hektáros

terület telepítése. Boraikat kizárólag saját termesztésű szőlőből készítik és csak palackozott formában kerül forgalomba, ebben a folyamatban az egész család részt vesz.

Kis borászatként elsőként sikerült hivatalos forgalmazási engedélyt szerezniük 2020 tavaszán, illetve a "Bereczky" mint hivatalos márkanév is bejegyzésre került.

Chateau Chizay Borkészítő Vállalat szőlőültetvényei 272 hektárt foglalnak el. A terület nagysága és az azzal arányos nagyságú szőlőfajták lehetővé teszik az egyedi borok elkészítését. A borlexikonok értelmezése szerint a chateau szőlőültetvényekkel körbevett vidéki birtokot jelent. Ez a francia megnevezés inspirálta őket arra, hogy létrehozzanak saját terméket. A Chateau Chizay Borkészítő Vállalat 1995-ben alakult meg a Csizaj dűlőben, Beregszászban. Létrehozásának során a hely bortermelő múltjának fontosságát vették figyelembe. (<https://chizay.com/about-us/>, 2024)

Összességében 272 hektáros birtokából Beregszászon 70, Medencén 121, Závídfalván 81 hektárt művelnek. (<https://karpatokbora.hu/karpatalja-chizay/>, 2024)

A beregszászi Kishegy déli oldalában, ezen a területen 200-300 méteres tengerszinti magasságban Muskotály, Cserszegi Fűszeres, Tramini, Sauvignon Blanc, Rajnai Rizling mellett Pinot Noir, Merlot, Cabernet Sauvignon, valamint Alibernet terem. (<https://chizay.com/about-us/>, 2024)

22. ábra. A Chateau Chizay Borkészítő Vállalat borkóstoló terme

Forrás: <https://chizay.com/about-us/>

A beregszászi vállalat területén kap helyet egy 50 fős borkóstoló terem, a szőlőtermesztést és borkészítést bemutató múzeum, illetve a Csizaj vállalati üzlet. (<https://karpatokbora.hu/karpatalja-chizay/>, 2024)

A *Pacsirta* Komplexum területén található egy pince, melyet a XVI. században alapítottak, és a mai napig ragaszkodnak a borkészítés hagyományaihoz. A pincében megtalálhatóak a régebbi hordókban érlelt borok, melyeket régi technológiával és borkészítési sajátosságokkal készítettek el. Ezek mellett megtalálhatóak a fiatal borok is, mely a modern borászatot képviselik. A pincelátogatás alkalmával tölgyfahordóban érlelt, helyi borászok által a beregszászi borvidék szőlőiből készített hagyományos borokból kínálnak ízelítőt. (<https://zhayvoronok.net/wine-cellar/>, 2024)

Szintén Beregszászban található a Nagy László által üzemeltetett *Nota Bene* pincészet. A családfő 1990-ben vásárolta meg a pincét, melynek munkálatait 2007-ben fejezte be. Az ültetvények területe, melyből a nemes nedű készül, 2 hektár. (<https://ribka.ua/ua/vinodelnya-nota-bene>, 2024)

A tufának köszönhetően, egy egyedi klíma alakult ki a pincében, így egész évben állandó 12-13°C-ot tartanak a falak. A tökéletes bor érlelésében segít a nemes borpenész, amely megakadályozza más, a borok minőségét befolyásoló baktériumok elszaporodását. (<https://ribka.ua/ua/vinodelnya-nota-bene>, 2024)

A pincészetben borkóstolókat is tartanak az ide érkező vendégeknek. Ilyenkor 12 féle bort kínálnak kóstolásra, melynek végén egy különleges kérdőívben értékelhetik is a nedűket. A kérdőívek visszacsatolásként, vendégek visszajelzéseként szolgálnak a további minőségi vendéglátás érdekében. (<https://ribka.ua/ua/vinodelnya-nota-bene>, 2024)

A tufaközetű sziklába vájt *Öreg Pince* az egykori történelmi beregszászi borvidék központjában található, a néha szebb időket megélt Fácán étterem szomszédságában. Kora meghaladja a 300 évet. A pince termei az ókor hangulatát idézik. (<https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-ma/karpatalja-ma-beregszaszi-oreg-pince/>, 2024)

A borospince a legrégebbi a hasonló létesítmények között, melyet a XVII. század környékén felújítottak, és így felkerülhetett a legértékesebb műemlékek listájára. Nagyon sok legenda kötődik a helyhez. Az egyik elmeséli, hogy a pincét elfoglaló törökök vájták ki a tufaközetű sziklából. Maga a pincészet a száraz borokra specializálódott. A borok hagyományos technológiával készülnek és tölgyfahordóban érlelik. A borok gyöngyszemének

a Müller-Thurgau tartják, mely más nevén rizlingszilváni egy hibrid szőlőfajta, mely Svájcól származik. (<https://beregovo-wine.com/ua>, 2024)

Az Öreg Pince az egyik leglátogatottabb idegenforgalmi helynek számít a Beregszászi kistérség területén. (<https://beregovo-wine.com/ua>, 2024)

Az "*Ace&W by Stakhovsky*" egy „авторське вино” néven elhíresült bor, az ukrán teniszlegendától, Szerhij Sztakhovszkijtől származik. A borászat Nagymuzsalyban található. Serhij 2015 végén döntött úgy, hogy elsajátítja a borkészítés folyamatát – hosszú franciaországi tartózkodás után. Az egykori teniszező 20 hektár földet bérel a kistérség területén Nagymuzsalyban, és megkezdte a Merlot, a Saperavi és a Traminer Roshevny termesztését. (<https://stakhovskywines.com>, 2024)

A volt teniszező munkatársai két évig csak művelték a talajt, szőlőt telepítettek és öntözték azokat. Csak 2018-ban szüretelte a borászat az újonnan ültetett szőlőtőkék első termését. A borászat összesen mintegy 60 000 palack bor előállítását tervezi évente. (<https://stakhovskywines.com>, 2024)

A *Sass Pincészet* Beregszásztól 5 km-re Kigyós községben található. A 60 fajta csemege- és borszőlőt 7,5 hektáron termeszt a család. A nedűket hagyományos technológia alapján, tölgyfa hordókban készítik és érlelik különböző receptek szerint. (<https://www.sasspince.com.ua/?view=rolunk>, 2024)

A pincészetben a következő hagyományos és különleges borokat készítik el, mint a Cabernet Sauvignon, Chardonnay, Rizling, Merlot, Oporto, Muscat Ottonel, Kagor, Carlot stb. A különleges borokat a következő két bor képviseli: a „Fehér Sas” és a „Zsuzsika Te Édes” sajátmárkás termékek. (<https://www.sasspince.com.ua/?view=rolunk>, 2024)

A borkóstolásra egy 48 fő befogadására alkalmas terem ad lehetőséget, mely a pince mellett helyezkedik el. Boraik hazai és külföldi fesztiválokön egyaránt kiemelkedő eredményeket érnek el. (<https://www.sasspince.com.ua/?view=rolunk>, 2024)

2023 év végén került átadásra a *Nagymuzsalyi Tájház*, melynek épülete a kárpátaljai magyar vidékre jellemző tornácos parasztház. Berendezése is e vidék kultúráját tükrözi. A tájház tematikáját a község életében jelen lévő szőlőtermesztés és borászat adja majd. Erre építve nemcsak közösségmegtartó ereje lesz a jövőben, hanem bekapcsolódva a vidék borturizmusába, a Beregszászi területi kistérség idegenforgalmi vonzerejét is növelheti.

2011-es Beregszászi Nemzetközi Borfesztivál keretében megnyitottak a **Beregvidéki Múzeumban** egy közel 700 éves pincehelyiségben szőlészeti-borászati részleget. A részleg a Beregvidék több száz évre visszatekintő szőlészeti-borászati kultúráját, annak fejlődését a maga történelmi folyamatában kívánta bemutatni. Jelenleg a Beregvidéki Múzeum költözés alatt áll. (<https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/uj-reszleggel-bovul-a-beregvideki-muzeum/>, 2024)

23. ábra. A Beregszászi területi kistérség borturizmusa

Forrás: saját szerkesztés

3.4.1. A Beregszászi területi kistérség borturizmusának SWOT elemzése

„Végül is ketten maradnak, Isten és a bor.”

Hamvas Béla: A bor filozófiája

Az alábbi fejezetben bemutatjuk a kistérségi borágazat és a beregvidéki bor marketing szempontú stratégiai elemzését. Mi a jelenlegi állapot? Milyen veszélyek, gyengeségek vannak, mik az erősségeink és lehetőségeink?

A SWOT elemzéssel feltérképezhetjük egy piac, iparág, üzlet, termék, szolgáltatás stb. piaci életképességét, illetve megismerhetjük, hogy mely feladatok a legfontosabbak stratégiai szempontból (Reketye, Törőcsik, Hetesi, 2016).

Az alábbi SWOT elemzés marketing szempontból vizsgálja a kistérség bortermelésének erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és az esetlegesen felmerülő veszélyeket.

A módszer célja, hogy a stratégiai tervezőeszközzel különböző szempontok alapján a kistérség idegenforgalmi lehetőségeit felmérjem. A szakdolgozatomban a lehetőségek elemzését három részre osztottam. A jelenlegi munkámban az egyik lehetséges Vezérterméket, a borturizmus elemzését veszem górcső alá. Azért tartottam fontosnak ezt a tagolást, mert így sokkal átláthatóbb képet kapunk a térség idegenforgalmi lehetőségeiről.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none">▪ a kistérség az ukrain szőlő- és borkultúra egyik bölcsője▪ a kistérség több évszázados borászati hagyományokkal rendelkezik, amelyek vonzóak lehetnek a borkedvelő turisták számára▪ a kistérség gazdag kulturális örökséggel rendelkezik, amely kombinálható a borturizmus programjaival, így egyedülálló élményt kínálva a látogatóknak▪ a borászok tudása	<ul style="list-style-type: none">▪ nem hatékony bormarketing▪ turisztikai térképek és információs táblák hiánya▪ kevés a szakmai szervezet▪ borászok, pincészetek közötti együttműködés hiánya▪ a határon átnyúló kapcsolatok hiánya, amely megnehezíti a kistérség gazdasági és kulturális fejlődését▪ az infrastruktúra hiányosságai (pl. az utak állapota)▪ a turizmus más ágazataival való együttműködés hiánya

<p>nemzedékeken át öröklődött és fejlődött</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ a régió földrajzi és klimatológiai adottságai kiválóak a szőlőtermesztéshez ▪ különböző szőlőfajta terem, így lehetőség van változatos borok előállítására, amelyek kielégítik a különböző ízléseket és preferenciákat 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ egységes turisztikai fejlesztési koncepció hiánya ▪ marketing- és kommunikációs stratégiák hiánya ▪ a kistérség vonzerőinek bemutatását célzó weboldalak
<p>Lehetőségek</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kistérségi borút létrehozása ▪ határon átnyúló együttműködés lehetőséget kínálhat a kistérség számára a határokon átnyúló turizmus és kereskedelem előmozdítására ▪ a borkultúrára alapozó rendezvények szervezése ▪ megfelelő marketingstratégia és promóció, amelyek segíthetnek növelni a Beregszászi területi kistérségi borturizmus láthatóságát és vonzerejét a potenciális vendégek számára ▪ a hosszú távú fenntarthatóság biztosítása még több attrakció létrehozásával ▪ kulturális és borászati fesztiválok szervezése ▪ konferenciák, expo-k szervezése ▪ közösségi és online jelenlét erősítése 	<p>Veszélyek</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ az import borok ár-érték arányban jobbnak minősülnek ▪ a klímaváltozás hatása és az esetleges természeti katasztrófák (pl. jégverés, aszály) kockázatai hátráltathatják a szőlőtermesztést és a borászati tevékenységeket, ami negatívan befolyásolhatja a termelés mennyiségét és minőségét ▪ kórokozók és kártevők ▪ gazdasági instabilitás ▪ politikai és jogi környezet ▪ kulturális és generációs változások ▪ az ukrán-orosz háború kockázatai és következményei ▪ elvándorlás

<ul style="list-style-type: none"> ▪ turisztikai vonzerő kialakítása ▪ exportpiacok keresése ▪ külön „borturizmus” kategória létrehozása az „Egán Ede” Kárpátaljai Gazdaságfejlesztési Központ Jótékonyági Alapítvány pályázati rendszerében 	
---	--

Ezeket az erősségeket kombinálva lehetővé válna a Beregszászi területi kistérség borturizmusának sikeres fejlődése és növekedése, valamint vonzó úti céllá tenni a vidéket az ide érkező vendégek számára. Fontos azonban, hogy a helyi turisztikai szereplők, borászok összefogjanak és együttműködjenek a vidék turisztikai vonzerejének maximalizálása érdekében.

A kistérség egyik gyenge pontja a bormarketing és kommunikáció. Fontos lenne a szakma összefogása és a stratégiai tervezés a vidék turisztikai potenciáljának kiaknázása érdekében.

Az idegenforgalmi lehetőségek hozzájárulhatnak a térség idegenforgalmának fejlődéséhez és vonzerejének növeléséhez, miközben elősegítik a helyi gazdasági növekedést és a kulturális értékek megőrzését. Fontos azonban az infrastrukturális és szolgáltatási fejlesztések, valamint a marketing és promóciós tevékenységek hatékony végrehajtása.

A veszélyforrások időbeli felismerése és kezelése kulcsfontosságú a vidék borturizmusának fenntartható fejlődése és sikere érdekében. Fontos a válságkezelési tervek kidolgozása a turisztikai iparág ellenállóbbá tétele érdekében a váratlan eseményekre felkészülve. Ezenkívül a diverzifikált piacokra és a fenntartható turizmusra való átállás is segíthet csökkenteni a Beregszászi vidék borturizmusának veszélyeit.

3.4.2. Következtetések és javaslatok

Az idegenforgalomban egyre divatosabbnak számít a tematikus borutak szervezése. A tematikus út lényegében egy téma köré szerveződő vonzerő, események összességét jelenti. A tematikus utak kialakítása a helyi turisztikai termékfejlesztés része is lehet a jövőben. Ezek a borutak egyre jelentősebb részét képviselik a világ desztinációi kínálatának. A borászati és turisztikai szakemberek szerint az ilyen utak marketingje is könnyebb, mint egy-egy önmagában nem kiemelkedő vonzerő, esemény önálló marketingje. Az isteni nedű

önmagában, mint gasztronómiai különlegesség, közkedvelt ital is megállja helyét és idegenforgalmi vonzerőként is szerepelhet (Várhelyi, 2013).

A tematikus borútnak lehet egy önálló neve is, és ha ezt megfelelően választják meg a borászok és szakemberek, akkor a közös név viszonylag könnyen védjegyé (brand-é) fejleszthető. Ez a név általában kötődik az adott földrajzi térhez, de egy jól csengő jelzővel, márkanévvel kiegészítve gyakoribb. Ahol magának a földrajzi helynévnek is jó csengése van, ott gyakran ez alapján nevezik el a tematikus utakat. A borturizmusban gyakran ez a helyzet, hiszen a borvidékek is döntően a földrajzi hely után kapják a nevüket. Volt rá példa azonban arra is, hogy a szőlőfajta, vagy a bormárka alapján nevezzenek el egy borutat. Ha javasolhatnák egy, a kistérségen létrejövő borútnak nevet, akkor két lehetséges Beregszász városához erősen kötődő személy közül választanék:

1. Fedák Sári – a legendák primadonnája, a legismertebb Beregszásziként tartják számon, 1879. szeptember 27-én született Beregszászban, egyike a magyar színháztörténet legnagyobb alakjainak.
2. Dr. Linner Bertalan – 1887-ben született Beregszász XX. századi történetének talán legismertebb és legmegbecsültebb embere, Linner Bertalan sebészorvos, szőlőnemesítő, akihez fogható orvoslegenda azóta sem praktizált a Vérke-parti városban. Az orvosi munka mellett Linner Bertalan új szőlőfajták termesztésével is foglalkozott, rendszeresen tartotta a kapcsolatot a Pécsi Tudományegyetem Borászati Intézetével, több mint 100 fajta szőlője volt, borait külföldön is elismerték. A Rajnai Rizling és a Traminer keresztezéséből származó szőlőfajta Linner Bertalan nevét viseli. Sajnos az ismert sebész által gondozott szőlőskertek mára már tönkrementek.

Melyek azok a problémák, amelyek nagyban befolyásolják a kistérségi borút működését:

- egyik probléma a borútnak egész éves pénzügyi megalapozása – tőlünk nyugatabbra a szakértelem azon az elven van, hogy a borútnak létrehozó forrásoknak köz-, illetve állami szférából kellene származniuk. Az egész éves működési költségeket nagyon nehéz a közszférából megszerezni, emiatt egy jövőben életre hívott borút gyorsan megszűnne. Személy szerint a megoldást az éves tagdíjban, egész éves kontrollált pályázatfigyelésben, és ezenkívül az önkormányzat és az előjárói körzetek bevonásában látom;

- fontos tényező a szervezeti forma – ami jelentheti hatóságszerű, illetve egy non-profit (alapítvány, civil szervezet) egyesület általi működtetést. A hivatalszerű működtetés jobban tervezhető és biztosítható, a civil szervezet függetlenebb és nagyobb a mozgástere;
- a hosszú távú működtetés szempontjából fontos a minimum 2 fős menedzsment foglalkoztatása, és ennek fontos szempontja, hogy megfelelő képességekkel és kompetenciákkal rendelkezzenek;
- a hosszú távú fenntarthatóság biztosítása még több attrakció létrehozásával biztosítható.

Fontos, hogy a borút kialakítása és működtetése során folyamatosan értékeljék és javítsák az útvonalat, valamint az élményeket figyelembe véve kellő figyelmet fordítsanak a látogatók visszajelzéseire és a változó igényekre.

3.5. Gasztonómia és fesztiválturizmus, mint a kistérség 3. számú Vezérterméke

A fesztiválturizmus a kulturális turizmus egy fajtája. A fesztiválokon kívül az élő kultúra más megnyilvánulási formái – karneválok, vallási és művészeti rendezvények (például koncertek, színházi előadások) – is említést érdemelnek, ugyanis gyakran épp ezek az események a fesztiválok programjának alapkövei. Nem véletlen, hogy a kulturális turizmuson belül épp a fesztiválturizmus iránt növekedett meg oly mértékben a piaci kereslet, hogy ma önmagában is meghatározó turisztikai termékként tekintünk rá. Ennek egyik oka a fesztiválok komplex kínálati jellege és márkázhatósága, másrészt a fesztiválhangulat, avagy, ha úgy tetszik, az emelkedett, ünnepi pezsgés, ami áthatja a rendezvényt. Valójában ez a legfőbb tényező, ami megkülönböztet egy fesztivált egy koncerttől vagy más rendezvénytől. A fesztivál hangulati tényezőjének kiemelkedő szerepe van az esemény vonzerejének meghatározásában.

A jóléti társadalmakban a szabadidős élmények szerepe felértékelődött. Ez nagyban hozzájárult a fesztivál, mint rendezvénytípus növekvő népszerűségéhez is, mivel a jó fesztiválhangulat egy nem mindennapi, ünnepi, újszerű, közösségi élményt eredményez (Jászberényi, Zátori, Ásványi, 2016).

Bátran kijelenthető, hogy a rendezvények, fesztiválok a turisztikai kínálat csúcseseményei. Kárpátalján, ahol az utóbbi évtizedekben fesztiválok sokasága nőtte ki magát, ezek turisztikai vonzereje jelentős, de regionális összehasonlításban nem tartoznak az élmezőnybe. Azon kell dolgozni, hogy a Beregszászi területi kistérség pár éven belül a megye turisztikai központjává váljon. Ehhez kiváló, vonzó, innovatív és nem utolsósorban társadalmi, gazdasági szempontból hasznot hozó fesztiválok, rendezvények is kellenek,

amelyek elviszik hírünket Ukrajna-szerte és maradandó élményt nyújtanak az itt élőknek és vendégeiknek.

A fesztivál típusú rendezvények a Szovjetunió fennállásának utolsó éveiben, illetve a rendszerváltás utáni években terjedtek el Kárpátalján. Addig jobbra csak az internacionalista szellemet erősítő „barátság fesztiválok” léteztek (Jászberényi-Zátori-Ásványi, 2016).

Az első fesztiválok Beregszászon és a kistérség területén a 2000-es évek elején kezdtek megjelenni. Ekkoriban olyan fesztiválok kerültek megrendezésre, mint a Beregszászi Nemzetközi Borfesztivál, az Aréna Fesztivál, a Mezőgecsei Böllérfesztivál, a Barátság Fesztivál, a BeregFest. A felsorolt rendezvények kezdetében főként a Magyarország felől érkező vendégekre alapoztak, majd a 2020-as évvel bezárólag a jelentősen megnövekedett és továbbra is bővülő belföldi turizmus vette át a vezető szerepet. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a kistérség fesztiváljain a helyi kisebbség nyelve mellett a kétnyelvűség kezdett megjelenni, ukrán dominanciával. Ez elsősorban a fesztivált népszerűsítő kiadványokon volt tetten érhető (Karmacsi, Sass, 2023).

A Beregszászi területi kistérség fesztiválturizmusának minden esélye megvan arra, hogy Kárpátalja márkás turisztikai termékévé váljon, feltéve, hogy ezt az ágazatot állami szinten megfelelően finanszírozzák, megszervezik és népszerűsítik, valamint bevonnak más érdekelt szervezeteket, vállalkozásokat is. Több éves tapasztalat alapján elmondható, hogy a fesztiválturizmus szervezésének megvannak a maga sajátosságai. A turizmusnak ez az iránya számos társadalmi-gazdasági probléma megoldását teszi lehetővé, amelyek nemcsak az idegenforgalmi ágazatban rejlenek. A fesztiválok erőteljesen serkentik a turistaáramlást, növelik a bevételeket számos ágazatban. Továbbá sok külföldi turistát is vonzanak az országba. Emellett a fesztiválturizmus segíthet megoldani a szezonális problémáját azáltal, hogy a holt szezonban vonzza a kirándulókat, látogatókat. Így a vállalkozók profithoz jutnak az "utószezonban", az infrastrukturális létesítmények nem tétlenkednek – működésük gazdaságilag jövedelmezővé válik, a turisztikai infrastruktúra terhelése egységesebbé válik.

3. táblázat. A térség fesztiváljainak felsorolása típus és területi megoszlás szerint

Fesztivál megnevezése	Típus	Helyszín	Időpont
Mezőgecsei Böllérfesztivál	gasztronómiai	Mezőgecse	január
Magyar Konyha Hete	gasztronómiai	Kárpátalja	február

Beregszászi Nemzetközi Borfesztivál	gasztronómiai	Beregszász	március
Zászlóbontás	történelmi	Beregszász, Mezővári	május
Beregszász Napja	gasztronómiai, zenei	Beregszász	május
MegaRock	zenei	Beregszász	május
Benei Barackfesztivál	gasztronómiai	Bene	július
Görfeszt: Hagyományörző Szent István-napi Görög Katolikus Ifjúsági Fesztivál	vallási	Tiszacsoma	augusztus
Mezőgecei Lekváfőző Fesztivál	gasztronómiai	Mezőgece	augusztus
V4 Nemzetközi Jazzfesztivál	zenei	Beregszász	szeptember
Gasztro- és Borfesztivál	gasztronómiai	Nagymuzsaly	szeptember
Kárpátaljai Magyar Zenésztalálkozó	zenei	Beregszász	szeptember
BeregFest	művészeti	Beregszász, Makkosjánosi	szeptember
Kárpátaljai Magyar Folklórfesztivál	művészeti	Makkosjánosi	szeptember
Szent Márton Újborfesztivál és Libator	gasztronómiai	Beregszász	november
Adventi Vásár	vallási	Beregszász	december
Kárpátaljai Magyar Betlehemes Találkozó	művészeti	Beregszász	december

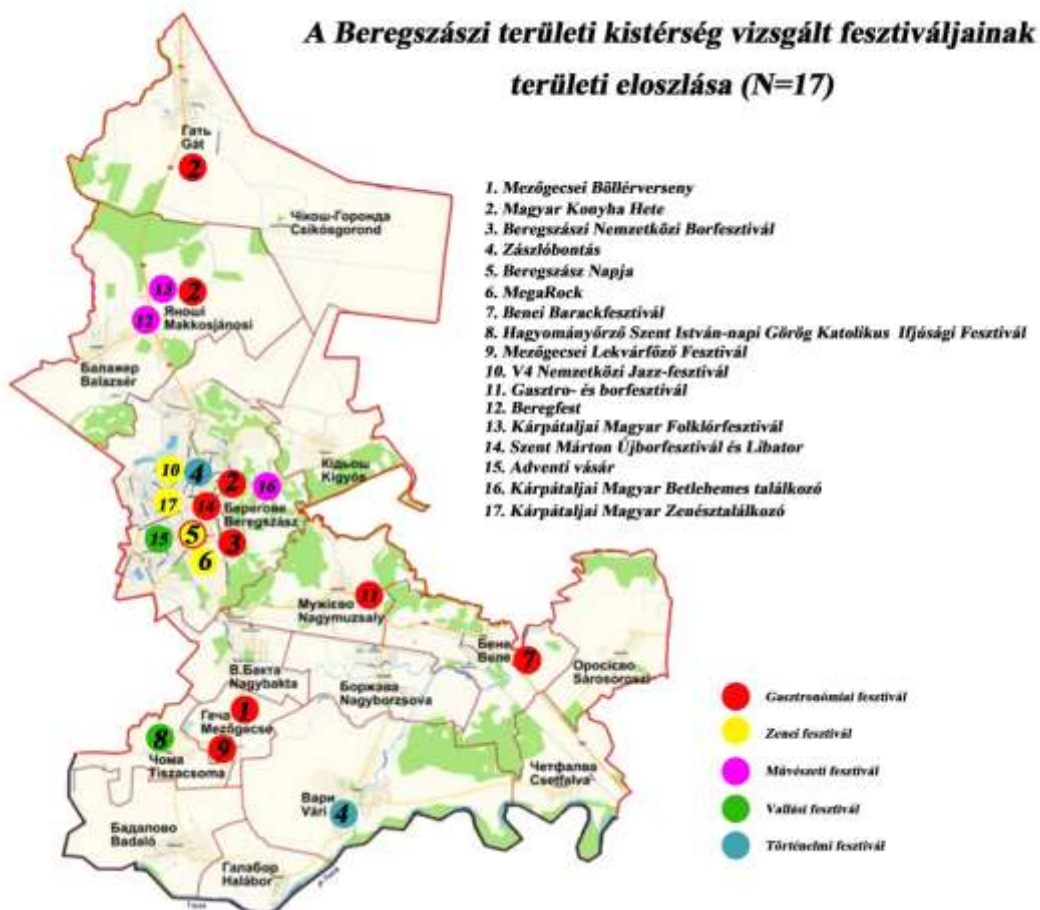
Forrás: saját szerkesztés

A térség jelentősebb fesztiváljainak vizsgálatakor megfigyelhetjük, hogy a felsorolt rendezvényeken keverednek a tematikák. Például a folklórfesztiválok ritka az olyan, hogy ne kerüljenek bemutatásra a helyi ételek és egyéb termékek, vagy hogy a gasztronómiai

fesztiválok csak az ételekre korlátozódjanak – ezeken gyakran néptánc- és népzenei csoportok lépnek fel, illetve népi mesterségeket mutatnak be.

Az alábbi térképen megfigyelhető, hogy Beregszászon és a kistérség területén összesen 17 fesztivált és hasonló nagyrendezvényt tartunk számon. Ezek közül tíz (58,82 %) eseményt a járásközpontban tartanak meg, míg további hetet az előljárói körzetekben. A kistérség területén a fesztiválkínálat több mint felét a gasztronómiai fesztiválok teszik ki. Ezek mellett zenei, művészeti, történelmi valamint vallási fesztiválok népszerűsítik a térséget.

Ami az időbeli eloszlást illeti, a legtöbb fesztivál a szeptemberi hónapban kerül megrendezésre (5 esemény), majd ezután következik a május hónap, 3 eseménnyel.

24. ábra. A Beregszászi területi kistérség fesztiváltérképe

Forrás: saját szerkesztés

Az egyik legnagyobb múlttal rendelkező fesztivál a Mezőgécsei Böllerverseny, amelyet először 2007 februárjában rendeztek meg. Az esemény elsődleges célja a Kárpátalján immár kihaltfélben lévő falusi disznótorok felelevenítése és megőrzése volt. A résztvevő csapatok

bemutathatják vidékük hagyományos disznóvágási hagyományait és elkészíthetik disznótoros ételeiket (<http://users.atw.hu/mezogecse/bollerverseny.html>, 2024).

A böllerverseny vendégeinek lehetősége nyílik megannyi disznótoros finomság megvásárlására is, ami hozzájárul a környékbeli vállalkozók, állattenyésztők támogatásához, így a helyi közösség fejlődéséhez. A rendezvény pozitív hatással van a hagyományőrzésre, nem utolsó sorban pedig a Beregszászi területi kistérség turisztikai vonzerejének növelésére is.

A fesztivál Ukrajna-szerte ismert. E tény az is alátámasztja, hogy néhány évvel ezelőtt az Unian Hírtügynökség és az Ittésott turisztikai portál által elvégzett felmérés alapján a 6. helyen végzett az országban megrendezett fesztiválok között (Karmacsi, Sass, 2023).

A Magyar Konyha Hete a szó szoros értelmében nem tekinthető fesztiválnak, de mivel a magyar gasztronómia vonzerejét népszerűsíti több helyszínen és több napon át, így véleményünk szerint e listában van a helye. A rendezvény célja, hogy a gasztronómián keresztül az idegenforgalmi holt szezonban is vidékünkre csábítson minél több turistát, ezáltal segítve a turizmusból élő családokat és vállalkozásokat.

A Beregszászi területi kistérség területén az egyik legrégebbi fesztivál a Beregszászi Nemzetközi Borfesztivál, mellyel részletesebben a Borturizmus fejezetben foglalkozunk.

A Zászlóbontás és a Beregszászi Városnapok az utóbbi néhány évben egyidőben kerültek megrendezésre. Esze Tamás 1703-ban Váriban és Tarpán, majd Beregszászon bontotta ki csapatával a kuruc felkelés zászlóit. Az erről való megemlékezés jegyében a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet évről évre felelevenítette a Rákóczi-szabadságharc történelmi előzményeit, Mezőváriban és Beregszászon egyaránt. A városnapi rendezvény-sorozaton Beregszász megalapításának évfordulóját ünneplik 2001 májusa óta, amikor is a település elnyerte a megyei alárendeltségű város státuszát. A városnapok keretében a hagyományos utcai kirakodóvásár mellett kézművesek mutatják be mesterségük termékeit, amelyeket bárki megvásárolhat. Ezek mellett különböző sportversenyek is várják az érdeklődőket. A rendezvény végül koncertekkel zárul, a Kossuth téri nagyszínpadon.

A legrégebbi rockzenei rendezvény a Vérke-parti városban a MegaRock fesztivál. A kétnapos rendezvény a háború előtt rengeteg előadóval várta a rockzene rajongóit. Olyan zenekarok léptek itt fel, mint a Tankcsapda, a Dalriada, a Moby Dick, a Leander Kills, a Kárpátia vagy a Rómeó Vérzik. Emellett számos feltörekvő helyi és magyarországi zenekar is népszerűsítette a stílust és a fesztivált.

Benére a szőlőtermesztés és a borkészítés mellett az őszibarack-termesztés is jellemző, ezért 2016-ban a helyi termelők és szervezetek arra az elhatározásra jutottak, hogy barackfesztivállal is népszerűsítik a települést, közösségteremtő jelentőséget is szánva neki.

A hagyományörző Szent István-napi Görög Katolikus Ifjúsági Fesztivál Tiszacsomán kerül megrendezésre. A szent liturgia mellett előadások, civil- és kézműves sátrak, illetve játéklehetőségek várnak a fiatalokra. A rendezvény általában táncházzal zárul.

Mezőgecse két méltán és országosan is híres rendezvénye miatt is felkerült a fesztivál- és turisztikai térképekre. A 2007-ben indult lekvárfőző fesztivállal a szervezők célja az volt, hogy népszerűsítsék a néhány évtizeddel korábban még Kárpátalja magyar falvaiban mindenütt elterjedt gyümölcsfeldolgozási módszert, illetve az egészséges, tartósítószer- és minden más adalékanyagtól mentes, hagyományos szilvalekvárt újra megszerettség a kárpátaljai emberekkel, így teremtve a terméknek piacot (www.kmksz.com.ua, 2018).

25. ábra. A Mezőgecsei Lekvárfőző Fesztivál

Forrás: Mezőgecse község honlapja

2021. július 1. és 2022. június 30. között Magyarország töltötte be a Visegrádi csoport elnöki tisztét. Ennek apropóján Magyarország Beregszászi Konzulátusa, a beregszászi Polgármesteri Hivatal, a lemergi cseh és lengyel, valamint az ungvári szlovák főkonzulátusok 2021. szeptember 3-án és 4-én kétnapos jazzfesztivált szerveztek. Az I. V4 Nemzetközi Jazzfesztiválon két nap alatt a V4-országok és Ukrajna megannyi kiváló jazzzenésze lépett fel (<https://beregszasz.mfa.gov.hu>, 2021).

Az orosz-ukrán háború előtti évben rendezték meg először a Gasztro- és Borfesztivált Nagymuzsalyban. A rendezvény célja, hogy népszerűsítse a település gasztronómiáját, szőlőtermesztését és borászatait.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség 1995-től minden évben megrendezi a Kárpátaljai Magyar Zenésztalálkozót. A rendezvény helyszíne többnyire a járási és kistérségi központ, Beregszász. A találkozó alkalmával Kárpátalja magyar zenészei gyűlnek össze, hogy eltérő stílusú zenéjükkel szórakoztassák a különböző területekről érkező közönséget. A program lehetőséget biztosít az újonnan alakult, vagy Kárpátalján kevésbé ismert együtteseknek, hogy bemutatkozzanak (<https://www.karpataljainepfoiskola.hu/karpataljai-magyar-zenesztalalkozo/>, 2021).

A „BeregFest” nemzetközi fesztivál Kárpátalja egyik legrégebbi fesztiválja, amelyet „Barátság határok nélkül” néven 1963 óta megrendeznek Beregszászon. A „BeregFest” fesztivál alap gondolata és fő célja a Bereg-vidék ősi néphagyományainak felelevenítése (<https://agrarii-razom.com.ua/events/festival-bereg-fest>, 2019).

26. ábra. A BeregFest

Forrás. www.karpataljalap.net

A népi hagyományörzésre fókuszáló rendezvény a Kárpátaljai Magyar Folklorfesztivál, a magyar népzene, néptánc és népdal kincseiből ad ízelítőt a műfaj jeles kárpátaljai képviselőinek tolmácsolásában.

Háromnapos vásár, borkóstoló és különleges Márton-napi ételek várják az érdeklődőket Beregszász főterén a Szent Márton Újborfesztivál és Libator elnevezésű

rendezvényen. A régi időkben Szent Márton napja jelentette a gazdasági év végét, ilyenkor fejezték be az éves gazdasági munkákat, és ilyenkor vette kezdetét a téli pihenő időszaka. A fesztivált a Szent Vencel Beregszászi Borrend szervezi (www.karpatalja.ma, 2019).

Kézműves különlegességek, gasztronómiai ínycségek, forralt bor és hagyományőrző kulturális programok várták mindazokat, akik valamikor is kilátogattak a Beregszász főterén megrendezett Adventi Vásárra. A szervezők célja a programmal az volt, hogy a turisták és a helybéliek a Karácsonyt megelőző időszakban olyan különleges termékekhez jussanak, amelyeket nem mindennap tudnak megvásárolni. Az adventi vásároknak nagy hagyománya és több száz éves múltja van a nyugat-európai keresztyén kultúrákban, amelyet közel 10 évvel ezelőtt Beregszászban is szerettek volna meghonosítani, ezáltal is közelebb hozva az ünnep hangulatát az emberekhez (www.kmksz.com.ua, 2019).

A szintén nagy múltra visszatekintő Kárpátaljai Magyar Betlehemes Találkozót az utóbbi években az Adventi Vásár részeként szervezték meg Beregszász főterén. A téren felállított színpadon mutathatták be a betlehemes csoportok előadásait, játékaikat azzal a céllal, hogy minél többen tekinthessék meg a Kárpátalján még élő hagyományként létező játékokat, különböző kapcsolódó szokásokkal ismerkedhessenek meg az oda érkező turisták, érdeklődők (<https://life.karpat.in.ua>, 2019).

27. ábra. A Kárpátaljai Magyar Betlehemes Találkozó

Forrás: www.kmksz.com.ua

Annak ellenére, hogy a térségben jelentős számú fesztivál és egyéb, turisták által látogatható rendezvény volt a járvány és a háború kitöréséig, a fesztiválturizmusnak, véleményünk szerint, vannak bizonyos fejlődési nehézségei. Megállapítható, hogy a sokféle – köztük nemzetközi – fesztivál között nincs egyetlen olyan országos vagy világhírű fesztivál,

amely nagyszámú hazai és külföldi vendéget egyszerre vonzana. Ez a kárpátaljai fesztiválok hazai és nemzetközi piacokon való alacsony népszerűsítetttségét, valamint a szervezés elégtelen szintjét jelzi. Ezekkel a kérdésekkel a megyei turisztikai osztálynak és más, a régió turisztikai termékeit népszerűsítő szervezeteknek is foglalkozniuk kell. A kárpátaljai fesztiválturizmus fejlesztésének példáján az látszik, hogy a nem mindig jó minőségű termék nagy mennyisége hozhatja meg a várt hasznot.

A probléma az, hogy nem végeznek statisztikai alapú kutatásokat ezen fesztiválok látogatóinak számáról és szerkezetéről, szervezésük valós költségeiről, az ilyen rendezvényekből származó nyereségről és egyéb, a további tervezés szempontjából értékes mutatókról. Jelenleg a fesztiválok látogatottságáról szóló hivatalos információk csak hozzávetőleges szakértői becsléseken alapulnak. Ezért Kárpátalja fesztiválturizmusának számos más kérdést is meg kell oldania ahhoz, hogy a térség márkás turisztikai termékévé váljon (Габчак, 2013).

A gyógyvíz-, bor-, gasztronómiai- és fesztiválturizmus ötvözete adhat akár több, mint egy hetes tartózkodási időt a Beregszászi területi kistérségben, ezért javasoljuk e programok, látnivalók összekapcsolását és komplex csomagban történő felkínálását a turisztikai piacnak.

4. FEJEZET

A téma hasznosítása a középiskolai oktatásban

Megvizsgálva a középiskolai földrajzoktatás tanterveit, arra a következtetésre jutottam, hogy "A Beregszászi területi kistérség idegenforgalmi lehetőségei" c. témát a tantermi oktatásban nem tudnánk kellő hangsúllyal hasznosítani. Így az az elhatározás született, hogy mindezt egy honismereti szakkör keretei között, konkrétan egy gyalogos kirándulás keretében célszerű elvégezni.

Az osztálykirándulás alapelvei és céljai

- a földrajzi – természeti és társadalmi – környezetben alkalmazható terepi ismeretszerzési módszerek megismerése, alkalmazása,
- a környezeti neveléshez kapcsolódó módszerek, használható eszközök, tanulási stratégiák megismerése, alkalmazása a lakóhely földrajzi környezetében,
- különböző idegenforgalmi célterületek ismereteinek, információ-értékének komplex megjelenítése.

Fejlesztendő kompetenciaterületek

- a gyakorlati élet szereplőivel való hatékony kommunikáció, az információszerzés és feldolgozás képességének fejlesztése,
- a csoportos tevékenységekben való részvétel, az együttműködésre való alkalmasság fejlesztése,
- különböző szakterületről származó ismeretek integrációjának képessége – a földrajzi környezetben való ismeretszerzés előkészítése, szervezése, lebonyolítása, értékelése,
- terepi módszerek adaptálása saját földrajzi környezetre, ezek alkalmazása,
- terepi módszerek életkornak megfelelő alkalmazási képessége a tanulók környezeti magatartásának fejlesztése és hazaszeretetre nevelése szempontjából,
- különbségek meghatározása a posztszovjet és a 21. századi építésű fürdő között,
- egy ipari termelésű borászat és egy családi pincészet összehasonlítása.

Az iskolások alapképzésének követelményei:

Az iskolásoknak ismerniük kell saját szülőhelyük idegenforgalmi lehetőségeit. Céлом a tanulók megismertetése az idegenforgalom alapvető fogalmaival, erkölcsi értékek átadása, alapvető műveltség kialakítása.

Eszközök: jegyzet, útvonaltérkép, jegyzetfüzet

A kirándulási objektumok felsorolása és jellemzőik

A meglátogatandó objektumok kirándulási lehetőségeinek értékelése

4. táblázat. A kirándulás turisztikai objektumai

№	Az objektum megnevezése	Az objektum jellemzői
1.	<p>Chateau Chizay Borkészítő Vállalat</p> 	<p>A Chateau Chizay Borkészítő Vállalat szőlőültetvényei 272 hektárt foglalnak el. A terület nagysága és az azzal arányos telepítésű szőlőfajták lehetővé teszik az egyedi borok készítését. A borlexikonok értelmezése szerint a chateau szőlőültetvényekkel körbevett vidéki birtokot jelent. Ez a francia megnevezés inspirálta a céget arra, hogy létrehozza saját termékeit. A Chateau Chizay Borkészítő Vállalat 1995-ben alakult meg a Csizaj dűlőben, Beregszászban. Létrehozásának során a hely bortermelő múltjának fontosságát vették figyelembe (https://chizay.com/about-us/, 2024).</p> <p>Összességében, a cég 272 hektáros birtokából Beregszászon 70, Medencén 121, Závidfalván 81 hektárt művelnek. (https://karpatokbora.hu/karpatalja-chizay/, 2024).</p> <p>A beregszászi Kishegy déli oldalában, 200-300 méteres tengerszint feletti magasságon a Muskotály, Cserszegi Fűszeres, Tramini, Sauvignon Blanc és Rajnai Rizling mellett Pinot Noir, Merlot, Cabernet Sauvignon, valamint Alibernet terem. (https://chizay.com/about-us/, 2024).</p>
2.	<p>Zakarpattya Sporttelep</p>	<p>A minden sportolási igényt kielégítő beregszászi sportkomplexum 1972-ben került átadásra. A központi</p>

		<p>épületen át közelíthető meg az 51x22,2 méteres termálvizes úszómedence (Bógosh, 1972).</p> <p>Az 1100 méter mélységből feltörő termálvíz hőmérséklete 50-54 °C, mely a medence felszínén 36 °C. A termálvíz orvosi javallat szerint egészségjavító hatású, mozgásszervi, szív- és érrendszeri, központi idegrendszeri, bőrbetegségek megelőzésére szolgál.</p> <p>Az úszómedence mellett két sekély vizű kisebb medence is várja a gyógyulni és pihenni vágyókat, amelyeket főleg a fiatalabb korosztály használ előszeretettel. Az 52 évvel ezelőtt átadott létesítményben az évtizedek alatt nagyon kevés korszerűsítés történt, az ma is leginkább a szovjet múlt vizuális emlékképeit idézi vissza (https://karpataljalap.net/2011/08/12/beregszaszi-uszoda-beregszasziak-nelkul, 2011).</p>
3.	<p>Pacsirta Termálfürdő és Hotel</p> 	<p>2003-ban épült modern termálkomplexum, amely kiváló és jóval igényesebb kivitelű alternatívája a posztszovjet helyeknek. A víz egy 1200 méter mélyen lévő forrásból ered, hőmérséklete a felszínre töréskor 57 °C. A termálvíz kémiai összetétele alapján kloridokat, szénhidrogéneket, szulfátokat, káliumot, nátriumot, kalciumot, magnéziumot, fluort, jódot és más, a szervezet számára hasznos ásványi anyagokat tartalmaz (https://zhayvoronok.net, 2024).</p> <p>Egy fedett medencéből (31-33 °C) áll, amelyben hidromasszázs és két vízesés is működik, valamint egy 42-45 °C-os jacuzzi a medence egyik leválasztott sarkában. A komplexum területén 2013-ban nyílt meg egy szabadtéri strand, amely további 3 medencét foglal magába. A komplexum által nyújtott kiegészítő szolgáltatások: szálloda, étterem, fürdő, sókamra, masszázsszobák, szépségszalon, borkóstoló (https://vidviday.ua/blog/7-termalnyh-baseyniv-zakarpattja/, 2023).</p>

<p>4. Nota Bene pincészet</p> 	<p>Beregszászban található a Nagy László által üzemeltetett <i>Nota Bene</i> pincészet. A családfő 1990-ben vásárolta meg a pincét, amelynek felújítási munkálatait 2007-ben fejezte be. A nemes nedűket adó ültetvények területe 2 hektár (https://ribka.ua/ua/vinodelnya-nota-bene, 2024).</p> <p>A tufaközeteknek köszönhetően egyedi klíma alakult ki a pincében, így egész évben állandó 12-13 °C-ot tartanak a falak. A tökéletes bor érlelésében segít a nemes borpenész, amely megakadályozza más, a borok minőségét befolyásoló baktériumok elszaporodását (https://ribka.ua/ua/vinodelnya-nota-bene, 2024).</p> <p>A pincészetben borkóstolókat is tartanak az ide érkező vendégeknek. Ilyenkor 12-féle bort kínálnak kóstolásra, amelynek végén azok egy különleges kérdőíven értékelhetik is a nedűket. A kérdőívek visszacsatolásként, a vendégek visszajelzéseiként szolgálnak a további minőségi vendéglátás érdekében (https://ribka.ua/ua/vinodelnya-nota-bene, 2024).</p>
--	--

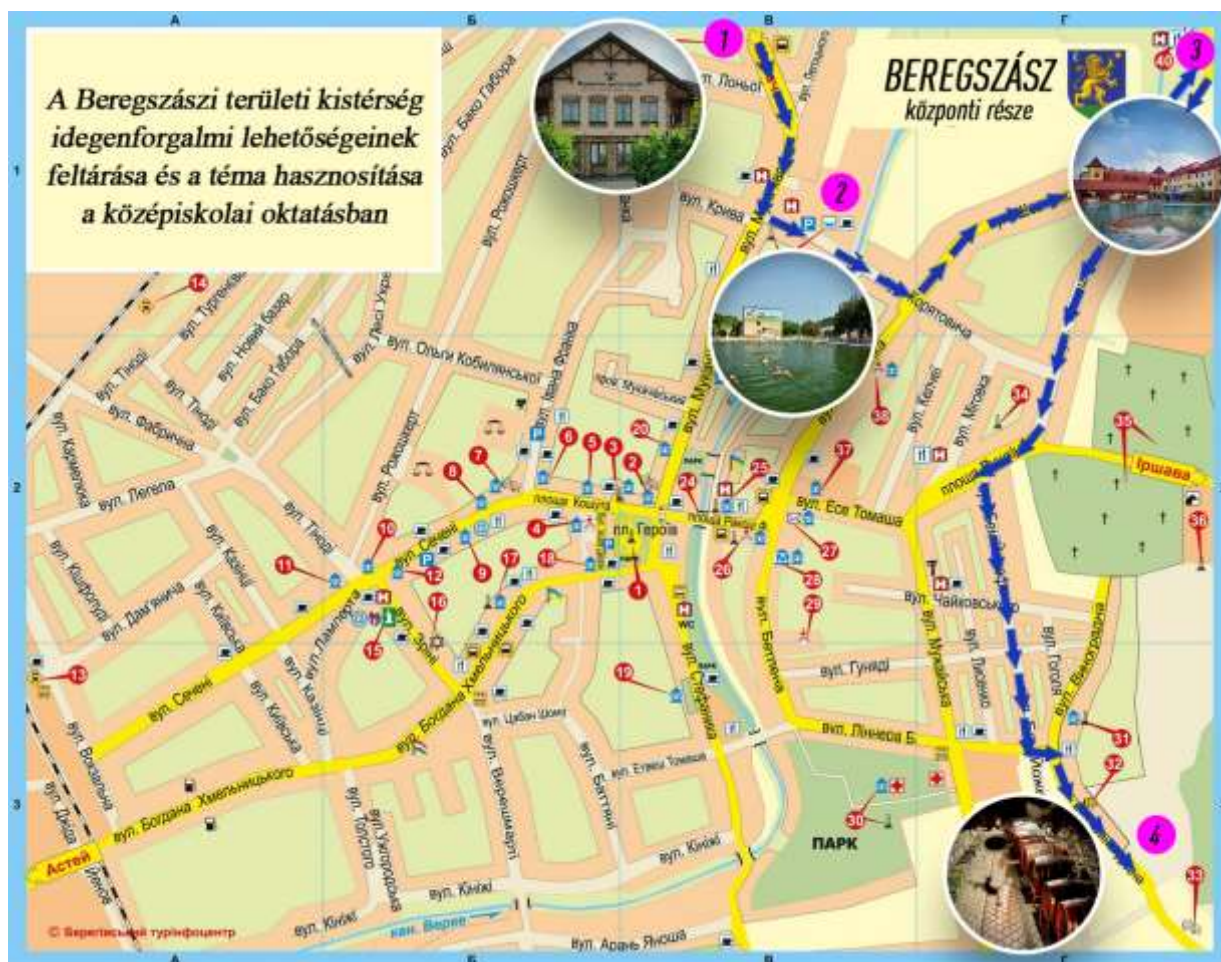
Forrás: saját szerkesztés

5. táblázat. A meglátogató objektumok kirándulási potenciáljának értékelése

№	Az objektum megnevezése	Vonzó szintje	Közlekedési elérhetőség
1.	Chateau Chizay Borkészítő Vállalat	magas	kielégítő
2.	Zakarpattya Sporttelep	közepes	kielégítő
3.	Pacsirta Termálfürdő és Hotel	magas	kielégítő
4.	Nota Bene pincészet	közepes	korlátozott

Forrás: saját szerkesztés

Kirándulási útvonal, távolság-számítás, térkép

28. ábra. Az osztálykirándulási útvonala

Forrás: <http://asinfo.com.ua/karpaty/article.php?id=524&sid=750>; saját szerkesztés

A gyalogos osztálykirándulás kiindulópontja a Chateau Chizay Borkészítő Vállalat székhelye.

Az útvonal teljes hossza 4,35 km.

Az objektumok közötti távolságok:

1. Chateau Chizay Borkészítő Vállalat – Zakarpattya Sporttelep: 2,1 km (29 perc)
2. Zakarpattya Sporttelep – Pacsirta Termálfürdő és Hotel: 750 m (10 perc)
3. Pacsirta Termálfürdő és Hotel – Nota Bene pincészet: 1,5 km (21 perc)

Összesen: 4,35 km (60 perc)

A kirándulás Google-térképen:

29. ábra. Az osztálykirándulás útvonala QR-kód alapján

Forrás: <https://www.google.com/maps/@48.2119571,22.6414525,14z?entry=ttu>

Az osztálykirándulás tartalmi ismertetése

Termálturizmus, mint a kistérség 1. számú Vezérterméke

A Beregszászi területi kistérség gazdasági életében komoly jelentősége van az idegenforgalomnak, ezen belül is a belföldi egészségturizmusnak.

A megyében és a Beregszászi területi kistérség területén jellemzően egyetlen teljes értékű idegenforgalmi terméket tartanak számon – az egészség- vagy gyógyturizmust (Berghauer, 2010).

A legismertebb termálvizes lelőhelyek a környéken: Beregszász, Mezőkaszony, Nagybégány, Makkosjánosi, Nagyborzsova és Nagybakta. Az itteni források többnyire hydrokarbonátos-kloridos-nátriumos vagy kalciumos-nátriumos, ritkábban szulfátos-kloridos-kalciumos-nátriumos összetételű vizeket adnak, de előfordul szilíciumos víz is.

A Beregszász területén található termálvizekhez hasonló összetételű források nagyon kevés helyen törnek fel a Földön, többnyire csak Magyarországon, Új-Zélandon és Kamcsatkán (<https://go-to.rest/location/transcarpathia/beregove/derzhavnyi-termalnyi-basein-beregovo/>).

A termálvizek hőmérséklete a feltörő víz származási mélységétől és a vízhozam mennyiségétől függően 21-36 °C fok lehet, de gyakoriak az ennél jóval forróbb vizek is. Például, a Beregszászi uszodát ellátó furat 54 fokos gyógyvizet termel.

Beregszászban is kiemelkedő turisztikai termék a gyógyturizmus, a város két termálfördővel is rendelkezik. Az egyik a Zakarpattya Sporttelep, a másik a Pacsirta Termálfördő és Hotel.

Borturizmus, mint a kistérség 2. számú Vezérterméke

A szőlő- és borkultúra különleges helyet foglalt el az emberiség, mindenekelőtt az európai civilizáció történetében az ókortól egészen napjainkig.

A turisztikai/idegenforgalmi ágazat fejlődésének egyik ígéretes iránya a borturizmus, melyet a minőségi turisztikai termékek közé sorolhatunk, és egy adott régió alkoholfogyasztásának történetét, technológiáját és kultúráját ismerhetjük meg általa, az alkoholos italok közvetlen kóstolójához is kapcsolódva. A magyarlakta területeken, ezen belül

a Beregszászi kistérségben a borozás a felnőtt korosztály körében fontos velejárója az élet ünnepi, hétköznapi és társas helyzeteiben.

A borturizmus a borok kóstolása, fogyasztása, és készítésének megismerése által motivált utazás. A borturizmus sokrétű fogalom, a pincelátogatásoktól, borkóstolástól a szüreti eseményekig, borfesztiválokig minden állomást ide sorolhatunk (Várhelyi, 2013).

A borturizmus élményének alapját a bor és a hozzá kapcsolódó szolgáltatások, mint a borút, borkóstoló képezik. A borvidékeken tett bortúrák során a turisták különböző alap- (pl. pincelátogatással egybekötött borkóstolás, szüreti multság, borfesztiválok stb.) és kiegészítő (városnézés, helyi népszokások, illetve népviselet bemutatása, kirándulás, túrázás) programokon vesznek részt. E programok általában eltérő ismeretekkel rendelkező, borhoz kevésbé értő, viszont iránta és a borkészítés iránt érdeklődő embereket szólítanak meg. Azonban a szakmai borutak is fontos és jelentős szerepet játszanak a borturizmusban. Ezek alkalmával komoly szakmai témákat is fel lehet vetni (boranalízis, különböző szőlőművelési módok stb.) a célcsoport képzettségének és felkészültségének függvényében.

Egy ilyen bortúrával egybekötött kirándulás lehet egyénekre vagy csoportokra szabott, időtartamát tekintve pedig a néhány órától az egész hétvégére szóló, vagy akár ennél hosszabb időszakot felölelő is. A borutak kiépítésénél az egyik fontos alappillér és feltétel az infrastruktúra megléte. Sajnos, ennek hiányában nagyon nehéz a vendégvárás, vendéglátás és szolgáltatás. A magas színvonalú éttermek, szállodák, panziók, pincék, megfelelő módon kialakított parkolók, valamint a turizmusban és a szőlő-bor szakmában jártas idegenvezető nélkül a borutak gyenge minőségűek. Lényeges a pincék megfelelő állapota is (Paska, 2005).

Alapvető követelmény a jó minőségű, nemzetközi kritériumoknak megfelelő bor megléte is, mivel a borászok egyik legfőbb célja az általuk készített termék értékesítése. Fontos, hogy a borút minden pontja a borkultúrát és annak légkörét hirdesse. További szükséges szempont, hogy a marketing-anyagok, a motívumok, az épületek kialakítása az adott szőlőfajtával, bortípussal, annak jelenével, történelmével, helyi hagyományaival foglalkozzanak. A bortúrák során a borászok kistérségünk kulturális örökségét, boraink minőségét mutatják be, vendégszeretettel ötvözve azt, ezért nem szabad eltérniük a valóságtól és a minőségtől. Sajnos, ez sok esetben nem így történik.

Rendkívüli vonzerőnek számíthat a borvidék számára a rendezvények, fesztiválok szervezése. A különböző rendezvények olyan kuriózumok, amelyek felkeltik az érdeklődést és kellemes élményt jelentenek. Fontos szempont továbbá, hogy a Beregszászi kistérség

területére látogató vendégek számára a vásárlási lehetőséget is megteremtsek, hogy a látogatók a borvidéken termelt nedük közül megfelelő minőségűt, megfelelő áron tudjanak vásárolni, haza tudjanak vinni emlékebe egy-egy, a vidékhez kapcsolódó ajándéktárgyat, mint például leporellót, könyvet, bögrét, ezáltal is népszerűsítve a területet. A borvásárlás az élménytől függően további vállalkozások létrejöttéhez is vezethet, emellett jó reklámot nyújt a vidék és az itteni vállalkozások borai számára, illetve fokozza a keresletet bel- és külföldön egyaránt (Gaál – Párdányi, 2006).

6.táblázat. A kirándulás technikai leírása

Útvonal	Megállóhely	Objektum	A megtekintés időtartama	Fontosabb információk	Szervezési teendők	Bemutató technikái
1	2	3	4	5	6	7
Első találkozási pont a Chateau Chizay Borkészítő Vállalat	Megálló a Chateau Chizay Borkészítő Vállalat előtti parkolóban	Chateau Chizay Borkészítő Vállalat	40 perc	Ismerkedés a borkészítő vállalat működésével, az ipari borkészítés folyamatával	Találkozás az osztállyal, a jelenlét ellenőrzése. A vállalat idegenvezető-jével konzultálás a tárlatvezetés szabályairól. Csoportkép készítése	Rövid, tömör bemutatás, a teljes idő hozzávetőlegesen 20 perc
Zakarpattya Sporttelep	Csoportosan, gyalogosan sétálunk a Korjatovics utcában található	Zakarpattya Sporttelep	30 perc	Ismerkedés az épülettel és a termálfürdővel	Gyalogosan átsétálunk az osztállyal a Korjatovics utcába (29	Rövid, tömör bemutatás, a teljes idő kb. 20 perc

	sporttelephez				perc). Csoportkép készítése	
Pacsirta Termálfürdő és Hotel	Csoportosan, gyalogosan sétálunk a Sevcsenko utcában található fürdőhöz	Pacsirta Termálfürdő és Hotel	40 perc	Ismerkedés az épülettel és komplexummal	Gyalogosan átsétálunk az osztállyal a Sevcsenko utcába (10 perc). Csoportkép készítése	Rövid, tömör bemutatás, a teljes idő nagyjából 30 perc
Nota Bene pincészet	Csoportosan, gyalogosan sétálunk a Szőlőhegy utcában található pincészethez	Nota Bene pincészet	30 perc	Ismerkedés a pincészettel	Gyalogosan átsétálunk az osztállyal a Szőlőhegy utcába (21 perc). Csoportkép készítése	Rövid, tömör bemutatás, a teljes idő mintegy 30 perc

Forrás: saját szerkesztés

Következtetések

Beregszász és a Beregszászi területi kistérséghez tartozó települések idegenforgalmi lehetőségei között nagy eltérések vannak. Az általam felvázolt kiemelt turisztikai termékek (Vezértermékek) nagyon egyenlőtlenül oszlanak el a kistérség területén.

Amíg a termál- és a borturizmus egy adott területhez kötődik, addig a gasztro- és fesztiválturizmus révén a többi előljárói körzetet is be lehetne kapcsolni a az idegenforgalmi körforgásba. Ha megfigyeljük az általam készített térképeket, abból az derül ki, hogy a három Vezértermék a települések közel felénél érvényesül. A készülőben lévő kistérségi fejlesztési koncepcióba mindenképp bele kellene építeni ezeket a lehetőségeket.

Fontosnak tartom egy önkormányzati idegenforgalmi osztály vagy egy turisztikai kft. létrehozását, amely lehetne félig állami, félig civil jellegű. A hivatalszerű működtetés jobban tervezhető és biztosítható, a civil szervezet függetlenebb és nagyobb a mozgástere. A hosszú távú működtetés szempontjából fontos lenne egy legalább 2 fős menedzsment foglalkoztatása, és ennek fontos szempontja, hogy e személyek megfelelő képességekkel és kompetenciákkal rendelkezzenek. Ezen kívül fontos, hogy minél több attrakció létrehozásával a hosszú távú fenntarthatóság biztosítva legyen.

Kutatásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy a kistérség összes vonzerőit, attrakcióit egyetlen kiadvány sem mutatja be teljesen. Külön-külön már megtalálható például a gasztro- és a fesztiválturizmus bemutatása, de komplex termékek formájában egyelőre nem került a figyelmem középpontjába.

Egy összegző kiadvány mellett fontos lenne egy 1-2 perces reklámfilm és egy, a vidéket bemutató mobilalkalmazás létrehozása is. Voltak ebben az irányban is próbálkozások, ám jelenleg ezek sem működnek.

A pályázatokat vizsgálva megállapítható, hogy az idegenforgalmi és ahhoz kötődő fejlesztések kevésbé jellemzők az előljárói körzetekre – leginkább Beregszász esetében mutatható ki ilyen jellegű pályázati aktivitás. A legnagyobb turisztikai beruházások is Beregszász városában valósulnak meg.

Amennyiben a jövőben újra kiírásra kerülnek az Egán Ede Kárpátaljai Gazdaságfejlesztési Központ Jótékonyági Alapítvány pályázatait a turizmus alprogramban, úgy mindenképp célszerű lenne elgondolkodni azon, hogy különböző attrakciók fejlesztésére és marketing-költségekre is lehessen pályázni.

A kutatási eredmények azt bizonyítják, hogy a Beregszászi területi kistérség turisztikai lehetőségekben gazdag terület, amit az idegenforgalomnak érdemes lenne kihasználnia.

Összegzés

Szakedolgozatom célja egy komplexebb kép bemutatása volt a Beregszászi területi kistérség idegenforgalmi lehetőségeiről.

Elkészítése során arra a megállapításra jutottam, hogy a három Vezértermék, melyeket sikerült meghatároznom és részletesen kifejtenem, a háború végeztével újra kulcsfontosságú tényezőkké válhatnak a kistérség idegenforgalmában, és jelentős ráhatással lehetnek a vidék turizmusára.

A szakdolgozat deklarált céljának eléréséhez áttekintettem a vonatkozó szakirodalmat, illetve megpróbáltam bemutatni a lehetséges jövőbeli idegenforgalmi irányvonalakat, emellett bemutattam Beregszász várost és a kistérséget alkotó többi települést is.

A munka első részében áttekintettem a Beregszászi területi kistérségről rendelkezésre álló és/vagy hozzáférhető általános tudnivalókat, mint a földrajzi fekvést, a természetföldrajzi jellemzőket, a kistérség demográfiai sajátosságait, továbbá megvizsgáltam a folyamatban lévő turisztikai projekteket. A dolgozat második fejezetében az öt éve alakult kistérség településeit mutattam be. A harmadik fejezetben részletesen jellemeztem a Beregszászi területi kistérség lehetséges kiemelt turisztikai termékeit (a „Vezértermék” megnevezést használva rájuk), közöttük a beregszászi termálfürdőket, a térség borászatait és pincészeit, nagyobb fesztiváljait és tömegrendezvényeit.

Az egészségturizmus az utóbbi évtizedekben egyre népszerűbb, és sok régió számára fontos gazdasági tényezővé válik, a borturizmus pedig a helyi idegenforgalom fejlődésének egyik ígéretes iránya. A nagyobb fesztiválok és rendezvények önmagukban is erős vonzerők lehetnek, de a három kiemelt turisztikai termék (vagy „Vezértermékek”) együttes kialakítása, összekapcsolása még nagyobb lökést adhatna a kistérség turizmusának.

A 2020-as évtől az idegenforgalom területén is jelentős visszaesés mutatkozott, mivel a koronavírus-világjárvány következtében kevés turista érkezett a térségbe. A 2021-es év nyarától kezdve az oltásoknak és a szabályozás enyhítésének következtében ugyan emelkedni kezdett a vendégéjszakák száma a régióban, de 2022-ben kitört az orosz-ukrán háború, amely miatt kényszerűségből újra elkerülik vidékünket a potenciális vendégek.

A háború végeztével azonban sokan, köztük én is, az idegenforgalomban látjuk a kistérség jövőjének letéteményesét. Azonban ehhez sok törvényi, infrastrukturális és egyéb változtatás lenne elengedhetetlen, nem beszélve a jóval eredményesebb marketing és stratégiai gondolkodás szükségességéről.

Felhasznált irodalom

1. Balog Péter, Dr. Gonda Tibor, Dr. Raffay Zoltán, 2017: Turistacsalogató, ISBN 978-615-00-0480-8
2. Baranyi Béla, 2009: Kárpátalja. A Kárpát-medence régiói. Dialóg Campus Kiadó. Pécs – Budapest
3. Barta Károly, 2009: Mezővári lakosságának összetétele. Acta Beregsasiensis. II. Rákóczi Ferenc KMF, PoliPrint Kft., Beregszász.
4. Berghauer Sándor, 2010: Turizmus Kárpátalján. In: Modern Geográfia, 2010. 2. szám, 23 p. http://www.moderngeografia.hu/tanulmanyok/nemzetkozi_turizmus/berghauer_sandor_2010_2.pdf
5. Berghauer Sándor, Sass Enikő, 2019: Kárpátalja magyarlakta területeinek turisztikai helyzetfelmérése. Kárpátaljai Magyar Turisztikai Tanács. Gáborprint, Beregszász
6. Bógosh Kamill, 1972: Sportkomplexum születik. In: Vörös Zászló, 28. évfolyam, 1. szám. 1972.01.01. 3. o.
7. Botlik József, 2001: Gát. In: Soós Kálmán (szerk.): Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht., Budapest
8. Botlik József, Dupka György, 1993: Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Intermix Kiadó – Patent Kiadó, Budapest-Ungvár
9. Budai Ákos – Elbe István – Tóth Anikó, 2013: Kárpátalja. Ketzal Kiadó Kft, Budapest. ISBN 978-963-87564-1-8
10. Cserniczkó István – Hires-László Kornélia – Karmacs Zoltán – Márku Anita – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő, 2020: Kárpátalja 1920-2020. A kárpátaljai magyarság elmúlt 100 éve. Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont, Beregszász
11. Erdélyi Károly, 2021: Badaló. KMMI-Füzetek XXVII., Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet
12. Fényes Elek, 1851: Magyarország geographiai szótára: I-II. köt. Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, Állami Könyvterjesztő Vállalat közös kiadása. Reprint. Bp., 1984.
13. Ferenc Viktória – Kovály Katalin, 2020: Kárpátalja mozgásban: társadalmi változások és interetnikus viszonyok az Euromajdan után. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt, ISBN 978-615-81432-7-1

14. Györffy György, 1963: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I. Abaújvár, Arad, Árva, Bács, Baranya, Bars, Békés, Bereg, Beszterce, Bihar, Bodrog, Borsod, Brassó, Csanád és Csongrád megye. Budapest, Akadémiai Kiadó
15. Izsák Tibor, 2007: A Beregszászi járás természeti földrajza. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
16. Jászberényi Melinda, Zátori Anita, Ásványi Katalin, 2016: Fesztiválturizmus. Akadémiai Kiadó, Budapest, Magyarország, ISBN: 9789630597159
17. Karmacszi Zoltán, Sass Enikő, 2023: A fesztiválturizmus nyelvi tájképe Kárpátalján. Acta Academiae Beregsasiensis. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász
18. Kolozsvári István, 2020: Módszertani kézikönyv kárpátaljai környezettudományi terepgyakorlatokhoz. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász
19. Kovács Elemér, 2009: Szőlészet, borászat Beregvidéken. Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest
20. Kurtyák Ádám, Csoma Zoltán, 2014: A Vérke-csatorna vízminőségének térbeli változása. Science and Education a New Dimension. Natural and Technical Sciences, II(3)
21. Lehoczki Tivadar, 1881: Beregvármegye monographiája, III. kötet (Különös rész) (Ungvár,) 39–41. o.
22. Molnár D. István, 2021: Kárpátaljai lakosságának területi eloszlása az újonnan kialakított közigazgatási rendszer tükrében. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a „RIK-U” kft, ISBN 978-617-7868-64-3
23. Molnár József, 2014: Kárpátalja természeti erőforrásai. Egán Ede-Terv: A kárpátaljai magyarság gazdaságfejlesztési stratégiai terve
24. Molnár József, Molnár D. István, 2005: Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa
25. Molnár József, Molnár D. István, 2010: A kárpátaljai magyarság népességföldrajzi viszonyai. In: Cserniczkó I. (szerk.): Megtart a szó. MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet, Budapest – Beregszász
26. Mónus Gyula – Szerényi Ferdinánd, 1934: Bene-Bena község múltja és jelene. Beregszász
27. Németh Adél, 1991: Kárpátalja (Panoráma). ISBN 963 243 7241

28. Oroszi István, 2017: Kárpátalja domborzatának elemzési lehetőségei GIS módszerekkel. Szakdolgozat. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Beregszász
29. Rátz Tamara, Michalkó Gábor, 2015: Kreativitás és innováció a turizmusban. Székesfehérvár; Budapest, Kodolányi János Főiskola; MTA CSFK Földrajztudományi Intézet; Magyar Földrajzi Társaság
30. Sass Enikő, 2019: A kárpátaljai Beregvidék falusi turizmusának helyzete és fejlődési lehetőségei. PhD-értekezés, Pécs, p. 206
31. Szarka László – Sallai Gergely – Fedinec Csilla, 2017: Az első bécsi döntés okmánytára. Diplomáciai iratok 1938 augusztus – 1939 június. (Magyar Történelmi Emlékek – Okmánytárak) MTA BTK Történettudományi Intézet, Budapest. ISBN 9789634160779
32. TDM működési kézikönyv, Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Turisztikai Szakállamtitkársága megbízásából. Heller Farkas Főiskola, Budapest, 2008.
33. Tóth Attila, Fodor Gyula, Berghauer Sándor, 2023: A kárpátaljai görögkatolikusok népességföldrajzi mutatói a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye 2022-es sematizmusa alapján. Tér és Társadalom folyóirat. 2023/4.
34. Várhelyi Tamás, 2012: Borturizmus. Líceum Kiadó, Eger
35. Vince Tímea – Csoma Zoltán – Szabó György, 2014: Beregszász talajainak állapota. A talajok fizika-kémiai tulajdonságai és módosulásuk a használat függvényében. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász
36. Voropaj L. – Kunica M., 1996: Ukrán-Kárpátok. Természetföldrajzi jellemzők [Українські Карпати. Фізико-географічний нарис], „Ragyanszka skola” Kiadó, Kijev
37. Zágoni Á. Károly, 2005: A nagytiszteletű Beregi Egyházmegye Emlékkönyve – A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai II. Közlemények 34. Nyíregyháza
38. Zubánics László, 2009: „Túl a Tiszán van egy város, Beregszász”. KMMI – füzetek, Beregszász
39. Жанна Корчинська, 2020: Аналіз динаміки чисельності населення м. Берегово і Березівського району Закарпатської області за роки незалежності України (1991-2019 рр.), Збірник наукових праць, Переяслав

40. Н. Габчак, 2013: Сучасний стан фестивального туризму Закарпаття. ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
41. Тронько П.Т.,1969: Історія міст і сіл Української ФСР Закарпатська область. Київ. 786 с.
42. Beregszászi Polgármesteri Hivatal, 2023
43. Kárpátaljai Református Egyház, 2023
44. Центр надання адміністративних послуг, 2023
45. Державна служба статистики України, 2001

Internetes források:

1. https://decentralization.gov.ua/newgromada?area_id=4). Letöltés ideje: 2023.03.01.
2. <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/zakarpatskaya/>. Letöltés ideje: 2023.03.01.
3. <http://users.atw.hu/mezogecse/bollerverseny.html>. Letöltés ideje: 2024.03.01.
4. www.kmksz.com.ua. Letöltés ideje: 2024.03.01.
5. <https://beregszasz.mfa.gov.hu>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
6. <https://agrarii-razom.com.ua/events/festival-bereg-fest>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
7. <https://kmksz.com.ua/2019/12/18/iden-is-volt-adventi-vasar-beregszasz-sziveben/>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
8. <https://termalonline.hu/termal-hirek/mitol-vonzo-egy-termalfurdo>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
9. <https://kmksz.com.ua/2019/10/22/magyarorszag-i-szakemberek-vizsgaljak-a-verke-csatorna-mederuledeket/>. Letöltés ideje: 2023.03.01.
10. <https://karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/megtisztitjak-a-verke-csatornat/>. Letöltés ideje: 2023.03.01.
11. <https://karpataljalap.net/2020/10/20/magyar-levente-magyar-kormany-12-milliard-forinttal-jarul-hozza-verke-megtisztitasahoz>. Letöltés ideje: 2023.03.01.
12. https://karpatalja.blog.hu/2015/03/28/a_beregszaszi_nagyzsina_goga. Letöltés ideje: 2023.05.10.
13. <https://life.karpat.in.ua/?p=90640&lang=hu>. Letöltés ideje: 2023.05.10.
14. <https://economic.karpat.in.ua/?p=19899&lang=hu>. Letöltés ideje: 2023.05.10.
15. <https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-anno/karpatalja-anno-ma-100-eves-az-urikaszino-beregszaszban/>. Letöltés ideje: 2023.05.10.
16. <https://karpataljalap.net/2005/01/28/kismuzsaly-csak-egy-templomrom-orzi-emleket>. Letöltés ideje: 2023.05.10.

17. <https://www.telekialapitvany.hu/riport-a-kismuzsalyi-templomromrol/>. Letöltés ideje: 2023.05.10.
18. <https://lehoczkyintezet.uz.ua/2020/10/01/beregszasz-es-tersegenek-fejlesztési-terve-keszult-2017-ben/>. Letöltés ideje: 2023.05.10.
19. <https://kmmi.org.ua/regiok/telepulesek/beregszaszi-jaras/badalo>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
20. https://beregvidek.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=70:bene&catid=141:a-telepueles-bemutatas&Itemid=731&lang=hu. Letöltés ideje: 2024.03.10.
21. <https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/csetfalvai-reformatus-templom>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
22. <https://www.kmtt.org>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
23. <https://kmmi.org.ua/regiok/telepulesek/beregszaszi-jaras/gat>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
24. <https://kiszonet/2023/02/19/kigyos-egy-kozosseg-amelyik-nem-adta-fel-kiszonet-riport/>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
25. <https://karpataljalap.net/2017/02/14/gasztronomiai-fesztivalla-alakult-bollerverseny>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
26. <http://users.atw.hu/mezogecse/tortenelem.html>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
27. <https://karpataljalap.net/2023/10/29/atadtak-tiszacsomai-jurtamuzeumot>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
28. <https://go-to.rest/location/transcarpathia/beregove/derzhavnyi-termalnyi-basein-beregovo/>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
29. <https://karpataljalap.net/2011/08/12/beregszaszi-uszoda-beregszasziak-nelkul>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
30. <https://zhayvoronok.net>. Letöltés ideje: 2024.04.10.
31. <https://vidviday.ua/blog/7-termalnyi-baseyniv-zakarpattja/>. Letöltés ideje: 2024.04.10.
32. <https://termalonline.hu/termal-hirek/mitol-vonzo-egy-termalfurdo>. Letöltés ideje: 2024.04.10.
33. <https://zak.depo.ua/ukr/zak/yak-zakarpatici-zavdyaki-svoyim-uminyam-i-smakam-zastavlyayut-gladshati-turistiv-20170919642967>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
34. https://www.borrend.hu/beregszaszi_szent_vencel_borlovagrend. Letöltés ideje: 2024.03.10.

35. <https://karpatokbora.hu/karpatalja-varga-istvan>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
36. <https://karpatiaborhaz.hu/webshop/felfedezesre-varo-boraszatok/37-paraszka-pince-bene.html>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
37. <https://svitkarpat.com/hotels/degustatsiya-vina-sim-yi-ursta/>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
38. <https://chizay.com/about-us/>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
39. <https://karpatokbora.hu/karpatalja-chizay/>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
40. <https://zhayvoronok.net/wine-cellar/>. Letöltés ideje: 2024.03.10.
41. <https://ribka.ua/ua/vinodelnya-nota-bene>. Letöltés ideje: 2024.03.15.
42. <https://karpatalja.ma/sorozatok/karpatalja-ma/karpatalja-ma-beregszaszi-oreg-pince/>. Letöltés ideje: 2024.03.15.
43. <https://beregovo-wine.com/ua>. Letöltés ideje: 2024.03.15.
44. <https://stakhovskywines.com>. Letöltés ideje: 2024.03.15.
45. <https://www.sasspince.com.ua/?view=rolunk>. Letöltés ideje: 2024.03.15.
46. <https://karpatalja.ma/kultura/kulturalis-hirek/uj-reszleggel-bovul-a-beregvideki-muzeum/>. Letöltés ideje: 2024.03.15.
47. <http://users.atw.hu/mezogecse/bollerverseny.html>. Letöltés ideje: 2024.04.15.
48. <https://beregyszasz.mfa.gov.hu>. Letöltés ideje: 2024.04.15.
49. <https://www.karpataljainepfoiskola.hu/karpataljai-magyar-zenesztalalkozo/>. Letöltés ideje: 2024.04.15.

Ábrák jegyzéke

1. ábra. Beregszász éghajlati diagramja.....	12
2. ábra. A népesség változása a Beregszászi kistérségben 1989-2023 között	16
3. ábra. A Beregszászi kistérség lakosságának nemzetiségi összetétele.....	17
4. ábra. A kárpátaljai magyarság korfája.....	18
5. ábra. A Beregszászi kistérség vallási megoszlása.....	19
6. ábra. A Beregszász területén található egykori strand.....	21
7. ábra. Az egykori Beregszászi Nagyzsinagóga rekonstrukciójának tervezete.....	23
8. ábra. Az Arany Páva Hotel és Étterem.....	24
9. ábra. A kismuzsalyi középkori romtemplom.....	26
10. ábra. A Beregszászi területi kistérség térképe.....	27
11. ábra. Beregszász lakosságának nemzetiségi összetétele.....	28
12. ábra. Bene népességszámának változása 1910-2023 között.....	32
13. ábra. A Mezőgecsei Nemzetközi Böllérvésény.....	37
14. ábra. A Nagymuzsalyi református templom.....	41
15. ábra. A Tiszacsomai Honfoglalási Emlékpark és Látogatóközpont.....	44
16. ábra. A népesség változása Váriban 1755-2023 között.....	45
17. ábra. A Zakarpattya Sporttelep.....	56
18. ábra. A Pacsirta Termálfürdő és Hotel.....	57
19. ábra. A Kárpátaljai Turisztikai Borút.....	60
20. ábra. A Beregszászi Nemzetközi Borfesztivál.....	61
21. ábra. A Parászka Pincészet.....	63
22. ábra. A Chateau Chizay Borkészítő Vállalat borkóstoló terme.....	64
23. ábra. A Beregszászi területi kistérség borturizmusa.....	68
24. ábra. A Beregszászi területi kistérség fesztiváltérképe.....	76
25. ábra. A Mezőgecsei Lekváfőző Fesztivál.....	78
26. ábra. A BeregFest.....	79
27. ábra. A Kárpátaljai Magyar Betlehemes Találkozó.....	80
28. ábra. Az osztálykirándulás útvonala.....	86
29. ábra. Az osztálykirándulás útvonala QR-kód alapján.....	87

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat. A turisztikai vállalkozások tevékenysége a Beregszászi területi kistérségben (2021–2023).....	47
2. táblázat. A Beregszászi területi kistérség vonzerőleltára.....	51
3. táblázat. A térség fesztiváljainak felsorolása típus és területi megoszlás szerint.....	74
4. táblázat. A kirándulás turisztikai objektumai.....	83
5. táblázat. A meglátogatandó objektumok kirándulási potenciáljának értékelése.....	86
6. táblázat. A kirándulás technikai leírása.....	90

Резюме

Метою моєї дипломної роботи було представлення більш комплексної картини туристичних можливостей Берегівської територіальної громади.

Під час її написання я дійшов до висновку, що три продукти-флагмани, які мені вдалося визначити та детально описати, можуть знову стати ключовими чинниками туризму цього невеликого регіону після закінчення війни та можуть мати значний вплив на сільський туризм.

Для досягнення мети дипломної роботи я проаналізував відповідну літературу та спробував представити можливі майбутні напрямки туризму, а також місто Берегове та інші населені пункти, що входять до складу територіальної громади.

У першій частині роботи було розглянуто наявну та/або доступну загальну інформацію про Берегівську територіальну громаду, такі як географічне положення, природно-географічні особливості, демографічні характеристики регіону, а також розглянуто поточні туристичні проекти. У другому розділі дипломної роботи я представив населені пункти громади, створеної п'ять років тому. У третьому розділі детально описав значні потенційні туристичні продукти територіальної громади (використовуючи для них назву «продукт-флагман»), серед яких – Берегівські термальні курорти, виноробні та винні погребі району, великі фестивалі та масові заходи, події.

Оздоровчий туризм за останні десятиліття набуває все більшої популярності і стає важливим економічним фактором для багатьох регіонів, а винний туризм є одним із перспективних напрямків розвитку місцевого туризму. Масштабні фестивалі та події самі по собі можуть бути надзвичайно привабливими, але їх спільна розробка та з'єднання трьох відомих туристичних продуктів (або « продуктів-флагманів») може дати ще більший поштовх розвитку туризму в регіоні.

Втім, з 2020 року спостерігається значний спад у сфері туризму, оскільки через пандемію коронавірусу регіон відвідало набагато менше туристів. Починаючи з літа 2021 року кількість гостьових ночей в області почала збільшуватися внаслідок вакцинації та пом'якшення правил, але у 2022 році спалахнула російсько-українська війна, яка змусила потенційних гостей знову уникати наш край.

Проте після закінчення війни багато людей, у тому числі й я, вбачаю у туризмі запоруку майбутнього в регіоні. Для цього необхідно багато правових, інфраструктурних та інших змін, не згадуючи про необхідність значно ефективнішого маркетингу та стратегічного мислення.

Nyilatkozat

Alulírott Gál István, földrajz szakos hallgató kijelentem, hogy diplomamunkámat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Földrajz és Turizmus Tanszékén készítettem, földrajz MSc diploma megszerzése céljából. Kijelentem, hogy diplomamunkámat más szakokon korábban nem védtem meg, saját munkám eredménye és csak hivatkozott forrásokat használtam fel. Tudomásul veszem, hogy diplomamunkámat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola könyvtárában a kölcsönözhető könyvek között helyezik el.